

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Název projektu	Zvýšení kvality vzdělávání na Slezské univerzitě v Opavě ve vazbě na potřeby Moravskoslezského kraje
Registrační číslo projektu	CZ.02.2.69/0.0/0.0/18_058/0010238

Úvod do právní teorie a praxe

Distanční studijní text

Marie Sciskalová

Opava 2020

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Obor:

Studijní opora poslouží studentům bakalářské formy studia programu Veřejná správa a sociální politika, Fakulty veřejných politik Slezské univerzity v Opavě. Může být vodítkem též studentům, studijním programům vyučovaným na Slezské univerzitě v Opavě, kteří po absolvování studia chtějí uplatnit své znalosti a dovednosti jako veřejní funkcionáři, úředníci ve státní službě či při výkonu státní správy na úřadech územních samosprávných celků nebo na jiných pozicích služby veřejnosti

Klíčová slova:

Občan, rozhodnutí, stát, Ústava České republiky, Listina základních práv a svobod, pramen práva, právní normy, právo, povinnost

Anotace:

Studijní opora si klade za cíl přispět svým dílem studentům Fakulty veřejných politik k rozšíření vědomostí pozitivního práva. Předpokladem pro studium citovaného předmětu je informovanost a orientace na úrovni středního vzdělání ukončeného maturitou. Podkladem pro zpracování studijní pomůcky byla studijní opory autorky „Základy práva“ Karviná 2006, „Základy práva „Karviná 2013, autorů Sciskalová, M. Gongol, T. Základy práva, Úvod do studia práva Karviná 2007. Na základě těchto podkladů byla studijní opora přepracována a doplněná v souladu se změnami dotčených právních norem, které od roku 2006 do současnosti nastaly. Bližší literatura, která byla zdrojem pro zpracování textu včetně právních předpisů, je uvedena v závěru studijní opory,

Právo je společenský systém tvořen normami pravidel společenského chování jsou vynutitelné státní moci, vždy však ve veřejném zájmu. Jednotlivá témata předložené studijní pomůcky jsou koncipovány tak, aby studenti mohli i prostřednictvím diskuse si osvojit problematiku z oblasti práva a získat tak další informace pro zvládnutí materie

[Klikněte sem a zadejte text.](#)

Autor: Marie Sciskalová

Obsah

ÚVODEM.....	8
RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍ OPORY.....	10
1 PRÁVO A STÁT, PRINCIPY PRÁVNÍHO STÁTU, ZÁKLADNÍ POJMY TEORIE PRÁVA, ÚSTAVNÍ POŘÁDEK ČESKÉ REPUBLIKY	11
1.1 Právo a stát	11
1.2 Stát.....	12
1.2.1 Stání moc	12
1.2.2 Území, občané.....	12
1.2.3 nezávislost (Svrchovanost)	13
2 ÚSTAVNÍ PRÁVO	14
2.1 Pojem ústavní právo	14
2.2 Ústava České republiky.....	15
3 STÁTNÍ MOC, MOC ZÁKONODÁRNÁ, MOC VÝKONNÁ, MOC SOUDNÍ	18
3.1 Zákonodárná moc	18
3.2 Moc výkonná.....	23
3.2.1 Prezident	23
3.2.2 vláda České republiky.....	24
3.2.3 Státní zastupitelství	26
3.3 Moc soudní.....	27
3.3.1 Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti.....	28
3.3.2 soudy	30
4 POSTAVENÍ A ROLE NEJVYŠŠÍHO KONTROLNÍHO ÚŘADU, ČESKÉ NÁRODNÍ BANKY, ÚZEMNÍCH SAMOSORÁVNÝH CELKŮ.....	35
4.1 Nejvyšší kontrolní úřad	35
4.2 Česká národní banka	37
4.2.1 Orgány ČNB	38
4.2.2 Bankovní dohled	39
4.2.3 přestupky v oblasti bankovníctví	39
4.3 Územní samospráva	39
5 ZÁKLADNÍ LIDSKÁ PRÁVA A SVOBODY	42
5.1 Členění Listiny základních práva a svobod.....	42

6	PRAMENY PRÁVA	54
6.1	Obecná charakteristika	54
6.1.1	Pojem a druhy pramenů práva	55
6.2	Prameny práva České republiky.....	56
7	PRÁVNÍ NORMA.....	59
7.1	Pojem právní norma	59
7.2	Znaky právní normy	59
7.3	Struktura právní normy	60
7.4	Druhy právních norem	61
7.5	Platnost, účinnost a působnost právní normy.....	63
7.6	Právní systém v České republice.....	65
8	PRÁVNÍ VZTAHY	68
8.1	Vznik, změna a zánik právního vztahu	68
8.2	Události a stavy	71
8.3	Prvky právního vztahu	71
8.4	Právní domněnky, fikce.....	72
9	SUBJEKTY PRÁVNÍHO VZTAHU A JEJICH ODPOVĚDNOST	74
9.1	Obecná charakteristika	75
9.2	Kvalifikace subjektů právního vztahu.....	75
9.3	Zastupování	77
9.4	Právní odpovědnost.....	78
9.5	Prvky zaviněného porušení povinnosti	79
10	APLIKACE PRÁVA, INTERPRETACE PRÁVA	82
10.1	Charakteristiky problematiky	82
10.2	Aplikace práva státními orgány. Čas v právu jako právní skutečnost.....	82
10.3	Interpretace práva	83
10.4	Analogie v právu	84
10.5	Čas v právu jako právní skutečnost	84
11	OBČANSKÉ PRÁVO	88
11.1	Obecně o občanském právu	88
11.2	Zásady občanského práva.....	89
11.3	Občanskoprávní skutečnosti	89
11.4	Občanskoprávní vztah	90

11.5	Věcná práva	91
11.6	Věcná práva k věci cizí.....	94
12	SHRNUTÍ.....	97
12.1	Charakteristika.....	98
LITERATURA		107
SHRNUTÍ STUDIJNÍ OPORY		CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
PŘEHLED DOSTUPNÝCH IKON.....		110

ÚVODEM

Studijní opora si klade za cíl seznámit studenty s problematikou práva, jeho posláním ve společnosti s poukazem na ústavní právo, uspořádání státní správy a samosprávy v podmínkách ČR, typů právních kultur i pramenů práva. Další část studijní pomůcky je pojednání o právní normě, struktuře, platnosti a působnosti právní normy.

Samostatnou kapitolu bude tvořit vzniku, změně a zániku právního vztahu, včetně prvků právního vztahu a podrobnostech k této problematice vztahujících.

Další výklad studijní pomůcky se věnuje aplikaci práva, procesu aplikace práva a individuálním právním aktům. Zákonnost, záruka zákonnosti, náprava vadných právních aktů, dozor a kontrola patří nepochybně k výkladu aplikace práva.

Kapitola s názvem „Právní odpovědnost“ se prolíná celým výkladem, vždyť právo, uplatňování práva v praxi, jednoznačně souvisí, s právní odpovědností každého z nás. Kapitola obsahuje pojednání o funkci právní odpovědnosti, předpokladech vzniku, změny a zániku právní odpovědnosti, protiprávního jednání, druhů právní odpovědnosti

Poslední části studijní pomůcky, je obecná charakteristika občanského práva, a to z pohledu subjektu, věcných práv, pojmu a třídění věcných práv, právu vlastnickém, držby, práv k věcem cizím.

V jednotlivých kapitolách se studenti budou mít možnost, seznámit se s uvedenými podrobnostmi, a tak získat informace k absolvování předmětu. Autorka považuje za samozřejmost poskytnout studentům konzultace k jednotlivým kapitolám této studijní pomůcky. Rovněž bude potěšená za každý námět, připomínku, které přispějí ke zlepšení či doplnění a úpravě.

Výňatek ze sylabu předmětu

1. Právo a stát, principy právního státu, základní pojmy teorie práva, ústavní pořádek České republiky
2. Ústavní právo
3. Státní moc, Moc zákonodárná, moc výkonná, moc soudní
4. Postavení a role nejvyššího kontrolního úřadu, České národní banky, Územních samosprávných celků
5. Základní lidská práva a svobody
6. Právní norma
7. Právní vztahy
8. Subjekty právního vztahu a jejich odpovědnost
9. Aplikace práva, Interpretace práva
10. Občanské právo
11. Občanské právo
12. Shrnutí

RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍ OPORY

Předkládaná studijní pomůcka poskytuje studentům s problematikou práva, jeho posláním ve společnosti a dalšími aspekty zařazenými do studia předmětu. Autorka považuje za základ předložení informací o ústavním právu, uspořádání státní správy a samosprávy v podmínkách ČR, typech právních kultur i pramenech práva, které jsou podkladem pro regulaci chování. Studijní pomůcka pojednává též o právní normě, struktuře, platnosti a její působnosti.

K ucelenosti výkladu této části je zařazená stať o vzniku, změně a zániku právního vztahu, včetně prvků právního vztahu.

Aplikace práva, postup při uplatňování práva je zařazen do obsahové stránky nejen z hlediska poukazu na výsledek jednání, kterým je individuální právní akt.

Studijní opora je pomůckou k získání dalších znalostí z oblasti práva. Studenti musejí však počítat se samostudiem literatury. Je potřeba, aby si osvojili pojmy a rozšířili své znalosti, které budou nezbytné k úspěšnému absolvování zkoušky. Studijní opora je v každé kapitole doplněná seznamem literatury.

1 PRÁVO A STÁT, PRINCIPY PRÁVNÍHO STÁTU, ZÁKLADNÍ POJMY TEORIE PRÁVA, ÚSTAVNÍ POŘÁDEK ČESKÉ REPUBLIKY

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Obsahem kapitoly teoretické části, je představení právního odvětví s poukazem na zásady práva, právního státu a ústavní pořádek.

CÍLE KAPITOLY.

- Po prostudování této kapitoly získáte informace o právu, zásadách uplatňovaných státní moci, pojmech frekventovaných v právu

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Občan, právo, právní kultura, pojmy, právní řád, ústavní pořádek, zásady

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Ke studium první kapitoly je nutné vyhradit si 120 minut.

1.1 Právo a stát

Právo, pojem právní disciplíny, normy práva, jsou kategoriemi složitými a mnohdy komplikovanými, lze je chápat např.:

- Soubor pravidel, kterými jsou regulovány vztahy mezi subjekty.
- Nástroj oprávněných subjektů, jak uplatnit státní politiku.
- Systém společenských vztahů vymezujících obsah práv a povinností včetně uplatnění sankcí, při neplnění zákonných povinností, nebo povinností uložených oprávněnými orgány státu.

Právo představuje soubor obecně závazných pravidel chování, regulující společenské vztahy stanovené a vynutitelný oprávněnými orgány státu s mocí právo vynutit.

1.2 Stát

Stát je státem, má-li občany, státní moc, hranice, měnu, obranu a uznaly-li ho jiné státy. Definice není jistě precizní, ale vystihuje podstatu a důležitost takového uskupení. Z výše uvedené definice práva vyplývá, že právo je soubor pravidel chování, která vydává oprávněný orgán státu, s mocí právo vymezené chování vynutit. Orgánem státu je subjekt zvolený lidem, který je pak povolán k tomu, aby reguloval v občanské společnosti chování, k tomu má určité nástroje.

Vycházím-li, s výše uvedené definice, pak stát, ve své podstatě vykazuje znaky, které lze uvést, že má:

- státní moci,
- vlastní území,
- občany,
- ekonomickou nezávislost, hospodaří podle rozpočtu

1.2.1 STÁTNÍ MOC

S pojmem moc se lze setkat v mnohých oblastech lidské činnosti, z pohledu práva by mohlo být ovládání, um jedince, nebo kolektivního orgánu (vrchnostenského orgánu) stanovit, regulovat i vnucovat chování podřízených. **Státní moc** je definována jako druh moci veřejné, kde oprávněné instituce povolány vykonávat tuto činnosti jsou **státní orgány**. Tato schopnost státního orgánu se projevuje mj. pravomocí stanovit, regulovat chování a též vynutit nesplnění uložené povinnosti ať už vyplývají ze zákona nebo rozhodnutí jedinci při použití státní moci.

Státní moc v podmínkách České republiky tvoří:

- moc zákonodárnou (normotvorná činnost),
- moc výkonnou (uvádí do života zákony),
- moc soudní (rozhoduje o vině a trestu).

1.2.2 ÚZEMÍ, OBČANÉ

Důležitým znakem státu, státní moci je **území**, kde žijí občané. Na ně se vztahuje jak práva tak i povinnosti vyplývající ze zákonů. Území České republiky (dále jen ČR) tvoří katastrální území, to je technickou jednotku, kterou je místopisně uzavřený v ČR společně evidovaný soubor nemovitostí. (výjimka viz zákon č. 222/1999 Sb.) **Občanem** ČR je fyzická osoba, která je státním občanem ČR a je hlášena v příslušné obci k trvalému pobytu. Občanem ČR je ten, kdo se v ČR narodil, kdo získal trvalý pobyt a statut azyllanta. Mezi individuální práva občana je mj. podílet se na správě věcí veřejných, a to jak přímo, tak i např. na základě volebního práva volbou svých zástupců. Mezi kolektivní práva občanů, patří např. právo na samosprávu.

Ustanovení § 1 odst. 2) zákona č. 325/1999 Sb., o azylu ve znění pozdějších předpisů azylantem se rozumí cizinec, kterému byl podle tohoto zákona udělen azyl, a to po dobu platnosti rozhodnutí o udělení azylu.

1.2.3 NEZÁVISLOST (SVRCHOVANOST)

Nezávislost (svrchovanost) státu je právem vykonávat státní moci na svém území neomezeně, a to uvnitř i vně hranic státu. Státní moc realizuje na základě zákonů a v jeho mezích, nemůže však zasahovat do suverenity jiných států. V tomto ohledu může stát, uvnitř uplatňovat v rámci státní moci a regulovat vzájemné vztahy mezi subjekty v souladu s právními předpisy – **vnitřní nezávislost**.

Vnější nezávislost, je pak projev uplatňování vztahů mezi suverénními státy. Tyto mezinárodní vztahy jsou založené na mezinárodních (bilaterálních) smlouvách.

Ekonomická samostatnost (ekonomická nezávislost) je nezbytným znakem státu a výkonu státní moci. Stát hospodář podle **státního rozpočtu**, v podmínkách ČR je to dokument, schvalovaný formou zákona Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR. Státní rozpočet zajišťuje ekonomickou, sociální i politickou funkci státu.

KORESPONDENČNÍ ÚKOL

V Ústavě České republiky pročtěte pozorně hlavu 2, 3 a 4 a zjistěte odpovědnost vlády České republiky.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Kapitola se zaměřila na informace o právu, zásadách uplatňovaných státní moci, pojmech frekventovaných v právu. Studentům poskytuje obecnou charakteristiku práva, seznamuje je základními pojmy, které budou v další části studijní opory znovu uváděny.

2 ÚSTAVNÍ PRÁVO

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Záměrem kapitoly s názvem ústavní právo, je seznámit studenty s nejdůležitějším odvětvím práva veřejného. Účelem je nejen vysvětlit vybrané pojmy ústavního práva, ale též představit rozsah uplatňované státní moci, jejich vzájemné souvislosti a návaznost.

CÍLE KAPITOLY

Cílem kapitoly “ústavní právo“ je objasnit pojmy, které jsou pro ústavní právo důležité a potřebné. Studentům představit roli ústavního práva a samotné ústavy v systému práva. Poukázat na státní moc, zmínit úlohu Nejvyššího kontrolního úřadu České národní banka a územní samosprávy. Samostatnou podkapitolu tvoří pojednání o Listině základních práv a svobod.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

K prostudování této kapitoly Vám postačí hodinu a půl soustředěného času.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Ústavní právo, ústavní pořádek, moc zákonodárná, výkonná a soudní, občan právo, svoboda, Parlament České republiky

2.1 Pojem ústavní právo

Jak víme, ústavní právo je autonomní odvětví práva, tvoří samostatný obor práva. V 90 letech minulého století vzniklo přeměnou právního řádu Československé federativní republiky v samostatný svrchovaný, nezávislou Českou republiku a tím i samostatné odvětví ústavního práva (k 1. lednu 1993 nabyl účinnosti ústavní zákon ČNR č. 1/1993 Sb., Ústava ČR ve znění pozdějších předpisů).

Ústavní zákony mj. tvoří Ústava České republiky a listina základních práv a svobod, o nich bude v této kapitole pojednáno. Předmět ústavního práva představují:

- Základní právní vztahy.
- Základní principy uspořádání státu.
- Pravomoci státních orgánů.

základ veřejného práva

- Občanská a lidská práva

základ soukromého práva

Ústavní právo z pohledu své důležitosti, obsahují zákony nejvyšší právní síly, od zákonů se liší mnohými aspekty např. tím že jsou **přijímány** kvalifikovanou třípětinovou většinou zvolených poslanců a senátorů Parlamentu České republiky (čl. 39 odst.4 Ústavy České republiky), **názvem** (ústavní zákon) v neposlední řadě, **právní silou** (nejvyšší právní silou) Obsah ústavních zákonů jsou významné právní normy.

2.2 Ústava České republiky

V Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992, nabyla účinnosti 1. ledna. 1993. Ústavu České republiky (dále je Ústava) uvozuje preambule – tj. **slavnostní prohlášení občanů ČR**, o tom, že uchovávat hodnoty a principy státu, odhodlání stát budovat, ochraňovat a rozvíjet Českou republiku.

Preambule Ústavy se opírá o občanský princip při vytváření **ústavního pořádku** v České republice. Česká republika je vlastí rovnoprávných svobodných občanů se svými právy, nicméně vůči celku, mají povinnosti uložené zákony a musí plnit, to se dotýká každého z nás. **Rovnoprávnost** znamená, že nikdo z občanů, ani jednotlivec ani skupina, nejsou a ani nemohou být zvýhodňováni, ani diskriminováni.

Občané ČR jsou si rovni v právech, povinnostech i odpovědnosti vůči státu. Jsou též povolání k tomu, aby střežili a rozvíjeli zděděné přírodního, kulturního, hmotného a duchovního bohatství. Uvedené hodnoty se vztahují na vlastnictví státní i soukromém, je to bohatství, které je dědictví minulých generací a je povinností je předat budoucím pokolením.

V hlavě první „Základní ustanovení“ je uvedeno, že „**Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát** založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana. Tato významná citace provází celou Ústavu a charakterizuje Českou republiku ve všech souvislostech a jeho postavení právního státu.

Předpokladem právního státu je nepochybně **právní jistota**, ta souvisí se stabilitou se závazností práva a zákonností tvorby práva pro všechny. **Každý má možnost právo znát a mít jistotu, že vždy bude rozhodováno podle práva**, o vině a trestu bude rozhodovat orgán,

který je k rozhodování povolán. V této souvislosti je potřeba zmínit, že každé rozhodnutí vydané prvoinstančním soudním či správním orgánem, bude přezkoumatelné a každému bude poskytnuta právní ochrana proti nezákonnému rozhodnutí státní moci.

V právním státě je zaručeno, že **vše, co není právním předpisem občanům zakázáno, je jim dovoleno**. Každý má právní jistotu a je oprávněn se proti zásahům do svých základních svobod a lidských práv, **dovolávat ochrany u orgánu státní moci**.

Zdroj: vlastní

OTÁZKY

Charakterizujte následující pojmy:

- Ústavní právo, Ústava ČR, občané, území obce
 - Státní občanství, symboly České republiky
-

SHRNUTÍ KAPITOLY

Ústavní právo je vedoucí právní odvětví. Ústava je výrazem suverenity státu a **základem práva veřejného** a Listina základních práv a svobod je **základem práva soukromého** tvoří součást ústavního práva. Ústavní zákony jsou prvotní právní předpisy nejvyšší právní síly. Od zákonů běžných se liší názvem, způsobem přijímání (kvalifikovanou třípětinovou většinou) a právní silou.

Kapitola se soustředí především na teoretickou bázi, snahou je představit rozličné integrační teorie, jejich odlišnosti, vzájemné souvislosti a návaznosti. Účelem je najít nejen odlišnosti v chápání integrace, ale i sjednocující prvky a cíle, proč k integračním snahám docházelo a stále jsou podporovány.

3 STÁTNÍ MOC, MOC ZÁKONODÁRNÁ, MOC VÝKONNÁ, MOC SOUDNÍ

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Obsahem kapitoly je objasnit některé principy moci zákonodárné, výkonné a soudní. Studenti mají možnost získat další znalosti z této oblasti a po prostudování podat jejich charakteristiku.

CÍLE KAPITOLY

Objasnit roli státní moci v České republice, získat znalosti o pravomocích jednotlivých vrcholných orgánem a též vymežit jejich kompetence. Po prostudování, student může aplikovat získané informace při prezentaci ústavního práva.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Pro získání doplnění podrobnějších znalostí o státní moci budete potřebovat asi 120 minut.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Státní moc, pravomoci, odpovědnost, Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, Senát, prezident, vláda, ministerstva, ochrana, zásady.

3.1 Zákonodárná moc

Zákonodárná moc v České republice náleží **Parlamentu České republiky** (dále jen Parlament), ten je tvořen dvěma komorami, Poslaneckou sněmovnou a Senátem. Parlament má výlučné právo přijímat a schvalovat **zákony**. Základní práva a svobody vymezené Listinou základních práv a svobod jsou prováděné pouze zákony.

Parlament působí a pravomoci uskutečňuje jako **celek**, a to ve **spolupráci** příp. v **posloupnosti** svých komor. Senát Parlamentu plní funkci ochránce stability státu, právního řádu a též i ochraně oprávněných zájmů územních samosprávných celků (obcí, krajů).

Poslanecká sněmovna má **200 poslanců**, kteří jsou voleni na dobu čtyř let. Senát má 81 senátorů, kteří jsou voleni na dobu šesti let. Každé dva roky se volí třetina senátorů. Počet poslanců 200 je stanoven fixně. Volební období, jak je výše uvedeno, je čtyřleté, je není vázané na každého poslance zvlášť, vztahuje se na období celé Poslanecké sněmovny.

Počet **senátorů** je **81**, každé dva roky je voleno 27 senátorů, tj. jedna třetina členů Senátu. Senát je tzv. nerozpustitelný, a i v době voleb má 2/3 Ústavou stanovených členů, plní svoji funkci. Ze způsobu volby senátorů po dvou letech vyplývá, že 1/3 bude mít volební období pouze dvouleté, 2/3, čtyřleté a pouze 1/3 šestileté. Volby do obou komor se konají ve lhůtě počínající třicátým dnem před uplynutím volebního období a končí dnem jeho uplynutí. Byla-li Poslanecká sněmovna rozpuštěna, konají se volby do šedesáti dnů po jejím rozpuštění. Volby, vyhlašuje prezident republiky, rozhodnutím ve Sbírce zákonů ČR v kontrastní předšedý vlády nebo jím pověřeného člena vlády.

Volby do obou komor Parlamentu konají **tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva.**

Právo volit má každý občan České republiky, který dosáhl věku 18 let (všeobecné volební právo). Poslanci jsou do Poslanecké sněmovny **voleni systémem proporčním a Senát systémem většinovým. Rovným aktivním volebním právem** se rozumí rovnost váhy hlasu každého občana.

Mandát poslance nebo senátora vzniká zvolením. **Nikdo nemůže být současně členem obou komor Parlamentu.** S funkcí poslance nebo senátora je **neslučitelný** výkon úřadu prezidenta republiky, funkce soudce a další funkce, které stanoví zákon (například s funkcí poslance nebo senátora je neslučitelný výkon úřadu prezidenta republiky). Poslanec nebo senátor, který je členem vlády, nemůže být např. předsedou nebo místopředsedou Poslanecké sněmovny nebo Senátu.

Členové Parlamentu skládají slib na první schůzi, které se zúčastní po svém zvolení. Složení slibu je povinností poslance a senátora, to stvrzuje svým podpisem. Pokud by odepřel slibu nebo ho složil s výhradou, znamená to, že ztratil mandát. Mandát poslance nebo senátora zaniká:

- **odepřením slibu** nebo složením slibu s výhradou,
- **uplynutím volebního období, vzdáním se mandátu,**
- **ztrátou volitelnosti**, u poslanců rozpuštěním Poslanecké sněmovny nebo neslučitelností funkcí,
- **vzdáním se mandátu prohlášením.**

Poslanci a senátoři vykonávají svůj mandát **osobně** podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, nejsou vázáni žádnými příkazy. Poslanci a senátoři jsou povinni se účastnit jednání ve svých komorách. Poslance ani senátora **nelze stíhat** pro hlasování v Poslanecké sněmovně nebo Senátu nebo jejich orgánech. Poslanec nebo senátor podléhá jen disciplinární

pravomoci komory, jejímž je členem. Poslance nebo senátora lze zadržet, jen byl-li přistižen při spáchání trestného činu nebo bezprostředně poté. Orgán činný v trestním řízení je povinen zadržení oznámit předsedovi příslušné komory. Nedá-li předseda komory do 24 hodin od zadržení, souhlas k zadržení, je příslušný orgán povinen ho propustit. Na první následující schůzi komora rozhodne o přípustnosti stíhání. Za projevy poslanců nebo senátorů na půdě každé komory nemohou být stíhání.

Poslanecká sněmovna volí a odvolává **předsedu a místopředsedy** Poslanecké sněmovny. Senát volí a odvolává **předsedu a místopředsedy** Senátu. Počet místopředsedů, jejich působnost a délka výkonu činnosti je na samotné sněmovně případně na jednacích řádech, kterými se řídí. **Poslanecká sněmovna i Senát mohou zřizovat komise nebo výbory.**

Dojde-li k rozpuštění Poslanecké sněmovny, přísluší Senátu přijímat právní předpis, a to **zákonná opatření** jen ve věcech, které nesnesou odkladu a vyžadovaly by jinak přijetí zákona. **Zákonné opatření může Senátu navrhnout jen vláda.** Po schválení tento právní předpis Senátu podepisuje předseda Senátu, prezident republiky a předseda vlády, vyhláší se stejně jako zákony ve Sbírce zákonů ČR. **Zákonné opatření Senátu musí být schváleno Poslaneckou sněmovnou na její první schůzi. Neschválí-li je Poslanecká sněmovna, pozbývá platnosti.**

Jestliže **dojde k rozpuštění Poslanecké sněmovny, přebírá některé její funkce Senát**, který je nerozpuštělný. V tomto případě je nejen **přenesená pravomoc omezena**, její výkon je vázán především na zákonodárnou iniciativu vlády.

Zasedání obou komor Parlamentu jsou stálá. Zasedání Poslanecké sněmovny svolává prezident republiky tak, aby bylo zahájeno nejpozději třicátý den po dni voleb. Neučiní-li tak, sejde se Poslanecká sněmovna třicátý den po dni voleb, zasedání komory může být přerušeno. Celková doba přerušování, nesmí překročit 120 dnů v roce, v době přerušování zasedání může předseda Poslanecké sněmovny nebo Senátu svolat komoru ke schůzi před stanoveným termínem. Učiní tak vždy, požádá-li jej o to prezident republiky, vláda nebo nejméně 1/5 členů komory. **Zasedání Poslanecké sněmovny končí uplynutím jejího volebního období nebo jejím rozpuštěním.**

Prezident republiky má právo rozpustit Poslaneckou sněmovnu, rozhodnutí **nepodléhá kontrasignaci** předsedy vlády. **Prezident republiky je ale omezen taxativním výčtem případů např.** jestliže Poslanecká sněmovna **nevyslovila důvěru** nově jmenované vládě, jejíž předseda byl prezidentem republiky jmenován na návrh předsedy Poslanecké sněmovny.

Členové vlády mají právo se účastnit schůzí obou komor a jejich výborů. Udělí se jim slovo, pokud o to požádají. Jen Poslanecká sněmovna může člena vlády předvolat. Člen vlády je povinen se dostavit vždy osobně na jednání schůze Poslanecké sněmovny (**interpelace poslance** vůči členovi vlády). Prezident republiky má právo účastnit se schůzí obou komor Parlamentu a jejich výborů. I jemu bude uděleno slovo, pokud o to požádá

Komory jsou způsobilé se usnášet za přítomnosti **alespoň 1/3 členů**. K přijetí usnesení komory je třeba souhlasu nadpoloviční většiny přítomných poslanců nebo senátorů, nestanoví-li Ústava jinak. K přijetí **usnesení o vyhlášení válečného stavu** a k přijetí usnesení o souhlasu s vysláním ozbrojených sil České republiky mimo území České republiky nebo s pobytem ozbrojených sil jiných států na území České republiky, jakož i k přijetí usnesení o účasti České republiky v obranných systémech mezinárodní organizace, jíž je Česká republika členem, **je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců a nadpoloviční většiny všech senátorů**. K přijetí ústavního zákona a souhlasu k ratifikaci mezinárodní smlouvy je třeba souhlasu **3/5 poslanců a třípětinové většiny přítomných senátorů**

Senát se nemusí k návrhu zákona, který projednala Poslanecká sněmovna, vyjádřit. Ústavou je vymezen okruh případů, kdy je nutný souhlas obou komor, jinak zákon není přijat. Souhlas obou komor se týká i otázky vypovězení války a vyslání ozbrojených sil mimo území České republiky

Návrhy zákonů se podávají předsedovi Poslanecké sněmovně. **Návrh zákona může podat:**

- **poslanec,**
- **skupina poslanců,**
- **Senát,**
- **vláda České republiky,**
- **zastupitelstvo vyššího zemního samosprávného celku (kraje).**

Pozn.

Návrh zákona o státním rozpočtu a návrh státního závěrečného účtu však podává vláda, neboť to vyplývá z její odpovědnosti za správu státu. Rozpočet státu je nejdůležitějším nástrojem vládní politiky a výrazem odpovědnosti vlády za správu státu. Jde o jediný zákon, při jehož přijímání nemá Senát v zákonodárném procesu žádnou ingerenci. Zákon o státním rozpočtu je přijat okamžikem jeho přijetí v Poslanecké sněmovně.

Návrh zákona, se kterým **Poslanecká sněmovna** vyslovila souhlas, **postoupí** Poslanecká sněmovna **Senátu** bez zbytečného odkladu. Senát projedná návrh zákona a vydá usnesení ve lhůtě 30 dnů od jeho postoupení. **Senát** svým usnesením **návrh zákona schválí**, nebo **zamítne**, popřípadě **vrátí Poslanecké sněmovně**. Senát se k zákonům nemusí ve stanovené lhůtě vyjádřit, například, když nebyl zákon na program jednání zařazen, nebo zařazen byl, ale Senát nebyl usnášení schopný. Další skutečností nevyjádření se, může být to, že Senát usnášení schopný sice byl, ale nezíská předepsanou většinu. Ve všech případech platí, že po uplynutí 30 dnů od jeho postoupení je návrh přijat.

V případě, že **Senát návrh zákona zamítne**, rozhodnutí sděluje Poslanecké sněmovně, ta o něm znovu hlasuje. Návrh zákona je přijat tehdy, jestliže je schválen nadpoloviční většinou všech poslanců. Nedojde-li k platnému, to jest kvalifikovanou většinou schválenému usnesení Poslanecké sněmovny, platí usnesení Senátu a návrh zákona je tedy definitivně zamítnut.

Vrátí-li Senát návrh zákona Poslanecké sněmovně s pozměňovacími návrhy, Poslanecká sněmovna nejprve hlasuje o návrhu zákona ve znění schváleném Senátem, a to za přítomnosti nejméně 1/3 svých členů a k **přijetí rozhodnutí je třeba nadpoloviční většiny přítomných poslanců**. Tímto způsobem se řeší případ, kdy Poslanecká sněmovna neschválila

návrh zákona ve znění schváleném Senátem. Ústava stanoví, že návrh zákona je přijat, jestliže je schválen nadpoloviční většinou všech poslanců. **Jestliže Senát vyjádří vůli nezabývat se návrhem zákona, je tímto usnesením návrh zákona přijat.**

Přijaté zákony podepisuje v pořadí **předseda Poslanecké sněmovny, prezident republiky a předseda vlády**. Prezident republiky před podpisem zákona, má právo přijatý zákon vrátit Poslanecké sněmovně s připomínkami. Jde o právo rozhodnout bez kontrasignace předsedy vlády (suspenzivní veto). Pokud prezident republiky vrací zpět přijatý zákon, připojí své připomínky. I v tomto případě obě komory hlasují o zákonu znovu, a to bez rozpravy a o celém zákonu najednou. Setrvají-li obě komory na svém původním usnesení kvalifikovanou většinou, zákon je schválen a vyhlásí se.

Závěrečnou fází legislativního procesu je **vyhlášení zákonů**. Jak je uvedeno výše, před publikací zákona, přijaté zákony podepisují ústavními činiteli. Předseda Poslanecké sněmovny podepisuje zákon předtím, než je zákon postoupen prezidentu republiky, který může využít svého práva suspenzivního veta. Předseda Poslanecké sněmovny svým podpisem osvědčuje, že byl dodržen proces přijetí a charakter dokumentu, **osvědčuje též věcnou správnost**. Podepíše-li zákon prezident republiky, nebo jej vrátí předsedovi poslanecké sněmovny a na vráceném zákonu setrvá, zašle předseda Poslanecké sněmovny zákon k podpisu předsedovi vlády. Podpis předsedy Poslanecké sněmovny může být nahrazen podpisem místopředsedy, namísto podpisu předsedy vlády pak podpis místopředsedy vlády. **Prezident republiky je v této věci nezastupitelný**. I když není přijatý zákon jedním nebo více ústavními činiteli podepsán, je s výjimkou případu prezidentského veta předepsaným způsobem vyhlášen a nabývá platnosti.

U zákonů je publikace podmínkou platnosti, u mezinárodních smluv je publikace podmínkou jejich použitelnosti v našem právním řádu.

Pokud se jedná o **mezinárodní smlouvy**, je nutné, aby před tím, než je prezident republiky ratifikuje, vyslovil s ratifikací souhlas Parlament. Před tímto souhlasem je prezident republiky nemůže ratifikovat. Jde o předběžnou kontrolu ústavnosti, neboť po ratifikaci, jakmile je smlouva pro Českou republiku závazná, je nesnadné ji měnit.

Každý poslanec má právo interpelovat vládu nebo její členy ve věcech jejich působnosti. Interpelovaní členové vlády odpovědí na interpelaci do třiceti dnů ode dne jejího podání. Právo interpelovat vládu je jedním ze **základních nástrojů pro vyjádření odpovědnosti vlády vůči Parlamentu**. Právo na interpelaci má každý jednotlivý poslanec Poslanecké sněmovny, nikoliv senátor. Toto právo nepřísluší Senátu, neboť této komoře Parlamentu vláda není odpovědna. Interpelace poslance (poslanců) na člena vlády (vládu) může být podána ústní i písemnou formou. **Poslanec podává interpelaci ústně na schůzi sněmovny nebo písemně prostřednictvím předsedy sněmovny**.

Poslanci se hlásí k podání ústní interpelace písemně u předsedy Poslanecké sněmovny nejpozději do začátku jednotlivé schůze. Pořadí přihlášených Poslanců se určí losem. Není-li interpelovaný při přednesení ústní interpelace přítomen nebo prohlásí, že není možno odpovědět bezprostředně, odpoví poslanci písemně do 30 dnů.

Předseda Poslanecké sněmovny zašle písemnou interpelaci neprodleně předsedovi vlády. Vláda nebo její člen odpoví na písemnou interpelaci na schůzi Poslanecké sněmovny ústně nebo písemně do 30 dnů od jejího podání. Je-li interpelována vláda, odpoví na interpelaci předseda vlády. Jeho zastoupení není vyloučeno. Pokud je interpelovaným členem vlády předseda vlády, je povinen odpovědět právě on, zastoupení není možné

Pokud není poslanec s odpovědí na písemnou interpelaci spokojen, je odpověď na interpelaci na jeho návrh zařazena na pořad nejbližší schůze sněmovny a koná se o ní rozprava. V případě nesouhlasného stanoviska je interpelovaný člen vlády povinen vypracovat novou odpověď ve stejné 30denní lhůtě.

3.2 Moc výkonná

Třetí hlava ústavy s názvem Moc výkonná vymezuje působnost **prezidenta republiky a vlády České republiky** a neposlední řadě **státního zastupitelství**

3.2.1 PREZIDENT

Funkce prezidenta republiky jako hlavy státu je zařazena do hlavy třetí Ústavy o moci výkonné. Navazuje se tím na Ústavu z roku 1920, kdy prezident republiky byl svými ústavními vztahy součástí vládní a výkonné moci, jako její reprezentant. Z funkcí hlavy státu jsou spojeny i další atributy, mají charakter ceremoniální, vytvořený tradicí a dotvářejí postavení prezidenta republiky i jako symbolu státu.

Prezident, je hlavou státu, není odpovědný z výkonu své funkce, nelze ho odvolat. Prezident může být jen **trestně stíhán**, jestliže se **dopustí velezrady**. Žalobu na prezidenta podává Poslanecká sněmovna. Vlastní řízení probíhá před Ústavním soudem a trestem může být pouze ztráta prezidentského úřadu a způsobilost jej znovu nabýt.

Prezident je **volen lidem České republiky**. Podrobnosti o způsobu hlasování řeší jednací řád. **Prezident republiky vykonává svoji činnost rozhodnutím**. Ústava taxativně vymezuje, která rozhodnutí může prezident **učinit sám** a která vyžadují ke své platnosti **kontra-signaci (spolupodpis)** předsedy vlády, předsedy Senátu, předsedy Poslanecké sněmovny. Prezident republiky jmenuje vládu ČR, ta je odpovědná ze své funkce Poslanecké sněmovně. Může kdykoliv požádat Poslaneckou sněmovnu o vyslovení důvěry. Aby byla zajištěna stabilita výkonné moci, lze vyslovit v Poslanecké sněmovně nedůvěru vládě jen, je-li návrh podán písemně nejméně 50 poslanci.

Prezident republiky nemůže být jako hlava státu při výkonu svých ústavních pravomocí a povinností v průběhu funkčního období **zastoupen**. V případech, kdy prezident nevykonává svoji funkci, přísluší výkon některých funkcí **předsedovi vlády**, jiných předsedovi Poslanecké sněmovny (případně Senátu) a co do zbytku nejsou vykonávány vůbec. V ostatních případech je povinen vykonávat svůj úřad osobně a nepřetržitě. Ústava nezná jeho dovolenou, nemoc nebo jinou dočasnou překážku osobní povahy při výkonu funkce prezidenta

denta republiky, reprezentuje, proto mu přísluší různé pocty a používá řady čestných oprávnění. Především mu náleží označení „**prezident republiky**“. Jde o titul, který vyznačuje skutečně zastávanou úřední hodnost, jímž se odlišuje od jiných takto označených funkcí.

Jako hlavě státu, přísluší prezidentu republiky **přednost před všemi ostatními státními funkcionáři**, kde jsou uváděni společně. U prezidenta republiky je zřízen zvláštní ozbrojený útvar. Prezident republiky má právo užívat speciální státní vlajky, dříve nazvanou standartou. Prezident republiky podléhá ústavním a jiným zákonům a přísluší mu pouze takové pravomoci a plnění povinnosti, které jsou v nich výslovně uvedeny a v právním řádu České republiky zakotveny. Prezident republiky se ujímá úřadu **složením slibu do rukou předsedy Poslanecké sněmovny**. Volební období prezidenta republiky trvá **pět let** a začíná dnem složení slibu

3.2.2 VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY

Vláda je vrcholným orgánem výkonné moci, v tomto ohledu **jen část působnosti výkonné moci náleží pouze prezidentu republiky**, aniž by potřebovala k rozhodnutí v jejím rámci kontrasignaci předsedy vlády. Jde však o rozhodnutí tradičně patřící prezidentu republiky nebo rozhodnutí, kdy je prezident republiky vázán samotným návrhem předsedy vlády (jmenování a odvolání členů vlády), či rozhodnutí v době krize, kdy vláda neplní svou funkci.

Vláda může požádat Poslaneckou sněmovnu o vyslovení důvěry, kdykoliv to uzná za vhodné. Záležitost může spojit i s žádostí, aby se Poslanecká sněmovna do tří měsíců usnesla o vládním návrhu zákona.

K posílení stability vlády má přispět i skutečnost, že návrh na vyslovení nedůvěry vládě musí podat písemně nejméně 50 poslanců. Ústava vymezuje případy, kdy je vláda povinna podat demisi. V těchto případech je také prezident republiky povinen ji přijmout.

Poslanecká sněmovna může vyslovit vládě nedůvěru. Návrh na vyslovení nedůvěry vládě projedná Poslanecká sněmovna, jen je-li podán písemně nejméně 50 poslanci. K přijetí návrhu je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců. Právo Poslanecké sněmovny vyslovit vládě nedůvěru vyplývá ze skutečnosti, že vláda je politicky odpovědna Poslanecké sněmovně. Poslanecká sněmovna v tomto případě nerozhoduje o důvěře, ale o nedůvěře a v tomto smyslu musí být návrh i předložen.

Předseda vlády a ostatní členové vlády podávají demisi do rukou prezidenta republiky jestliže:

- Poslanecká sněmovna zamítla její žádost o vyslovení důvěry nebo jestliže jí vyslovila nedůvěru.
- po ustavující schůzi nově zvolené Poslanecké sněmovny. Podá-li vláda demisi, prezident republiky demisi přijme.

Vláda jako **vrcholný orgán výkonné moci** spravuje stát, plní úkoly a povinnosti, které jsou podle Ústavy uloženy státu, nebo za ně stát odpovídá. Moc výkonná se staví do protikladu k moci zákonodárné a spolu s mocí soudní tvoří teoretickou konstrukci trojdílnosti státní moci. K funkci moci výkonné patří vydávat právní normy tzv. druhotné právní předpisy k provedení zákonů. Moc výkonná je odvozena od moci zákonodárné, je charakterizována též jako moc nařizovací, organizační a donucovací.

Vláda i prezident republiky každý v mezích své Ústavou určené kompetence nositeli výkonné moci. Podíl vlády na výkonné moci je významný, mj. je **vláda oprávněna navrhopvat zákony Poslanecké sněmovně a vydávat nařízení vlády**. Vládu tvoří předseda, místopředsedové a ministři. **Vláda je odpovědna Poslanecké sněmovně**. Předsedu vlády jmenuje prezident republiky a na jeho návrh jmenuje ostatní členy vlády a pověřuje je řízením ministerstev nebo jiných úřadů.

Vláda je ze své činnosti odpovědna jen Poslanecké sněmovně, jde o odpovědnost politickou a kolektivní. Není odpovědna Parlamentu jako celku, ani Senátu, a to ani tehdy, je-li Poslanecká sněmovna rozpuštěna. Vláda není odpovědna ani prezidentu republiky.

Předsedu vlády jmenuje prezident republiky. Právně není ve svém výběru ničím vázán, politicky však musí dbát na to, aby jmenoval toho, kdo je schopen vytvořit vládu, která by získala v Poslanecké sněmovně důvěru. **Při jmenování ostatních členů vlády**, místopředsedů a ministrů je prezident republiky **vázán návrhem předsedy vlády**. Vláda, ani její předseda, nemůže pověřit člena vlády řízením ministerstva, nebo jiného úřadu, a to ani dočasně.

Členové vlády skládají slib do rukou prezidenta republiky, slib se podepisuje. Složením slibu se člen vlády ujímá ve skutečnosti svého úřadu, byť to není výslovně uvedeno. Složení slibu obsahující příslib (závazek) k budoucímu konání, je podmínkou k tomu, aby se člen vlády mohl ujmout svého úřadu. Se složením slibu Ústava výslovně nespojuje žádné další důsledky, od té doby však nastává důvod inkompatibility. Slib věrnosti České republice a ta část slibu, jež se týká zachování Ústavy a zákonů, jsou totožné s příslušnou částí slibu prezidenta republiky. Závazek uvádět tyto zákony v život vyplývá z úkolů moci výkonné a z funkce vlády, jako vrcholného orgánu této moci. S tím souvisí i další povinnosti svědomitě zastávat úřad a nezneužívat svého postavení.

Na tuto část slibu navazuje i právní úprava střetu zájmů, ale i další důsledky v oblasti politické morálky (zákaz protekce, korupce atd.), které mají v demokratických společnostech důsledek v politické odpovědnosti vůči parlamentu.

Vláda rozhoduje ve sboru. K přijetí usnesení vlády je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech jejích členů. Na schůzi vlády musí být i všichni její členové pozváni. **Vláda je orgánem kolektivním**, i když v ní má předseda vlády prioritní postavení. Usnesení, stanoviska a další akty, jsou rozhodnutím vlády jako celku. Je-li interpelována vláda nebo vyžádá-li si prezident republiky od vlády zprávu musí i o těchto zprávách vláda jednat ve sboru.

Předseda vlády vykonává činnost a plní povinnosti, které jsou mu ústavními a jinými zákony svěřeny, lze konstatovat, že **má silné postavení. Organizuje činnost vlády, určuje program jejích schůzí** a další veškeré její různorodé činnosti jako vrcholného orgánu výkonné moc. Jejím jménem vystupuje navenek uvnitř státu vůči prezidentu republiky, Parlamentu, jiným ústavním orgánům a vůči občanům jakož i ve vnějších vztazích státu jako jeho představitel v souladu s pravidly mezinárodního práva při uzavírání mezinárodních smluv.

Předsedu vlády **zastupuje místopředseda vlády**, nebo jiný pověřený člen vlády. Rozsah zastupování určuje jednací řád vlády.

K provedení zákona a v jeho mezích je vláda oprávněna vydávat nařízení. Nařízení vlády podepisuje předseda vlády a příslušný člen vlády. Mezi jednu z důležitých činností vlády je obecné zmocnění vlády vydávat nařízení, **aniž by k tomu bylo třeba výslovné zmocnění v zákoně, k jehož provedení se nařízení vlády vydává.**

Parlament jako orgán moci zákonodárné přijímá **prvotní právní předpisy-zákony.** Orgány moci výkonné, **vláda především, zákony uvádí v život, provádí je, vykonává.** Ústavní zmocnění vlády je koncipováno jako fakultativní. Je proto ponecháno na úvaze vlády, zda, kdy a v jakém rozsahu ho použije a nařízení vydá, nesmí překročit meze prováděného zákona.

Ministerstva a jiné správní úřady lze zřídit a jejich působnost stanovit pouze zákonem. Ministerstva, jiné správní úřady mohou na základě a v mezích zákona vydávat právní předpisy a vyhlášky, jen jsou-li k tomu výslovně zmocněny příslušným zákonem. Právní předpis nižší právní síly nesmí překročit rámec zákonného zmocnění

Výkonnou moc mají kromě ministerstev i tzv. **jiné ústřední správní úřady** s konkrétní vymezenou působností, **v jejichž čele nestojí člen vlády.** V čele těchto ústředních správních úřadů jsou **vedoucí úřadu**, kteří jsou z výkonu své funkce odpovědni vládě, ta je jmenuje a odvolává.

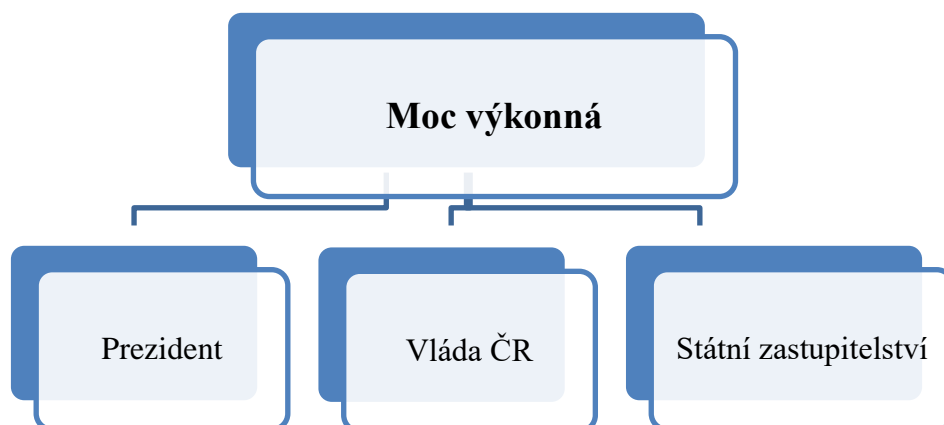
3.2.3 STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ

Státní zastupitelství zastupuje veřejnou žalobu v trestním řízení při výkonu své působnosti je představitelem zájmu státu. Reprezentuje státní zájem v řízení před soudem, pravomocí použije při výkonu své působnosti, kterou vykonává tak, aby jeho zásah byl v souladu se zákonem, rychlý a účinný.

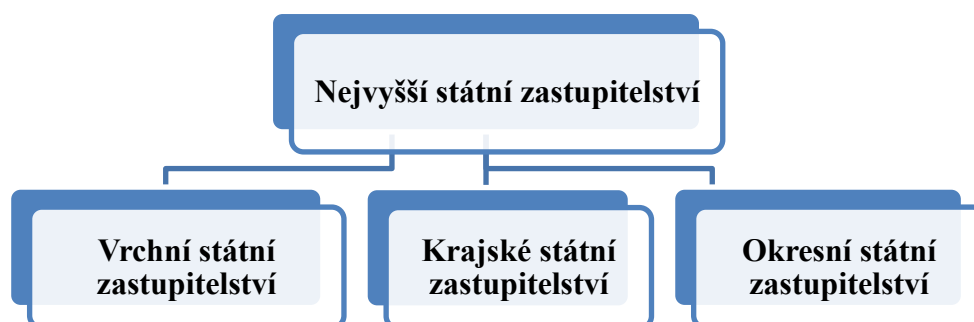
Státní zastupitelství zařazeno do hlavy třetí upravující moc výkonnou a do části, jež se týká vlády. Z toho vyplývá i vztah vlády k státnímu zastupitelství. Státní zastupitelství není samostatným resortem, ale je součástí organizaci justice, při výkonu působnosti je představitelem zájmu státu a musí tomu odpovídat jeho postavení vůči jiným státním orgánům, aby mohlo plnit svou funkci. Reprezentuje státní zájem v řízení před soudem.

Ministr spravedlnosti je služebně nadřizen nejvyššímu státnímu zástupci a vykonává dohled nad činností Nejvyššího státního zastupitelství, zejména z hlediska dodržování právních předpisů. **Nejvyšší státní zastupitelství podává ministerstvu spravedlnosti zprávu o činnosti státního zastupitelství za uplynulý rok**

Správu státního zastupitelství vykonává ministerstvo spravedlnosti. **Nejvyššího státního zástupce jmenuje do funkce a odvolává vláda na návrh ministra spravedlnosti.** Ostatní vedoucí státních zastupitelství jmenuje do funkce a odvolává ministr spravedlnosti

Zdroj: vlastní

Zdroj vlastní

3.3 Moc soudní

Soudní moc v České republice vykonávají jménem republiky **nezávislé soudy**. Podstatou soudní moci je **výkon soudnictví**. Soudy jsou ústavní orgány, jsou povolány k výkonu soudní moci. Orgány moci zákonodárné, ani orgány moci výkonné nemohou soudy při výkonu jejich pravomoci nahrazovat. Pouze soudy jsou povolány k tomu, aby poskytovaly ochranu právům, a jedině ony mohou rozhodovat o vině a trestu za trestné činy. Čl. 91 Ústavy stanoví, že soustavu soudů tvoří:

Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, vrchní, krajské a okresní soudy.

3.3.1 ÚSTAVNÍ SOUD JE SOUDNÍM ORGÁNEM OCHRANY ÚSTAVNOSTI.

Ústavností rozumíme stav, kdy v demokratické společnosti **společenské vztahy se realizují v souladu s Ústavou**. Ochrana ústavnosti zahrnuje v sobě dva aspekty, především jde o určité záruky toho, že **nebudou vydávány zákonné normy, které by byly v rozporu s Ústavou**. V tomto rámci posuzuje Ústavní soud to, zda předcházející řízení bylo spravedlivé. Základní úlohou Ústavního soudu je rozhodování **o zrušení zákonů** pro jejich protiústavnosti a rozhodování o ústavních stížnostech a o záležitostech, týkající se aplikace Ústavy, například kompetenční spor, žaloba proti prezidentu republiky, posouzení zákonnosti rozpuštění politické strany

Ústavní soud tvoří 15 soudců, kteří jsou jmenováni prezidentem republiky **na dobu 10 let**. Tato lhůta běží ode dne, kdy soudce vykonal slib, složením slibu do rukou prezidenta republiky se soudce Ústavního soudu ujímá své funkce. Odmítne-li soudce složit slib nebo složí-li slib s výhradou, hledí se na něho, jako by nebyl jmenován. Přechodně může mít Ústavní soud i menší počet soudců za toho předpokladu, že jich bude tolik, aby Ústavní soud mohl rozhodovat v plénu. **Soudce Ústavního soudu jmenuje prezident republiky se souhlasem Senátu**. Soudcem Ústavního soudu může být jmenován bezúhonný občan, který je volitelný do Senátu, má vysokoškolské právnické vzdělání a byl nejméně 10 let činný v právnickém povolání.

Ústavní soud může jednat a usnášet se v plénu zásadně tehdy, jestliže je přítomno alespoň 10 soudců. Pokud by počet soudců klesl pod požadovaný počet, Ústavní soud by nebyl způsobilý plnit své úkoly.

V čele Ústavního soudu je jeho předseda, jehož zastupují dva místopředsedové. Předsedu a místopředsedy Ústavního soudu jmenuje prezident republiky ze soudců Ústavního soudu. Funkce předsedy Ústavního soudu má povahu organizační, správní a reprezentativní. **Soudce Ústavního soudu nelze trestně stíhat bez souhlasu Senátu**. Odepře-li Senát souhlas, je trestní stíhání navždy vyloučeno. Soudce Ústavního soudu lze zadržet jen, byl-li dopaden při spáchání trestného činu, anebo bezprostředně poté. Příslušný orgán je povinen zadržení ihned oznámit předsedovi Senátu. **Nedá-li předseda Senátu do 24 hodin od zadržení souhlas k odevzdání zadrženého soudu, je příslušný orgán povinen ho propustit**. Na své první následující schůzi Senát rozhodne o přípustnosti trestního stíhání s konečnou platností. Soudce Ústavního soudu má právo stejně jako soudce odepřít svědectví o skutečnostech, které se dozvěděl v souvislosti s výkonem své funkce, a to i poté, kdy přestal být soudcem Ústavního soudu. **Soudci Ústavního soudu požívají stejné imunity** jako poslanci a senátoři, pokud jde o jejich trestní postih.

Z funkce soudce Ústavního soudu vyplývá **neslučitelnost** výkonu této funkce s jinou placenou funkcí nebo výdělečnou činností, neslučitelnost výkonu funkce s členstvím v politické straně nebo v politickém hnutí. Z funkce soudce Ústavního soudu vyplývá povinnost mlčenlivosti soudců. Soudci Ústavního soudu jsou odpovědní kárně. **Kárným proviněním je jednání, jímž soudce snižuje vážnost a důstojnost své funkce** nebo ohrožuje důvěru v nezávislé a nestranné rozhodování ústavního soudu, dále jiné zaviněné porušení povinnosti

soudce, a konečně i jednání, které má znaky přestupku. Kárné řízení probíhá před Ústavním soudem. **Kárným opatřením je vytknutí kárného provinění soudci anebo rozhodnutí o zániku funkce soudce**

Působnost, kterou vykonává Ústavní soud a jeho pravomoci ve vztahu k jiným státním orgánům, tvoří ochranu ústavnosti, spočívající v tom, že **je zkoumán soulad právních předpisů s předpisem ústavním**, aniž by přitom byla prováděna jejich aplikace na konkrétní případ. Kontrola ústavnosti, spočívá **v ochraně Ústavou zaručených práv**, proti konkrétním zásahům do nich.

Do působnosti Ústavního soudu patří i některé další záležitosti, které nelze označit za **kontrolu ústavnosti**, ale jde při nich o přímou aplikaci Ústavy, anebo jinak souvisí se základní působností Ústavního soudu (například ústavní žaloba proti prezidentu České republiky). Výsledný akt Ústavního soudu je **nález ústavního soudu**, kterým je buď zrušen celý zákon, anebo některé z jeho ustanovení. V ostatních případech bude Ústavním soudem podaný návrh zamítnut.

Rozhodnutí Ústavního soudu má dvojí formu. Ve věci samé rozhoduje Ústavní soud **nálezem**, v ostatních případech **usnesením**. Nálezy Ústavního soudu se vyhlášují vždy veřejně, a to „jménem republiky“.

K základní působnosti Ústavního soudu patří i **rozhodování o ústavních stížnostech**, jsou tři typy ústavních stížnosti:

- stížnost proti zásahu orgánu veřejné moci do ústavně zaručených práv a svobod,
- stížnost proti nezákonným zásahům státu, porušujícím Ústavou zaručenou samosprávu územních samosprávných celků,
- stížnosti proti neústavnímu či nezákonnému rozhodnutí o rozpuštění politické strany nebo jinému rozhodnutí, které se týká její činnosti.

Ústavní stížnost je oprávněn podat každý, kdo tvrdí, že bylo porušeno jeho ústavní právo. K podání návrhu ústavní stížnosti je oprávněno pouze zastupitelstvo obce nebo zastupitelstvo kraje. Předpokladem k podání ústavní stížnosti je vyčerpání jiných procesních prostředků ochrany práva stěžovatelem. Působnost Ústavního soudu věcně patří i ve věcech volebního práva. **Ověření volby poslance nebo senátora souvisí s přímou aplikací Ústavy, a je svěřeno Ústavnímu soudu.**

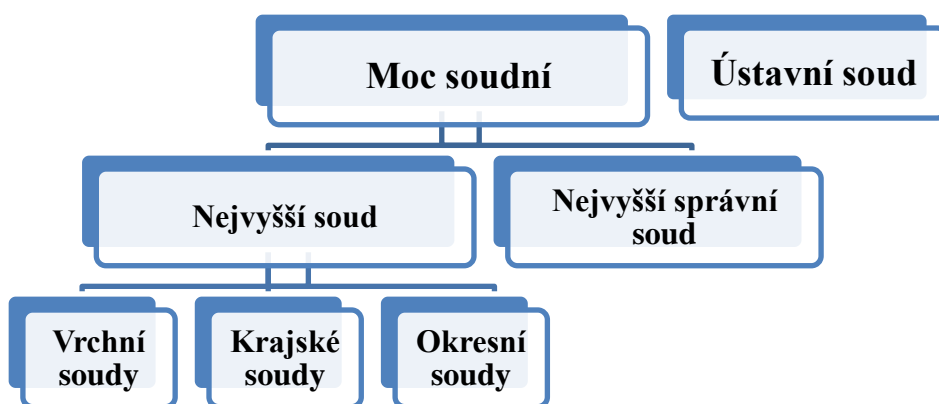
Rozhodování je Ústavnímu soudu svěřeno proto, že jde o přímou aplikaci Ústavy v záležitosti, která by měla být řešena soudně. Jde o zánik mandátu poslance nebo senátora buď pro ztrátu jeho volitelnosti anebo pro neslučitelnost funkcí. Návrh k ústavnímu soudu může podat poslanec nebo senátor, jehož se věc týká, předseda Poslanecké sněmovny nebo předseda Senátu, anebo skupina nejméně 20 poslanců či 10 senátorů.

Řízení o ústavní žalobě Senátu proti prezidentu republiky pro velezradu není řízením trestním. Jde o zvláštní druh řízení před Ústavním soudem a ustanovení trestního řádu pro ně nelze použít ani analogicky. Pojem velezrady není v současné úpravě trestního práva používán. Zákonné vymezení je prezidentovo jednání, směřující proti svrchovanosti a celistvosti republiky, jakož i proti jejímu demokratickému řádu.

Ústavnost a zákonnost rozhodnutí o rozpuštění politické strany nebo jiného rozhodnutí o její činnosti přezkoumává Ústavní soud na základě ústavní stížnosti politické strany. Návrh k Ústavnímu soudu je třeba podat do 30 dnů od právní moci rozhodnutí o posledním procesním prostředku ochrany práva. Pro řízení o návrhu platí ustanovení o řízení o ústavních stížnostech. Ve svém nálezu, kterým vyhovuje návrhu, uvede Ústavní soud, v čem spočívá rozpor napadeného rozhodnutí s ústavními nebo jinými zákony, a napadené rozhodnutí zruší

Rozhodnutí Ústavního soudu je vykonatelné, jakmile bylo vyhlášeno ve Sbírce zákonů ČR, pokud Ústavní soud o jeho vykonatelnosti nerozhodl jinak. Vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu, jsou závazná pro všechny orgány i osoby, kterých se rozhodnutí dotýká

Vykonatelností rozhodnutí se rozumí možnost vynucení realizace rozhodnutí. Vykonatelnost rozhodnutí (nálezu) nastává okamžikem jejich vyhlášení. U ostatních nálezů vykonatelnost nastává jejich doručením účastníkům, tedy současně s právní mocí.

Zdroj: vlastní

3.3.2 SOUDY

Soudy jsou povolány k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. Zákon může pro soudy stanovit jejich jiné označení. Frekventovanými pojmy moci soudní jsou **nezávislost soudu, nezávislost soudce, neslučitelnost výkonu funkce soudce**. Má se za to, že nezávislost soudu, znamená především samostatnost tzn., že si soudy ve věcech rozhodování nejsou podřízené, jsou zde pouze procesní vazby. Nezávislost soudce se odráží v plnění funkce soudce, je neodvolatelný a nepřeložitelný. Čl. 93 Ústavy určuje, že **soudce je jmenován do funkce prezidentem republiky bez časového**

omezení. Své funkce se ujímá složením slibu. Soudcem může být jmenován bezúhonný občan, který má mj. **vysokoškolské právnické vzdělání.** Soudce je při rozhodování **vázán zákonem a mezinárodní smlouvou.** Výkon funkce soudce je neslučitelná s funkcemi prezidenta republiky, člena Parlamentu, funkcí ve veřejné správě. Soudce nesmí vykonávat žádnou jinou výdělečnou činnost, výjimkou je správa vlastního majetku a činnost například vědecká, pedagogická, literární, publicistická.

Ustanovení čl. 82 Ústavy České republiky vymezuje, že „**Soudci jsou při výkonu své funkce nezávislí.** Jejich nestrannost nesmí být nikým ohrožována. Soudce **nelze proti jeho vůli odvolat nebo přeložit k jinému soudu**“

Soudy projednávají a rozhodují spory a jiné věci patřící do jejich pravomoci podle zákonů o občanském soudním řízení. **Projednávají a rozhodují trestní věci** patřící do jejich pravomoci podle zákonů o trestním řízení. **Rozhodují v dalších případech stanovených zákonem nebo mezinárodní smlouvou, s níž vyslovil souhlas Parlament, jíž je Česká republika vázána a která byla vyhlášena.**

Rozsah, výkonu soudnictví je dán pravomocí soudů, jde o okruh věcí, které přísluší rozhodovat soudům. Lze konstatovat, do pravomocí soudů náleží **poskytování ochrany subjektivním právům,** podle níž se každý může domáhat u soudu ochrany svých subjektivních práv a **rozhodování o vině a trestu za spáchané trestné činy**

Nositeli soukromoprávních subjektivních práv jsou fyzické osoby, podnikající fyzické osoby a právnické osoby. Subjektivní práva veřejnoprávní jsou oprávněními vůči státu, aby se stát:

- něčeho zdržel,
- něco vykonal,
- něco strpěl.

Ochranu subjektivním právům poskytují soudy zákonem stanoveným způsobem. Postup soudů stanoví v procesním právu, **občanský soudní řád, trestní řád, a soudní řád správní.** Každý, kdo se domáhá u soudu ochrany svého práva, musí respektovat způsob ochrany stanovený zákonem a zachovat zákonem stanovený postup. Subjektivním právům soukromoprávní povahy poskytuje soud ochranu v občanském soudním řízení, a to projednáním sporu na základě **žaloby** toho, kdo se domáhá ochrany svého práva

Soudní ochrana je ústavně zajištěna i pro případy, kdy o subjektivním právu rozhoduje správní orgán (oprávněná úřední osoba). Každý, kdo tvrdí, že byl ve svých právech zkrácen rozhodnutím orgánu veřejné správy při výkonu státní správy, se může obrátit na soud, aby přezkoumal zákonnost rozhodnutí vydaného ve správním řízení či v daňovém řízení.

Pravomoci soudů je též rozhodovat v civilním řízení např. o většinu záležitostí **nesporného řízení,** které mají povahu určitého právního uspořádání pro budoucnost, o **řízení vykonávací (exekuce), o konkursu a o vyrovnání.** V trestním řízení přísluší soudům rozhodovat i v **přípravném řízení,** jde-li o zásah do ústavně chráněného práva.

Působnost a organizace soudů je stanovena zákonem o soudech a soudcích. V tomto ohledu rozlišujeme jako soudy obecné a zvláštní. **Postavení zvláštního soudu má podle Ústavy Ústavní soud, který je soudním orgánem ochrany ústavnosti** a není zařazen do soudní soustavy.

Soustava soudů je pojem, kterým se označuje způsob organizace soudnictví.

Z organizačního hlediska má **soudní soustava čtyři stupně**. První z nich jsou soudy okresní, druhým soudy krajské a třetím soudy vrchní. Vrcholnými institucemi soudní soustavy a jejím čtvrtým stupněm je **Nejvyšší soud, který** je vrcholným soudním orgánem ve věcech patřících do pravomoci soudů s výjimkou záležitostí, o nichž rozhoduje Ústavní soud nebo **Nejvyšší správní soud**. **Nejvyšší správní soud** má postavení jedné z vrcholných soudních institucí, který rozhoduje ve věcech správy státu a uzavírá tak čtvrtý stupeň.

Soudce je jmenován do funkce prezidentem republiky bez časového omezení. Svě funkce se ujímá složením slibu. Jak stanoví § 60 zákona o soudcích a soudech, soudcem nebo přísedícím může být ustanoven státní občan České republiky, který je plně svéprávný a bezúhonný, jestliže jeho zkušenosti a morální vlastnosti dávají záruku, že bude svou funkci řádně zastávat, v den ustanovení dosáhl věku nejméně 30 let a souhlasí se svým ustanovením za soudce nebo přísedícího a s přidělením k určitému soudu.

Předpokladem pro ustanovení soudcem je též vysokoškolské vzdělání získané řádným ukončením studia v magisterském studijním programu v **oblasti práva na vysoké škole v České republice a složení odborné justiční zkoušky**. Za odbornou justiční zkoušku se považuje též advokátní zkouška, závěrečná zkouška právního čekatele, notářská zkouška a odborná exekutorská zkouška. Stejně účinky má výkon funkce soudce Ústavního soudu alespoň po dobu 2 let. Každý soudce bez ohledu na to, v rámci, kterého soudu plní svou funkci, **je ústavním činitelem**. **Soudci po jmenování do funkce a přísedící po zvolení do funkce skládají tento slib**: "Slibuji na svou čest a svědomí, že se budu řídit právním řádem České republiky, že jej budu vykládat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí a že v souladu s ním budu rozhodovat nezávisle, nestranně a spravedlivě."

Zákon o soudech a soudcích stanoví případy, kdy **soudci rozhodují v senátu**, a kdy rozhodují jako **samosoudci**. **Jak je uvedeno výše**, na rozhodování soudů podíleli i další občané, kterými jsou **přísedící**. **Přísedící** se od soudců liší tím, že nemusí splňovat předpoklady nutné pro výkon funkce, zejména podmínku odborného právního vzdělání. Přísedící jsou si při rozhodování rovni se soudci.

Samosoudcem může být pouze soudce, přísedící se účastní rozhodování v senátu. Vzhledem k účasti přísedících rozlišujeme **senáty dvojí povahy**, ten, který je složen pouze ze soudců a druhé jsou složeny jednak ze soudce, jednak z přísedících, **předsedou senátu** musí být v těchto případech vždy soudce. Vázanost soudu znamená především povinnost soudu dodržovat a respektovat zákon. K tomu, aby zákon mohl být jednoznačně vyložen a aplikován, napomáhají **interpretační pravidla** a to gramatický, historický, systematický, logický výklad práva i **použití analogie**

V soudnictví jsou uplatňovány zásady, a to veřejnosti, rovnosti účastníků soudního řízení a ústnosti. Účastníci soudního řízení **mají před soudem rovná práva**. Jednání před

soudem je ústní a veřejné. Rozsudek se vyhláší vždy veřejně jménem republiky. Zásady v procesním řízení jsou **rovnost účastníků, ústnost a veřejnost**.

Zásada rovnosti účastníků je jedním z předpokladů výkonu soudnictví v právní státě. Vzhledem k tomu má mezi procesními zásadami prioritní postavení. Zásady ústnosti a veřejnosti soudního procesu charakterizují moderní proces. Tyto zásady jako ústavní principy zavazují zákonodárce k tomu, aby je respektoval. Výjimky z těchto zásad se připouští v procesní hospodárnosti nebo požadavkem právní jistoty, pokud jde o zásadu ústnosti, a respektováním státem uznávaných tajemství, důležitými zájmy účastníků a ohrožením mravnosti, pokud jde o zásadu veřejnosti.

Rovnost účastníků řízení. Vztah obecné a speciální úpravy některých základních práv v Listině základních práv a svobod je záruka formulována pro každý právní proces, ať již ústavněprávní, trestní, správní či civilní. Tato zásada často označována jako „rovnost zbraní“ je rovněž důležitou složkou pojmu právního státu.

Jedním z pojmových znaků soudnictví v právním státě je **veřejnost soudního řízení**. Tuto zásadu garantuje ústavní zákon v podobě práva na veřejné projednání věci. Listina základních práv a svobod přitom připouští, že **veřejnost může být vyloučena jen v případech stanovených zákonem**. Je tím zajištěna kontrola výkonu soudnictví, výchovné a preventivní působení jeho výkonu.

Právo účastníků soudního řízení vyjádřit se ke všem prováděným důkazům. Se zásadou veřejnosti je spjata zásada ústnosti řízení. Každý má právo vyjádřit se ke všem prováděným důkazům v řízení před soudy, jde o významnou záruku spravedlivého procesu. Toto právo souvisí s právem účastníka soudního řízení na obhajobu.

OTÁZKY

Charakterizujte následující pojmy:

1. Moc zákonodárná, obecná charakteristika
2. Parlament, jeho postavení a pravomoci
3. Moc výkonná, obecná charakteristika
4. Prezident republiky, jeho pravomoci
5. Vláda, charakteristika, pravomoci, složení vlády a úloha předsedy vlády
6. Státní zastupitelství, obecná charakteristika.
7. Moc soudní

ÚKOL K ZAMYŠLENÍ

Jakou pravomoc má vláda České republiky a komu se ze své funkce odpovídá.

Jaký je rozdíl mezi rozhodováním obecných soudů a Ústavního soudu

SHRNUTÍ KAPITOLY

Moc zákonodárná je v Ústavě ČR svěřována Parlamentu, ten má výlučné právo přijímat zákony. Hlavní oblastí vyhrazenou pro zákonnou úpravu je ochrana základních práv a svobod. Parlament může vykonávat své pravomoci pouze jako celek. Moc výkonná – je důležité, aby schválené zákony byly uvedené „v život“. Vláda je tím orgánem, který realizuje zákony do života, je vrcholným orgánem veřejné správy. Organizuje činnost veřejné správy, ze své činnosti se odpovídá Poslanecké sněmovně.

Soudy rozhodují o vině a trestu, v rozhodování se řídí zásadou rovnosti, ústavnosti a veřejnosti.

4 POSTAVENÍ A ROLE NEJVYŠŠÍHO KONTROLNÍHO ÚŘADU, ČESKÉ NÁRODNÍ BANKY, ÚZEMNÍCH SAMOSORÁVNÝCH CELKŮ

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Tato kapitola je věnována postavení a pravomocí Nejvyššího kontrolního úřadu a České národní bance. Obecná charakteristika územní samosprávy je obsahem závěrečné části této kapitoly. K tomuto tématu byly vybrány k objasnění některé otázky veřejné správy, výklad této kapitoly je uzavřen krátkým vstupem přechodným ustanovením Ústavy.

CÍLE KAPITOLY

Přehled o významu a postavení uvedených vrcholných orgánů. Představit jejich pravomoci a roli v občanské společnosti

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Pro studium uvedené problematiky je potřeba 120 minut.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Zásady, kontrola, stát, opatření, finance, majetek, kárný řád. guvernér, bankovní rada, dohled

4.1 Nejvyšší kontrolní úřad

Nejvyšší kontrolní úřad (dále jen NKÚ) je nezávislý orgán. Jeho činnost se soustředí na výkon **kontroly hospodaření se státním majetkem a plnění státního rozpočtu a závěrečného účtu**. V čele stojí **prezident NKÚ**, zastupuje ho **viceprezident NKÚ**. Oba tyto ústavní činitelé **jmenuje prezident republiky** na návrh Poslanecké sněmovny. Orgány NKÚ dále tvoří **kolegium Úřadu, senáty Úřadu a Kárná komora Úřadu**.

Zákon č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o NKÚ) upravuje podrobně práva a povinnosti představitelů tohoto nezávislého orgánu. NKÚ je oprávněn provádět kontrolu u organizačního složek státu, právnických i

fyzických osob, které hospodaří s finančními prostředky ze státního rozpočtu a se státním majetkem. Jak je uvedeno ustanovením § 3 zákona o NKÚ kontrolu vykonává

- hospodaření se státním majetkem a finančními prostředky vybíranými na základě zákona ve prospěch právnických osob s výjimkou prostředků vybíraných obcemi nebo kraji v jejich samostatné působnosti,
- státního závěrečného účtu,
- plnění státního rozpočtu,
- hospodaření s prostředky, poskytnutými České republice ze zahraničí, a s prostředky, za něž převzal stát záruky,
- vydávání a umořování státních cenných papírů,
- zadávání státních zakázek.

Cílem kontroly, kontrolní činnosti vůbec, je zjistit skutečný stav a porovnat ho se stavem, který vyplývá z zákona. NKÚ je oprávněn ke zjišťované skutečnosti i když podléhají utajení.

Z hlediska organizace NKÚ je významná role svěřená zákonem o NKÚ orgánům:

- prezident NKÚ
- viceprezident NKÚ
- kolegium NKÚ
- senáty NKÚ
- Kárná komora NKÚ

Prezident NKÚ mj. jedná jménem NKÚ navenek, předsedá jak Kolegiu, tak jednání Kárné komory. Kolegiu NKÚ předkládá návrh kontrolní činnosti, rozpočtu a závěrečného účtu. Předkládá též podněty Parlamentu České republiky, tj. Poslanecké sněmovně a Senátu.

Viceprezident NKÚ zastupuje v plném rozsahu prezidenta Úřadu za jeho nepřítomnosti, může vykonávat některé činnosti prezidenta NKÚ stanoví-li tak organizační řád.

Funkční období prezidenta i viceprezidenta je 9 let, oba skládají do rukou prezidenta ČR slib. Poté se ujímají funkce.

Členové NKÚ, je jich 15, volí Poslanecká sněmovna na návrh prezidenta NKÚ, slib skládají do rukou předsedy Poslanecké sněmovny. Člen NKÚ zastává významnou roli, realizuje kontrolu, řídí ji a též vypracovává kontrolní zprávu.

Kolegium NKÚ tvoří prezident Úřadu, viceprezident Úřadu a členové Úřadu. Kolegium sehrává důležitou roli v činnosti NKÚ mj. schvaluje plán kontrolní činnosti, návrh rozpočtu NKÚ, výroční zprávu včetně kontrolních závěrů, které si stanoví při schvalování plánu kontrolní činnosti. Kolegium NKÚ rozhoduje např. o odvolání proti rozhodnutí o námitce proti kontrolnímu protokolu nebo též o námitce podjatosti, pokud ji vnesla kontrolovaná osoba proti členu NKÚ.

Senáty Úřadu jsou kolektivní orgány Úřadu složené ze tří a více členů Úřadu. Rozhodují hlasováním za účasti všech svých členů; rozhodnutí je přijato, vyjádří-li s ním souhlas nadpoloviční počet členů senátu Úřadu. Jednání senátů Úřadu se řídí jednacím řádem, který zejména obsahuje formu rozhodování, způsob hlasování a způsob zveřejnění opačného názoru.

Senáty NKÚ zřizuje Kolegium NKÚ při schvalování plánu kontrolní činnosti. Senát NKÚ mj. schvaluje kontrolní závěry, pro které byl zřízen, rozhoduje o odvolání proti rozhodnutí o námitkách ke kontrolním protokolům, které jsou podkladem pro kontrolní závěry v jeho působnosti.

Prezident Úřadu, viceprezident Úřadu a členové Úřadu jsou kárně odpovědní za kárné provinění. Kárným proviněním **je zaviněné porušení povinností**, jímž narušují důstojnost nebo ohrožují důvěru v nezávislost a nestrannost své osoby nebo NKÚ.

Kontroloři jsou povolání k provádění kontrolní činnosti. Jejich povinností je zjistit při kontrole **skutečný stav věci** a jsou povinni jej prokázat doklady, dále oznámit kontrolované osobě zahájení kontroly a předložit pověření k provedení kontroly, pořídit o výsledcích kontroly kontrolní protokol a neposlední řadě zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o kterých se dozvěděl.

Výsledkem kontrolní činnosti NKÚ jsou kontrolní závěry. Kontrolním závěrem se rozumí písemná zpráva obsahující shrnutí a vyhodnocení skutečností zjištěných při kontrole podle tohoto zákona.

Proti kontrolnímu protokolu může kontrolovaná osoba podat námitky písemně vedoucímu skupiny kontrolujících, a to ve lhůtě 5 pracovních dnů ode dne seznámení s kontrolním protokolem. O námitkách rozhoduje vedoucí skupiny kontrolujících. Jestliže nebylo námitkám vyhověno, může se kontrolovaná osoba ve lhůtě 15 dnů ode dne doručení rozhodnutí o námitkách odvolat k příslušnému senátu NKÚ. Jsou-li pro to důvody, příslušný orgán NKÚ rozhodnutí o námitkách změnit nebo zruší, jinak odvolání zamítne a rozhodnutí potvrdí.

Výsledky kontrolní činnosti, plán kontrolní činnosti a další dokumenty NKÚ jakými je jednacím a kárným řádem je publikován ve Věstníku NKÚ. Ten je zveřejněn i na internetových stránkách.

4.2 Česká národní banka

Česká národní banka je ústřední bankou státu. Hlavním cílem její činnosti je péče o cenovou stabilitu. Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o ČNB), stanoví činnost, oprávnění a další podmínky vyplývající z jejího výsostného postavení ústřední banky.

Česká národní banka je ústředním správním orgánem, vykává dohled na finančním trhu, je **právníkou osobou veřejného práva** se sídlem v Praze. Jak je uvedeno v ustanovení § 1 písm. a) zákona o ČNB je součástí Evropského systému centrálních bank podle Smlouvy o fungování Evropské unie a podle Protokolu o statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky a podílí se na plnění cílů a úkolů Evropského systému centrálních bank.

Hlavním cílem činnosti ČNB je péče o cenovou stabilitu, dále pečuje o finanční stabilitu a o bezpečné fungování finančního systému v České republice. ČNB jedná v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství, plní mj. úkoly:

- určuje měnovou politiku,
- vydává bankovky a mince,
- řídí peněžní oběh, platební styk a zúčtování bank, zahraničních bank vykonávajících bankovní činnosti na území ČR prostřednictvím své pobočky a spořitelních a úvěrních družstev, pečuje o jejich plynulost a hospodárnost a podílí se na zajištění bezpečnosti, spolehlivosti a efektivnosti platebních a vypořádacích systémů a na jejich rozvoji,
- **vykonává dohled nad osobami působícími na finančním trhu,**
- **rozpoznává, sleduje a posuzuje rizika ohrožení stability finančního systému** týká.

Guvernér ČNB podává Poslanecké sněmovně nejméně 2x ročně zprávu o měnovém vývoji a 1x ročně pak zprávu o finanční stabilitě. ČNB tvoří:

- ústředí se sídle v Praze
- pobočky
- účelové organizační jednotky

4.2.1 ORGÁNY ČNB

Nejvyšší orgánem ČNB je bankovní rada, určuje měnovou a makrobezpečnostní politiku a nástroje pro jejich uskutečňování. Rozhoduje o zásadních opatřeních měnové a makrobezpečnostní politiky, v oblasti dohledu nad finančním trhem a v oblasti řešení krize na finančním trhu. Bankovní rada dále:

- stanoví zásady činnosti a obchodů ČNB
- schvaluje rozpočet ČNB
- **rozhoduje o rozkladech** proti rozhodnutím České národní banky v prvním stupni.

Bankovní rada má 7 členů, kteří jsou jmenováni na období 6 let:

- guvernér
- 2 viceguvernéři ČNB
- 4 členové bankovní rady ČNB

Guvernéra, viceguvernéry a ostatní členy jmenuje a odvolává prezident republiky, nikdo z nich nesmí zastávat funkci člena bankovní rady více než dvakrát. ČNB má v rukou nástroje k měnové regulaci, stanoví úrokové sazby, rámce, splatnosti a další podmínky obchodů. Vyhláškou, publikovanou ve Sbírce zákonů České republiky stanoví mj.:

- výši povinných minimálních rezerv,
- den, od něhož povinná osoba musí ve stanovené výši povinné minimální rezervy udržovat,
- období, po které se povinné minimální rezervy udržují,
- okruh závazků, ze kterých se povinné minimální rezervy udržují, a zdrojů údajů o těchto závazcích,

ČNB vede účty bank a přijímá jejich vklady, může nakupovat příp. jim prodávat směnky splatné do 6 měsíců ode dne nákupu ČNB. Může též poskytnout bankám na dobu nejvýše 3 měsíců úvěr, zajištěný cennými papíry příp. státními dluhopisy.

V oblasti devizového hospodářství stanoví po projednání s vládou ČR režim kurzu české koruny k cizím měnám, vyhláší kurz české měny k cizím měnám, je oprávněná obchodovat se zlatem a devizovými hodnotami. V neposlední řadě provádí platební styk se zahraničím

4.2.2 BANKOVNÍ DOHLED

Oprávněním ČNB je vykonávat dohled mj. nad bankami, pobočkami zahraničních bank, spořitelními a úvěrními družstvy, institucemi elektronických peněz, zahraničními institucemi elektronických peněz, které vykonávají činnost na území ČR prostřednictvím své pobočky. Dohled vykonává též nad obchodníky s cennými papíry emitenty cenných papírů pojišťovnami, zajišťovnami, penzijními fondy. Do této oblasti penzijní společnosti včetně osob působících v oblasti pojišťovnictví, doplňkového penzijního spoření, důchodového spoření a penzijního připojištění.

V rámci výkonu dohledu je ČNB oprávněná po kontrolovaném subjektu, požadovat součinnost, potřebné informace a doklady. Zjistí-li ČNB porušení nebo má-li důvodné podezření že může dojít k porušení společného zájmu spotřebitelů osobou, nad kterou vykonává dohled může uložit osobě opatření k nápravě, nebo zakáže této osobě pokračovat v protiprávním jednání.

4.2.3 PŘESTUPKY V OBLASTI BANKOVNICTVÍ

Fyzická osoba, která se dopustí přestupku např. doveze, vyrobí, nabízí nebo rozšiřuje medaile, žetony nebo podobné předměty zaměnitelné s mincemi nebo pamětními mincemi vydanými ČNB. Za přestupek lze uložit pokutu do 1 000 000 Kč.

4.3 Územní samospráva

Územní samosprávné celky (obce, kraje, hlavní města Praha) jsou **územními společenstvími občanů, která mají právo na samosprávu. Obce a kraje** mají postavení právnických osob veřejnosprávních korporací. Tato skutečnost je opravňuje k tomu, aby **v právních vztazích vystupovali svým jménem, na svou odpovědnost a na vlastní účet.** Z daných vztahů, mají rovněž ekonomickou samostatnost a též právo vlastnit majetek a hospodařit s ním.

Území **obce tvoří jedno nebo více katastrálních území**, v souladu se zákonem o obcích se obce mohou **členit na části nebo obvody (zejména u statutárních měst).** Obce se mohou se slučovat a oddělovat. Jak je výše uvedeno je obec veřejnoprávní korporací, která

v právních vztazích vystupuje svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývajících, má vlastní majetek, finanční zdroje, hospodaří samostatně podle schváleného rozpočtu.

Vyššími územními samosprávnými celky jsou kraje. Obec je vždy součástí jednoho vyššího územního samosprávného celku. **Vytvořit nebo zrušit vyšší územní samosprávný celek lze jen ústavním zákonem.** Územní samosprávné celky jsou územními společenstvími občanů, které mají právo na samosprávu, tzn. že **občané obce prostřednictvím svých volených orgánů nebo též přímo spravují své záležitosti samostatně.**

Obec je základním článkem územní samosprávy. Obce a kraje mají právo na samostatné spravování, tu vykonávají prostřednictvím nejvyšších volených orgánů, tj. **zastupitelstev.** Samosprávné kompetence svěřené orgánům obce, kraje, zajišťují výkon samosprávy. V souladu s Ústavou České republiky, samospráva nemůže být omezována výkonem samosprávy vyššího územního samosprávného celku nebo jiného orgánu veřejné správy nejsou-li k tomu dány zákonné důvody.

Orgány územního samosprávného celků:

- Zastupitelstvo.
- Rada.
- Starosta (primátor) hejtman.
- Úřad.
- Výbory zastupitelstva, komise rady.
- Obecní policie.

Činnost obce je rozlišována na:

- **samostatnou působnost**, (o oprávněných zájmech a povinnostech občanů rozhoduje zastupitelstvo obce, kraje),
- **přenesená působnost** (stát svěřil na základě zákona a v jeho mezích výkon státní správy, a tak naplnil jednu z nejdůležitějších zásad tj. služba veřejnosti např. rozhodování o právech a povinnostech subjektů v oblasti mj. sociální, školství, zdravotnictví, matriky, kultury).

Zastupitelstvo obce rozhoduje ve věcech **samosprávy**, pokud nejsou zákonem svěřeny zastupitelstvu vyššího územního samosprávného celku. Zastupitelstvo obce i zastupitelstvo kraje mohou v mezích své působnosti a kompetencí **vydávat obecně závazné vyhlášky** a tím upravovat i regulovat chování občanů.

Obecně závazné vyhlášky obce a obecně závazná vyhláška kraje jsou schvalovány zastupitelstvem v samostatné působnosti, jsou publikovány na úřední desce a způsobem umožňujícím dálkový přístup, musí být v souladu se zákony.

Obecně závazná vyhláška kraje a nařízení kraje nabývá platnosti dnem vyhlášení ve **Věstníku právních předpisů kraje.** Dnem vyhlášení právního předpisu kraje je den zveřejnění příslušné částky Věstníku, který musí být uveden v jejím záhlaví. Právní předpis kraje

nabývá účinnosti 15 dnem po vyhlášení ve Věstníku, pokud v něm není stanoven pozdější počátek účinnosti

Nařízení rady obce, nařízení rady kraje jsou vydávány v rámci přenesené působnosti, musí být v souladu se zákony a právními předpisy vydanými vládou a ústředními správními úřady.

NEZAPOMEŇTE NA ODPOČINEK

Zvládli jste další část teoretické části, získali jste informace, teď je čas na odpočinek. Je to potřeba, to potvrzují a doporučuji

SHRNUTÍ KAPITOLY

Česká národní banka je ústřední bankou státu, ústřední správní orgán, vydává vyhlášky, které jsou publikovány ve Sbírce zákonů České republiky. Hlavním cílem její činnosti je **péče o cenovou stabilitu**. Do její činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona. Představitelem banky je guvernér, rozhodnutí je svěřeno bankovní radě. Vykonává bankovní dohled.

Nejvyšší kontrolní úřad je nezávislý orgán. Vykonává **kontrolu hospodaření se státním majetkem a plnění státního rozpočtu**. V čele Nejvyššího kontrolního úřadu stojí prezident.

Územní samosprávné celky, obce a kraje, jsou územními společenstvími občanů, které mají právo na samosprávu. Občané obce jsou oprávněni vykonávat samosprávu, tj. spravovat své záležitosti prostřednictvím svých volených orgánů nebo přímo. Obec je základním článkem územní samosprávy. Obce a kraje mají právo na samostatné spravování, prostřednictvím svých nejvyšších volených orgánů, tj. zastupitelstev. V samostatné působnosti mohou obce a kraje vydávat obecně závazné vyhlášky.

KONTROLNÍ OTÁZKY

Charakterizujte:

- Nejvyšší kontrolní úřad jeho postavení, působnost, organizační struktura.
- Česká národní banka, postavení, působnost a organizační struktura.
- Územní samospráva, základní charakteristika.
- Členění, působnost, orgány obce a kraje, výkon státní správy.

5 ZÁKLADNÍ LIDSKÁ PRÁVA A SVOBODY

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Kapitola se věnuje významné oblasti práva a to právům a svobodám občana a člověka. V úvodní části jsou rozváděny jednotlivé druhy práv a svobod. Mezi tyto patří právo na život, nedotknutelnost osoby, jejího obydlí a majetku. Základními svobodami je svoboda pohybu, pobytu, svoboda myšlení i náboženského vyznání.

CÍLE KAPITOLY

Listina základních práv a svobod tvoří základ práva veřejného, poskytuje přehled a podrobnosti o právech, a to skupině hospodářských, sociálních, kulturních práv. Mezi ně patří právo na práci, na spravedlivou odměnu za vykonanou práci, na hmotné zabezpečení ve stáří, podpora rodinám, dětem právo na vzdělání a v neposlední řadě na soudní a jinou právní ochranu.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Ke studium LZSP bude stačit 60 minut.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

občan, život, práva, svoboda, ochrana, zásady důstojnost, právo na život, nedotknutelnost osoby, jejího soukromí, lidská důstojnosti, politická práva.

5.1 Členění Listiny základních práva a svobod

Důležitou roli, a to nejen v ústavním právu, má **Listina základních práv a svobod**, která mj. spolu s Ústavou České republiky tvoří ústavní pořádek českého státu. Základní lidská práva a svobody patří do té kategorie respektu, kdy je nezbytné tyto znát, ctít je a respektovat ve všech souvislostech.

Listina základních práv a svobod byla vyhlášena „Usnesením předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení **listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky**. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního

zákona č. 162/1998 Sb., s účinností od 1.1.1993. Listinu základních práv a svobod uvozuje preambule, má 6 hlav a 44 článků.

Jak je vymezeno v preambuli **Listiny základních práv a svobod** (dále jen LZPS), že:

„Federální shromáždění na základě návrhů České národní rady a Slovenské národní rady, **uznávajíc neporušitelnost přirozených práv člověka**, práv občana a svrchovanost zákona, navazujíc na obecně sdílené hodnoty lidství a na demokratické a samosprávné tradice našich národů, pamětlivo trpkých zkušeností z dob, kdy lidská práva a základní svobody byly v naší vlasti potlačovány, **vkládajíc naděje do zabezpečení těchto práv** společným úsilím všech svobodných národů, vycházejíc z práva českého národa a slovenského národa na sebeurčení, připomínajíc si svůj díl odpovědnosti vůči budoucím generacím za osud veškerého lidstva na Zemi a vyjadřujíc vůli, aby se Česká a Slovenská Federativní Republika důstojně zařadila mezi státy, jež tyto hodnoty ctí, usneslo se na této Listině základních práv a svobod.“

Základní lidská práva a svobody ústavodárce soustředil v LZPS do Hlavy druhé „Lidská práva a svobody“, oddíl první „Základní lidská práva a svobody“.

V čl.5 stanoví „Každý je způsobilý mít práva“ to je na prvním místě a významné, tzn. každý, každá lidská bytost i nenarozené dítě (nasciturus). Citovaná způsobilost není a ani může být nikdy nikým omezena, na rozdíl od způsobilosti k jednání.

Právní osobnost (právní subjektivita) je schopnost člověka vystupovat jako subjekt, mít práva a povinnosti. V souladu s ustanovením § 23 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen občanský zákoník), právní osobnost u fyzických osob vzniká narozením a zaniká smrtí. Právní osobnost se nemůže nikdo vzdát ani mu nemůže být odebrána.

Právní osoba má též právní osobnost, vzniká současně a jejich vznikem a zaniká zákonem způsobem např. zánikem – výmaze ve veřejném rejstříku (§ 20 občanského zákoníku)

Práva a svobody vyjadřují postavení občana a člověka v občanské společnosti, zároveň mu garantují prostor pro individuální rozhodování a rozvoj lidské bytosti. **LZPS tvoří základ práva soukromého, v preambuli je Parlamentu a Ústavního soudu uloženo, aby při ukládání povinností a rozhodování měli vždy na mysli práva a svobody občana a člověka**

Významnou svobodou občana a člověka je **nedotknutelnost osoby a jejího soukromí**. Omezení těchto svobod je možné jen na základě zákona a v jeho mezích. V žádném případě není možné vystavit lidskou bytost mučení nebo krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech to vylučuje i za situace ohrožení života národa (čl. 4 odst. 2 paktu o občanských a politických právech).

Jak je v čl.8 stanoveno „Osobní svoboda je zaručena.

Nikdo nesmí být:

- stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon,
- zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvnímu závazku.

Obviněného nebo podezřelého z trestného činu je možno zadržet jen v případech stanovených v zákoně. Zadržaná osoba musí být ihned seznámena s důvody zadržení, vyslechnuta a nejpozději do 48 hodin propuštěna na svobodu nebo odevzdána soudu. **Soudce**

musí zadrženou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě, nebo ji propustit na svobodu. Zatknout obviněného je možno jen na písemný odůvodněný příkaz soudce. Zatčená osoba musí být do 24 hodin odevzdána soudu. Soudce musí zatčenou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě nebo ji propustit na svobodu.

Nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu. Zákon stanoví, ve kterých případech může být osoba převzata nebo držena v ústavní zdravotnické péči bez svého souhlasu. Takové opatření musí být do 24 hodin oznámeno soudu, který o tomto umístění rozhodne do 7 dnů.“

Ochrana soukromí, je LZPS pojata důstojnost, čest, pověst, jméno člověka, jeho soukromí a rodinný život a též listovní tajemství. Soukromí osoby není míněno jen její soukromí fyzické. **Adresátem povinnosti respektovat ochranu soukromí je stát,** který je povinen zdržet se zásahů do chráněné oblasti projevů lidské bytosti. Povinnost tohoto důležitého charakteru naplňuje státu zákonodárnou mocí, schvaluje právní předpisy, kterými stanoví subjekty, předmět právního vztahu a obsah s právy a povinnostmi. LZPS s tím spojuje i ochranu proti neoprávněným zásahům do soukromého života, ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním a nebo jiným zneužíváním údajů o osobách.

Omezit nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je možné pouze na základě zákona, např. vyhlášení stavu nouze předpisy správního práva (prokazování totožnosti) a trestního práva. Podle čl. 11 LZPS **má každý právo vlastnit majetek.** Vlastnické právo je výsostným právem všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Vlastník má právo podle své vůle, **věc držet, požívat plody, užívat a nakládat s předměty vlastnictví.** Nemůže však tyto hranice překročit.

Čl. 11 odst. 2 a násl. LZPS mj. vymezuje, který majetek nezbytný k zabezpečování potřeb celé společnosti, rozvoje národního hospodářství a veřejného zájmu **smí být jen ve vlastnictví státu, obce nebo určených právnických osob.** Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem. **Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu.**

Nedotknutelnost obydlí je jedním z nejstarších základních práv jednotlivce. Jak je uvedeno v čl. 12 LZPS „Není dovoleno do něj vstoupit bez souhlasu toho, kdo v něm bydlí. **Domovní prohlídka je přípustná jen pro účely trestního řízení, a to na písemný odůvodněný příkaz soudce.** Pokud je obydlí užíváno také pro podnikání nebo provozování jiné hospodářské činnosti, mohou být takové zásahy zákonem dovoleny, též je-li to nezbytné pro plnění úkolů veřejné správy.

Podle závažnosti lze bez souhlasu bydlícího vstoupit do obydlí jen v případě domovní prohlídky pro účely trestního řízení, a to na písemný odůvodněný příkaz soudce a způsobem, který stanoví zákon. LZPS „jen je-li to v demokratické společnosti nezbytné pro ochranu života nebo zdraví osob, pro ochranu práv a svobod druhých anebo pro odvrácení závažného ohrožení veřejné bezpečnosti a pořádku“

Ochrana práv a svobod občana a člověka se dotýká **ochrany požívání listovního tajemství**. Nikdo nesmí porušit listovní tajemství ani tajemství jiných písemností a záznamů, ať již uchovávaných v soukromí, nebo zasílaných poštou anebo jiným způsobem, s výjimkou případů a způsobem, které stanoví zákon (čl. 13 LZPS).

Základní svobodou, jak je jistě všeobecně známo, je **svoboda pohybu a pobytu**. Je nepochybné, že svoboda pohybu a pobytu souvisí mj. s osobní svobodou, s vlastnictvím majetku, na svobodnou volbu povolání, podnikání, vzdělání. Svobody a práva jsou přiznány občanům České republiky s právem svobodně pobývat a pohybovat se, a též mohou Českou republiku svobodně opustit.

Pobyt a pohyb občana na území České republiky a její opuštění, lze omezit jen zákonem, a za podmínek nevyhnutelnosti pro bezpečnost státu (válečný stav), udržení veřejného pořádku, ochranu zdraví (karanténa) nebo pro ochranu práv a svobod druhých (např. vlastnictví pozemků, lesů, rybníků).

Mezi svobody zajištěny LZPS patří svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání, vědeckého bádání a umělecké tvorby. Souvisí mj. se **svobodou projevu** víry, právem na vzdělání, soukromí.

Politickými právy je zejména účast na správě veřejných záležitostí a to hlasováním, výkonem veřejné funkce nebo úřadu. Politická práva jsou projevem aktivity člověka ve společnosti organizované státem. Stát má povinnost v rámci politických práv:

- **něco konat**
- **něco zajistit,**
- **něčeho se zdržet** (např. nezasahovat do vnitřní organizace politických stran a hnutí. V rámci politických práv je obsaženo i obecné ustanovení, podle je nezbytné vytvořit podmínky, umožnit a ochraňovat „svobodnou soutěž politických stran a hnutí“).

Svoboda projevu a právo šířit informace patří k nejvýznamnějším svobodám v demokratické společnosti, ty tvoří základ úpravy politických práv v LZPS. **Petiční právo, shromažďovací právo, sdružovací právo jakož i právo volební** jsou specifickými formami svobody projevu. Subjekty této svobody nejsou omezeny, **každý má právo vyjadřovat své názory zákonem uvedenými formami** a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu. Formami projevu jsou mj. **slovo, písmo, obraz**. V souladu s touto svobodou je zákaz cenzury, **svoboda projevu může být omezena jen na základě zákona**.

Právo vyhledávat informace, souvisí se svobodou projevu, LZPS obsahuje **povinnost** státních orgánů a **územní samosprávě** přiměřeným způsobem **poskytovat informace o jejich činnosti**. Realizace této povinnosti ukládá zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím (může to být např. zákon o jednacím řádu, institut těsnopiseckých záznamů schůzí Poslanecké sněmovny, tiskový zákon, zákony o rozhlasovém a televizním vysílání, ČTK).

Jak je stanoveno v čl.18 LZPS petiční právo je zaručeno. Ve věcech veřejného nebo jiného

společného zájmu má každý právo sám nebo s jinými se obracet na státní orgány a orgány územní samosprávy s žádostmi, návrhy a stížnostmi. Peticí nelze zasahovat do nezávislosti soudu, rovněž nelze vyzývat k porušování základních práv a svobod zaručených Listinou. **Petici je podání ve věcech veřejného nebo jiného společného zájmu, kterým se jedinec sám** nebo s jinými (kolektivní petice) **obrací na státní orgány a orgány územní samosprávy.** Zákonem č. 85/1990 Sb., o právu petičním, se poskytuje každému, včetně právnických osob, a stejně tak stanoví podrobnější meze tohoto práva. Stanoví též povinnost adresátů tohoto práva upravit v jednacích řádech a obdobných předpisech způsob přijímání, projednávání a vyřizování petic.

Právo pokojně se shromážďovat je zaručené Listinou. Toto **právo lze omezit zákonem** v případech shromáždění na veřejných místech, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, ochranu veřejného pořádku, zdraví, mravnosti, majetku nebo pro bezpečnost státu. Shromáždění však nesmí být podmíněno povolením orgánu veřejné správy (čl.19 LZPS).

Citované právo umožňuje nositelům **projevit svůj názor prostřednictvím shromáždění.** Chráněna jsou však jen shromáždění např. demonstrace, pouliční průvody, manifestace konající se v souladu s Listinou a zákony, které předpokládá. Zákonem č. 84/1990 Sb., o právu shromážděním je upraven rámec uplatnění práv.

Právo svobodně se sdružovat je zaručeno. Každý má právo spolu s jinými se sdružovat ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích (čl.20 odst.1 LZPS).

Na rozdíl od shromáždění, které je jen časově omezenou formou sdružení občanů a jejich rozchodem zaniká, je sdružení formou trvalou. Sdružení občanů není jedinou formou, kterou se mohou jednotlivci trvale sdružit. Občané se mohou též sdružovat ve spolcích, společnostech a jiných svazech, hnutích, klubech nebo sdruženích to je spojeno s nutností jejich registrace u příslušného orgánu státu. V těchto typech sdružení se může sdružovat každý včetně cizinců, a to za podmínek zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů.

V čl. 2 odst. 2 a 4 Listiny, je uvedeno, „občané mají právo zakládat politické strany a politická hnutí a sdružovat se v nich. Politické strany a politická hnutí, jakož i jiná sdružení jsou odděleny od státu“. Toto právo slouží k účasti na politickém životě občanské společnosti, a to jak na úrovni při vytváření zákonodárných sborů, tak i volbách do zastupitelstev územní samosprávných celků. Jak je výše uvedeno, pro politické strany a hnutí a jiná sdružení, včetně církví a náboženských společností platí, že jsou odděleny od státu. Tzn., že nemohou vykonávat funkce státních orgánů, řídit státní orgány nebo ukládat povinnosti těm, kteří nejsou jejich členy. Pro jejich postavení má zásadní význam, zákonná úprava všech politických práv a svobod a její výklad a používání musí umožňovat a ochraňovat svobodnou soutěž sil v demokratické společnosti.

Volební právo a přístup k voleným a jiným veřejným funkcím je právo podílet se na správě veřejných záležitostí, tedy veřejné správě. Toto ustanovení postihuje hlasovací právo v celostátním, krajském nebo místním referendu, volební právo v parlamentních a komunálních volbách, rovný přístup k voleným a jiným veřejným funkcím.

Volební právo je právo **všeobecné, rovné, přímé a vykonává se tajným hlasováním.** Podmínky výkonu volebního práva, tj. rovný přístup občanů ČR k voleným funkcím, funkce poslance, senátora nebo člena zastupitelstev územních samosprávných celků, prezidenta je upravena právním

předpisem. Stejně tak je zaručen rovný přístup k veřejným funkcím, které nejsou volené, např. jmenované, popř. obsazované konkursem apod.

Hlava třetí LZPS vymezuje práva národnostních a etnických menšin a jejich záruky v právním řádu. Čl. 24 a násl. stanoví „příslušnost ke kterékoli národnostní nebo etnické menšině nesmí být nikomu na újmu. Občanům tvořícím národnostní nebo etnické menšiny se zaručuje všestranný rozvoj, zejména právo společně s jinými příslušníky menšiny rozvíjet vlastní kulturu, právo rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyku a sdružovat se v národnostních sdruženích

Národnostní původ jsou práva jednotlivců, jako je např. právo národů na sebeurčení, právo tzv. třetí generace. U národnostní menšiny je výrazný aspekt pocitu sounáležitosti nejen s ohledem na rasu (biologické odlišnosti obecně), kulturu, jazyk a zvyklosti, ale i na pocit (subjektivní stránka) sounáležitosti s národem, který má svůj stát, popř. ze kterého se odědila.

Občanům příslušejícím k národnostním a etnickým menšinám se za podmínek stanovených zákonem zaručuje též:

- **právo na vzdělání v jejich jazyku,**
- **právo užívat jejich jazyka v úředním styku,**
- **právo účasti na řešení věcí týkajících se národnostních a etnických menšin.**

Je jednoznačné, že citovaná práva, jsou přiznávána příslušníkům menšin, které u nás žijí trvale a na určitém území. Obecně formulovaný nárok na všestranný rozvoj je konkretizován právem společně s jinými příslušníky rozvíjet vlastní kulturu, rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyku, sdružovat se v národnostních sdruženích. Dalšími právy jsou právo vzdělání v mateřském jazyku, užívat jejich jazyka v úředním styku a účasti na řešení věcí týkajících se národnostních a etnických menšin.

Skupina **hospodářských, sociálních a kulturních práv uvedená v čl. 26 LZPS**, patří do kategorie pozitivních práv vyžadující určitá plnění ze strany státu:

Každý má právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu, jakož i právo **podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost**. Zahrnuje právo každého, nejen občana ČR, svobodně se rozhodovat o volbě povolání, stejně jako o přípravě k tomuto povolání, též právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost. Neplatí to však bez výjimky, pro výkon určitých povolání nebo činností zákon může stanovit podmínky a omezení.

Zákon může stanovit podmínky a omezení pro výkon určitých povolání nebo činností. Každý má právo **získávat prostředky pro své životní potřeby prací**. Občany, kteří toto právo nemohou bez své viny vykonávat, stát v přiměřeném rozsahu hmotně zajišťuje. Podmínky **práva na práci** je chápáno jako nárok získat zaměstnání, získané zaměstnání udržet a v případě jeho ztráty nárok na podporu v nezaměstnanosti, právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Právo je přiznáno každému, s tím že subjektem může být jen osoba, která chce a je schopna pracovat a uchází se o místo. Právo na hmotné zajištění v tomto případě je určeno jen občanům ČR.

V souvislosti s uplatňováním hospodářských a sociálních zájmů, každý má právo svobodně se sdružovat s jinými na ochranu těchto práv. Stát nemůže zasahovat do jejich vytváření.

Listina v této souvislosti dále obsahuje zákaz zvýhodňování některé odborové organizace v jednotlivých podnicích nebo v rámci celého odvětví. Stejně tak je zde nepřístupné omezovat počet odborových organizací. Jedině možná omezení činnosti odborových organizací a jiných sdružení na ochranu hospodářských a sociálních zájmů, lze provést jen na základě zákona, je-li to v demokratické společnosti nezbytné pro ochranu bezpečnosti státu, veřejného pořádku nebo práv a svobod druhých.

Předpokladem pro realizaci **práva na spravedlivou odměnu za práci** a uspokojivé pracovní podmínky je získání zaměstnání. LZPS stanoví v čl. 28, že „zaměstnanci mají právo na spravedlivou odměnu za práci a na uspokojivé pracovní“

Pro určité sociální skupiny, a to ženy, mladistvé a zdravotně postižené, v podobě požadavku „zvláštních“ pracovních podmínek se požadavek zvyšuje. Čl. 29 odst. 2 LZPS uvádí „mladiství a osoby zdravotně postižené mají právo na zvláštní ochranu v pracovních vztazích a na pomoc při přípravě k povolání“.

Příkladem práva na **hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci** a při ztrátě živitele je nárok na plnění ze strany státu. Zde se projevuje Česká republika jako stát „sociální“, kde zajišťuje určitou životní úroveň všech subjektů tohoto práva. Příslušné právo rozlišuje dvě situace, je to případ, kdy občan ČR má přiznáno právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při **nezpůsobilosti k práci**, nebo **při ztrátě živitele**. Tyto otázky řeší zákony z oblasti sociálního zabezpečení, druhou uvedenou je pak hmotná nouze. Za těchto podmínek má každý právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek.

Právo na ochranu zdraví, uvedeno v čl. 31 Ústavy dopadá na každého jednotlivce. Ve vztahu ke státu jsou to nároky na provádění opatření ke zdravému vývoji každého jedince na území státu, zajišťování prevence chorob a provádění hygienických opatření, podporu rozvoje tělesné výchovy. „Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon“

Ochrana rodičovství, rodiny, dětí a mladistvých s ohledem na význam rodiny jako základní a přirozené jednotky společnosti má své místo, jak uvádí čl.32 LZPS. Práva v tomto článku svědčí ženě v těhotenství, kde požívá zvláštní ochrany i v souvislosti s ochranou v pracovních vztazích a odpovídajícími zdravotními podmínkami.

Stát existencí rodičovství a rodiny respektuje, významně se zde projevuje obsah základních práv a svobod jako záruky existence určitých významných institucí a současně ústavní hodnoty, kterou se ve své činnosti řídí státní orgány. Stát v souladu s LZPS provádí politiku směřující k podpoře těchto institutů v oblasti občanského práva, rodinného práva, zaručuje též právo mužů a žen uzavřít v přiměřeném věku sňatek na základě svobodného a plného souhlasu snoubenců a založit rodinu. LZPS zaručuje stejná práva dětem narozeným v manželství i mimo ně. Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů. Děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona. Rodiče, kteří pečují o děti, mají právo na pomoc státu.

Právo na vzdělání patří k citlivým oblastem života jedince. Promítají se v něm hospodářská sociální a kulturní práva. Každý tak má právo vzdělávat se sám nebo s pomocí někoho jiného. Občané ČR mají právo na bezplatné vzdělání na základních a středních školách, podle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách (čl.33 LZPS).

Výrazným znakem lidské osobnosti jsou její projevy v podobě **výsledků její tvůrčí duševní činnosti**. Listina zde na rozdíl od práva na soukromí naopak **počítá s projevy osobnosti navenek** v podobě literární, vědecké, umělecké, vynálezecké a obdobné činnosti. Práva k výsledkům takovéto činnosti jsou chráněna zákonem. Jde o předpisy práva autorského a vynálezeckého, zejména o zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých, ve znění pozdějších předpisů.

Právo na přístup ke kulturnímu bohatství je speciálním ustanovením ve vztahu práva na informace. Půjde zejména o předpisy v oblasti muzejnictví, divadelnictví, archivnictví, knihovnictví, státní památkové péče atd. Přístup ke kulturnímu bohatství zahrnuje z hlediska jednotlivce právo podílet se na kulturním životě aktivní i pasivní formou, užívat výsledků kultury, kulturního bohatství. Jednou z možností je vytváření státních fondů např. Státní fond kultury ČR.

Právo na příznivé životní prostředí je vázáno na konkretizaci v prováděcích zákonech např. zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, zákon č. 138/1973 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 238/1991 Sb., o odpadech aj. Zvláštní povahu má právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů, za které nese odpovědnost stát.

Hlava pátá označena „**Právo na soudní a jinou právní ochranu**“ LZPS uvádí „Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu. Kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen rozhodnutím orgánu veřejné správy, může se obrátit na soud, aby přezkoumal zákonnost takového rozhodnutí, nestanoví-li zákon jinak. Z pravomoci soudu však nesmí být vyloučeno přezkoumávání rozhodnutí týkajících se základních práv a svobod podle LZPS.“

Ve svém komplexu citovaná práva tvoří základní složku pojetí právního státu v našem ústavním pořádku. Záruky nepředstavují pouhé zákazy, ale vyžadují i jednání ze strany státu. Právo na soudní ochranu spočívá v tom, že je zaručena možnost domáhat se stanoveným postupem svého práva u soudu. Význam tohoto práva je založen v možnosti dovolat se svého práva u nezávislého a nestranného orgánu, kterým je soud, rozhodující podle **pravidel zaručujících spravedlivé posouzení věci**. Tyto zásady obecně plynou z ústavní zásady nezávislosti soudů a soudců a z konkrétních zásad občanského soudního řádu, trestního řádu a správního řádu soudního. Soudem je orgán tvořící součást soustavy soudů v ČR.

Významným rysem právního státu je to, že je vázán svým právem. Jednotlivec může prosadit své nároky i proti státu samotnému před nezávislým a nestranným orgánem jako je soud. Výrazem této skutečnosti je právo jednotlivce uplatňovat nárok na **náhradu škody**, která mu byla způsobena **nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu nebo orgánu veřejné správy a nesprávným úředním postupem**.

Právo na zákonného soudce je tradiční ustanovení, jen soud může rozhodnout o vině a trestu za trestné činy. Jen zákon může stanovit, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku lze za jeho spáchání v oblasti trestního práva uložit. Těmito zákony jsou **trestní zákon a trestní řád**. Vylučuje to i použití analogie v oblasti trestního práva.

Procesní záruky práva na spravedlivý proces obsahují základní procesní zásady, které jsou součástí pojmu právního státu, veřejné jednání před soudem, ústní projednání věci. Jako první z těchto práv LZPS uvádí **právo odepřít výpověď**, jestliže by tím jednotlivec způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké

Každý má právo být vyslechnut soudem, což souvisí s právem na soudní ochranu a na obhajobu

Právní pomoci, jak ji definuje čl. 37 odst.2) LZPS, je třeba chápat pomoc ve smyslu poskytování právních rad, aby jednotlivec neutrpěl újmu, podmínky v tomto ohledu zajišťuje stát. Právní pomoc jako nárok vzniká okamžikem zahájení řízení **před soudem**, jiným státním orgánem nebo **orgánem veřejné správy**. Nevztahuje se tak pouze na trestní řízení. Největší význam bude mít nepochybně v trestním řízení, kde bude spočívat zejména v náležitém poučení obviněného a obžalovaného a jeho právech, v poučení o právu na obhajobu vlastní nebo prostřednictvím obhájce, popř. v poskytnutí bezplatné pomoci obhájcem.

Vztah obecné a speciální právní úpravy některých základních práv v LZPS možno dobře sledovat na příkladu **rovnosti účastníků řízení**. Záruka je formulována pro každý právní proces, ať již ústavněprávní, trestní, správní či civilní. Tato zásada je důležitou složkou pojmu právního státu, specifickým projevem rovnosti účastníků a současně zvláštní procedurální zárukou řádného procesu je právo používat v právním řízení tlumočníka, v případě, že někdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání.

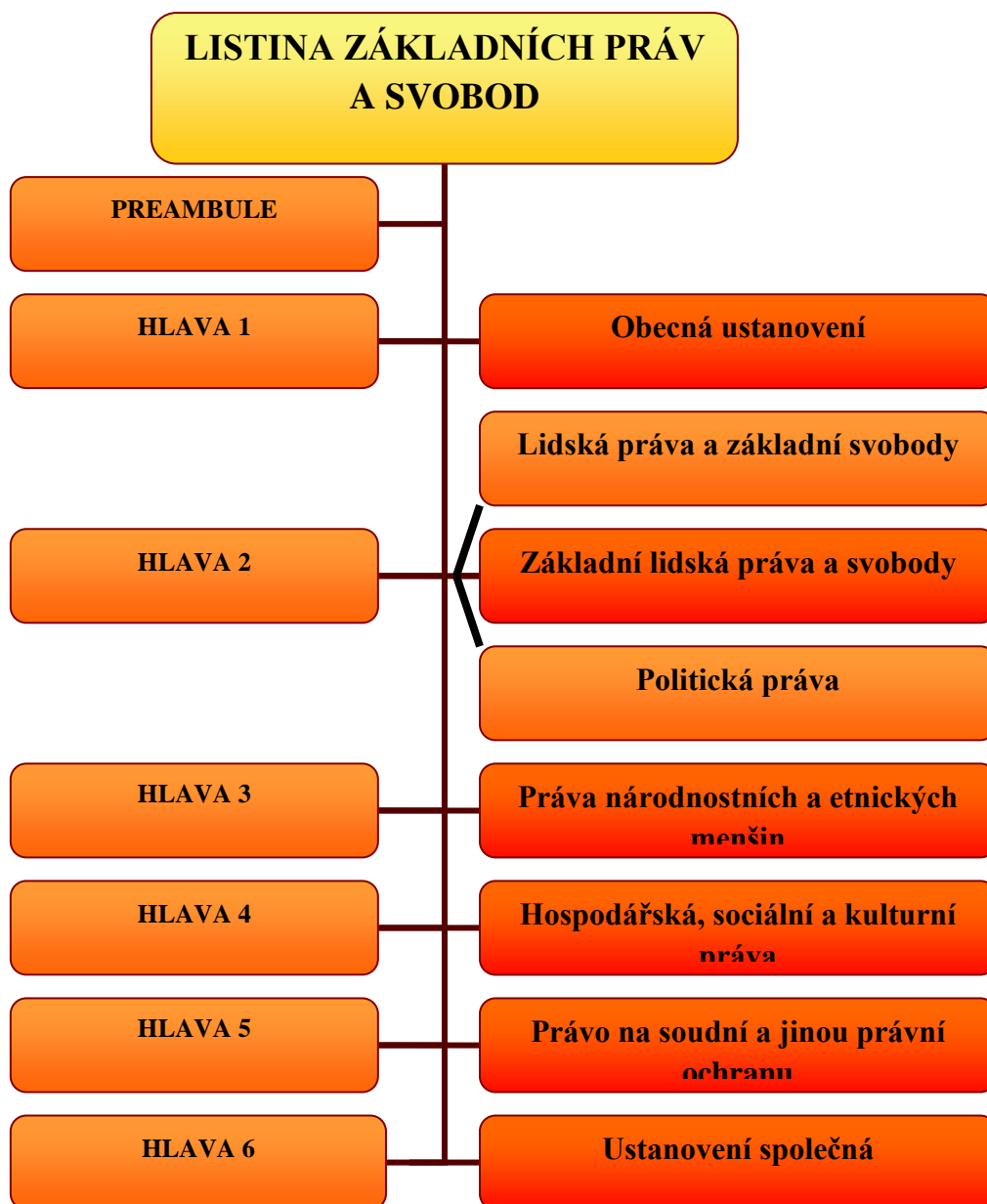
Jednou ze zásad soudnictví v právním státě je **veřejnost soudního řízení**. Je tím zajištěna kontrola výkonu soudnictví, výchovné a preventivní působení jeho výkonu. **Důvody vyloučení veřejnosti se mohou týkat narušení morálky** (mravnosti), veřejného pořádku, národní bezpečnosti v demokratické společnosti nebo vyžaduje-li si to soukromý zájem stran, ochrana soukromého života účastníků, zájem nezletilých.

Čl. 40 odst. 2) a násl. LZPS stanoví „Každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, je považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla jeho vina vyslovena. **Obviněný má právo**, aby mu byl poskytnut čas a možnost k přípravě **obhajoby** a aby se mohl hájit sám nebo prostřednictvím obhájce. Jestliže si obhájce ne zvolí, ačkoliv ho podle zákona mít musí, bude mu ustanoven soudem“.

Obviněný má též právo odepřít výpověď. LZPS stanoví „Nikdo nemůže být trestně stíhán za čin, pro který již byl pravomocně odsouzen nebo zproštěn obžaloby. Tato zásada nevyklučuje uplatnění mimořádných opravných prostředků v souladu se zákonem“.

Trestnost činu se posuzuje a trest se ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán. Pozdějšího zákona se použije, jestliže je to pro pachatele příznivější.

V závěru k této kapitole k výkladu LZPS, je potřeba zmínit, že cizinci požívají v České Republice lidských práv a základních svobod zaručených Listinou, pokud nejsou příznána výslovně občanům. Pokud dosavadní předpisy před účinností Listiny používají pojmu "občan", rozumí se tím každý člověk, jde-li o základní práva a svobody, které Listina přiznává bez ohledu na státní občanství.

Zdroj vlastní

DALŠÍ ZDROJE

V textu dané kapitoly i předchozí lze čerpat další informace z Listiny základních práv a svobod.

OTÁZKY

- Listina základních práv a svobod, charakterizujte ji
- Politická práva, uveďte podrobnosti
- Hospodářská, sociální a kulturní práva, co tyto práva znamenají
- Nezadatelná, nezcizitelná, neprohlášená a nezrušitelná práva, vyložte pojmy
- Základní **práva** člověka a občana, rozveďte
- Základní **svobody** člověka a občana, rozveďte

SHRNUTÍ KAPITOLY

Základních práva a svobody představují základ práva soukromého. Úprava základních práv a svobod občanů vymezuje jednak autonomní prostory jednotlivce chráněné před zásahy státní moci (liberální stát), jednak možnosti jednotlivce podílet se na správě veřejných věcí (demokratický stát), popř. i úkoly státu poskytovat jednotlivci nějaká plnění (sociální stát).

Základní práva a svobody vytvářejí základ pro postavení jednotlivce ve státě, staly se základem soukromého práva.

Základní práva a svobody nejsou pouhým pasivním odrazem stavu společnosti a dosažené úrovně jejího vývoje a vědomí, lze je charakterizovat jako hlavní směry jejich působení na společenské vztahy.

Základní funkce této ústavní normy je **omezení státní moci**. Státní moc může být uplatňována jen v případech a v mezích stanovených zákonem a způsobem, který zákon stanoví. Jedinec tak má zajištěný autonomní prostory, kde se může i ve společnosti státně organizované svobodně rozvíjet jako jedinečná osobnost.

Státní moc se však přitom neomezuje pouze na zanechání nějakých zásahů občanům. Tím ústavodárce uznává zkušenost 20. století spočívající v poznání, že řada tzv. liberálních práv (práva první generace) je bez účasti státu fiktivní. Ještě více asistence státu vyniká u práv hospodářských, sociálních a kulturních (tzv. práva druhé generace). V tomto případě jde o funkci nároku na pomoc, příspěvek ze strany státu v souladu s jeho možnostmi a postavením.

Třetí funkcí základních práv a svobod je zajištění účasti jednotlivce na **správě veřejných záležitostí**. Zde není funkcí základních práv ani omezení státní moci, ani plnění z její strany, ale vytvoření podmínek pro to, aby se na jejím fungování mohl jednotlivec rovnoprávně s ostatními podílet.

Čtvrtou funkcí základních práv a svobod je **vytvoření záruk vlastní realizace**. K tomu v Listině slouží úprava základních tzv. justičních práv, které nositelům základních práv a svobod umožňují, aby je mohli ve vztahu ke státní či veřejné moci prosadit, vymoci. Dalšími pak jsou takové záruky jako je existence nezávislého soudnictví, institut zákonného soudce, právo na právní pomoc a obhajobu, pravidla soudního řízení.

6 PRAMENY PRÁVA

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

V kapitole je výklad věnován pojmům a druhům pramenů práva. Další část poukazuje na zdroje, ve kterém se poznává obsah práva. Podle druhů pramene práva budou rozčleněny povinnosti a tomu odpovídající oprávnění, stanovené v právní normě.

CÍLE KAPITOLY

- Cílem kapitoly je přiblížit studentům pojmy frekventovanými ve všeobecné teorii práva, informovat ho o vývoji, postavení a úloze práva ve společnosti. Budou schopni najít souvislosti historie pramenů práva a současnosti včetně uplatňovaných ve světě i v ČR.
-

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Ke studium materiálu vám postačí 60 minut.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Pramen práva, systémy práva, zákony a jiné normativní akty, právní obyčej, precedens, normativní smlouva, zákonodárné akty, zákonná opatření Senátu, mezinárodní smlouvy.

6.1 Obecná charakteristika

Prameny práva jsou zdroji uplatňovaných v kulturách kontinentálních i angloamerických. Porozumět jednotlivých pramenů práva, např. uplatňování precedentu ve společnosti, přispěje k orientaci v právu. Vývoj oblasti pramenů práva se zaměřuje na integrující se Evropské právo a jeho určité zvláštnosti.

Právo je systém společenských příkazů, zákazů. Charakteristickým aspektem práva je **moc** tj. moc příkazy dávat a moc **vynutit** jejich splnění. Touto mocí práva se rozumí **moc státní**. Znakem práva se stává **stát** jako subjekt právotvorný a zároveň jako subjekt **mající možnost splnění právního příkazu vynutit** a zároveň jediný subjekt povoláný k tomu je vynuocovat. Právo je společenský systém dynamický a cílený, kterému není lhostejné, co se v občanské společnosti děje, ale pomocí příkazů reguluje společenské vztahy s mocí právo vynutit. K dosažení konkrétního účelu a v určitém veřejném zájmu vydává právní předpis a stává se pramenem práva.

6.1.1 POJEM A DRUHY PRAMENŮ PRÁVA

Pramen práva je vyjádření práva v konkrétní právní formě, představuje povinnost a tomu odpovídající oprávnění, které je stanovené v právní normě. Právní normy jsou obsaženy v takových pramenech práva, které byly vytvořeny oprávněnými orgány státu. **Pramenem práva jsou zdroje, z nichž poznáváme obsah práva.**

Druhy pramenů práva lze dělit podle různých kritérií, např. materiální a formální pramen práva, nebo právo psané, nepsané právo. Objasněné budou jen některé.

Materiálním pramenem práva jsou skutečnosti, které mají vliv na vznik práva, tj. podmínky života společnosti, určité společenské jevy, zájmy, zvyklosti, přesvědčení, historické události, národní vlastnosti.

Formálním pramenem práva jsou různá vyjádření skutkové podstaty právní normy. Formálním pramenem práv je právní norma, její vnější forma vyjádření práva v podobě zákona, vyhlášky, nařízení, směrnice

Druhem pramenů práva je právo psané a nepsané. Nositelem norem **psaného práva** je v právu právní norma (**právní předpis**) Česká republika. **Právo nepsané**, prameny nepsaného práva jsou **soudní a správní precedenty** (precedenční právo, soudcovské právo), **právní obyčej, ekvita a rozum** (spravedlnost), např. Velká Británie.

Z hlediska historie práva se vyvinulo několik **právních systémů**, které se odlišily svými prameny práva. Jde o **kontinentálně evropský systém práva, angloamerický systém práva, islámský systém práva.**

Pro kontinentálně evropský systém práva je charakteristickým pramenem práva je normativní právní akt. Kontinentální systém práva se vyvinul z římského práva a nazývá se tak proto, že vznikl v Evropě (kolébkou je Francie). Typickým pro tento systém je to, že je **systémem psaného práva.**

Angloamerický systém práva se vyznačuje precedenty a právní obyčeje (nepsaným právem). Vznikl v Anglii a v současné době se uplatňuje se kromě Velké Británie vyjma Skotska i v USA

Islámský systém práva je úzce spjat s islámským náboženstvím, za pramen práva se považuje korán. Jediným zákonodárcem v islámském pojetí je Bůh a jediným islámským božím právem je **šaría**. Pojem islámského práva je abstrakcí.

Evropské nadstátní právo. Spolu s evropskou hospodářskou integrací vzniklo a vyvíjí se tzv. evropské právo, svou povahou je právem nadstátním. V členských státech Evropských společenství platí z části přímo a zčásti je přejímáno do jejich právních řádů. Evropské právo je právo psané, nevzniklo přirozeným vývojem, ale záměrnou integrační činností. Rozsahem zaujímá čím dál tím větší část spektra právního řádu jednotlivých členských států.

V typech právních kultur rozeznáváme 4 hlavní druhy pramenů práva:

- **zákony a jiné normativní právní akty,**
- **právní obyčeje,**
- **soudní precedenty,**
- **normativní smlouvy.**

Zákony a jiné normativní akty jsou výsledky činnosti příslušných orgánů státu obsahujících pravomoci schvalovat právní normy v mezích jejich působnosti a vymezovat jejich plnění.

Právní obyčej (obyčejové právo, zvykové právo), je pramenem práva za předpokladu splnění dvou aspektů. **Dlouhodobý se opakující způsob určitého chování lidí s konkrétním obsahem na určitém území** a k tomu **odpovídající povědomí o jeho zachovávání a závaznosti**, a ochota státního orgánu aplikovat obyčejová pravidla, za jejich porušení uplatnit státní donucení.

Precedentem je individuální právní akt státního orgánu (soudu, správního úřadu) řešený poprvé, toto první rozhodnutí se stává obecně závazným. Ve společnosti rozhodnutí soudu a správních orgánů doznávají určitého respektu. Pro budoucí případy stejného druhu je státní orgán tímto prvním rozhodnutím v řízení vázán. Ve Velké Británii jsou precedenty právně závazné pro rozhodnutí Sněmovny lordů. První rozhodnutí soudu (**soudní precedent**) popř. správního orgánu (**správní precedent**) ve věci se stává pramenem práva.

Normativní smlouva se stává pramenem práva, když její **ustanovení jsou obecná a regulují závazně celou skupinu právních vztahů stejného druhu a neurčeného počtu**. Normativní smlouvy jsou hlavním pramenem mezinárodního práva.

6.2 Prameny práva České republiky

V České republice prameny práva jsou **normativní akty, mezinárodní smlouvy a rozhodnutí Ústavního soudu**.

Zákony a jiné normativní akty jsou výsledky normotvorné činnosti státních orgánů, které jsou všeobecně závazné. Podrobně v rozhodovacím procesu viz kapitola 1 Ústavní právo. Normativními akty jsou **zákonodárné akty** např. ústava, ústavní zákony, zákony, **normativní akty výkonných orgánů** (tzv. podzákonné právní předpisy) a obecně závazné **vyhlášky orgánů územní samosprávy** (obcí, krajů).

Mezinárodní smlouvy jsou pramenem vnitrostátního práva České republiky, pokud jsou schváleny Parlamentem ČR, jsou ratifikovány a vyhlášeny ve **Sbírce mezinárodních smluv České republiky**. Sjednávání a jejich ratifikace se řídí Ústavou a zákonem. Mezinárodní smlouvy, které jsou součástí právního řádu ČR **mají přednost před zákonem**.

Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti. Rozhoduje např. o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním zákonem nebo mezinárodní smlouvou. Rozhodnutí, které se nazývají **nálezy** jsou normativním aktem a **mají stejnou právní sílu jako zákon**. Vyhláší se ve Sbírce zákonů České republiky, den vyhlášení je den účinnosti (podrobně viz kapitola 1).

NEZAPOMEŇTE NA ODPOČINEK

Zcela jistě, odpočinek je na místě. Doporučuji text pročíst nahlas, pak odpočinek a znovu do práce, podtrhnout podstatné a zopakovat.

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Projděte okem obsah předchozích kapitol, zopakujte si některé důležité části, ty, které jste si podtrhli a pak rychleji najdete odpovědi na otázky

OTÁZKY

- Prameny práva, rozveďte.
- Kontinentálně evropský systém práva, charakterizujte.
- Angloamerický systém práva, Islámský systém práva, uveďte podrobnosti.
- Evropské nadstátní právo.
- Prameny práva v ČR, rozveďte v podrobnostech.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Právo je společenský systém, za jehož principy je považováno stanovit práva a povinnosti subjektů. Znakem práva je závaznost právních příkazů a vynutitelnost jejich zákazů. Pramenem práva jsou zdroje, z nichž společnost poznává obsah práva. Pramen práva reprezentuje oprávnění a tomu odpovídající povinnost stanovenou a vynutitelnou státem.

Druhy pramenů práva jsou strukturovány např. z hlediska historického vývoje na **materiální a formální pramen práva** dále pak právo **psané a právo nepsané**. Prameny práva se v různých světových kulturách odlišují a tyto pak řadíme do jednotlivých právních kultur **kontinentálně evropský právní systém**, který je charakterizován právem psaným, například okruhem práva francouzského, rakouského, německého aj., **angloamerickým právním systémem**, který je právem nepsaným, precedenty a právními obyčeji, **islámský systém** pak náboženstvím, zde pramenem právem je korán.

Kontinentální systém právní kultury zahrnuje prameny práva České republiky. Prameny práva České republiky jsou **normativní akty** vydávané příslušnými orgány, **mezinárodní smlouvy schvalované Parlamentem ČR** a rozhodnutí (**nálezy Ústavního soudu**).

7 PRÁVNÍ NORMA

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Právní norma je obecné závazné pravidlo chování, důležitý prvek organizaci a ovlivňování chování subjektů právního vztahu. Znaky právní normy jsou objasněny v první části hledisko kvantitativní a kvalitativní. Struktura právní normy je část kapitoly, která popisuje prvky, ze kterých se právní norma skládá. Rozebírá v tomto ohledu právní normu z hlediska hypotézy, dispozice a sankce

CÍLE KAPITOLY

Vymezit základní informace k postavení právní normy. Vysvětlit znaky právní normy, její strukturu a působnost.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Ke studiu uvedené problematiky si vymezte 30 minut.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Právní norma (právní předpis), hypotéza, dispozice, sankce, platnost a účinnost právní normy, působnost právní normy, derogační klauzule

7.1 Pojem právní norma

Právní norma je **obecně závazné pravidlo chování stanovené, vynutitelné a sankcionované státní mocí**. Právní normou je chráněno právo a oprávněné zájmy subjektů právního vztahu ve státě. Splnění povinnosti subjektů z právní normy je zajišťováno státním donucením.

Právní norma představuje pravidlo chování, které spočívá v příkazu, zákazu nebo dovolení. **Tvoří základní prvek právního řádu**, vyznačuje se určitými znaky, kterými se odlišuje od jiných norem lidského chování, např. od pravidel společenské morálky.

7.2 Znaky právní normy

Právní normu charakterizují znaky, jakými jsou formální znak, materiální znak, znak regulativní, obecnost právní normy, závaznost právní normy a v neposlední řadě vynutitelnost.

Formálními znaky se zabývá věda ústavního práva. Jsou jimi **přijetí právní normy oprávněným subjektem** v určité formě stanovené státem a zákonem předepsané **publikací právní normy**. **Veřejné vyhlášení právní normy** je podmínkou její platnosti.

Materiálními znaky právní normy jsou její **regulativnost, právní závaznost, obecnost a vynutitelnost státní mocí**. Na tomto místě je potřeba zmínit předmět právní normy.

Regulativní znak právní normy je pevně vymezen státem. Vyplývá z jejího charakteru jako společenského regulativu. Právní norma je právotvorným subjektem vydávána, aby ve společnosti něco regulovala. Předmět, o němž se právní norma vyslovuje, že má být, musí být regulovatelný.

Závaznost právní normy vyplývá přímo z její společenské podstaty. Kdyby byly uznány i právní normy nezávazné, tj. takové, které pouze doporučují či radí apod., redukoval by se rozdíl mezi právními normami a jinými společenskými normami pouze na výše uvedené formální znaky a ztratila by se z nich jejich společenská podstata. Právní závaznost je definičním znakem právní normy, kdyby nějaký právní předpis vyjadřoval pravidlo lidského chování a splňoval by přitom všechny formální znaky právního předpisu, ale nestanovil pravidlo závaznosti chování, nebyla by tato norma normou právní.

Obecnost právní normy znamená **obecnost co do předmětu** právní úpravy, i obecnost **co do subjektu právní normy**. Obecností co do předmětu se rozumí to, že právní norma **obecně vymezuje svou skutkovou podstatu**, znamená to, že nelze řešit určitý konkrétní případ. Kdyby tak nějaký právní předpis činil, nebylo by jeho ustanovení právní normou, ale byl by to vydaný individuální akt (například správní akt vydání stavebního povolení k výstavbě rodinného domu stavebním úřadem).

Z požadavku obecnosti právní normy co do jejích subjektů však zároveň vyplývá, že **ne může být adresována jmenovitě** určitému vojákovu nebo určitému advokátovi, určité obchodní společnosti, státnímu fondu.

Znakem právní normy je její **vynutitelnost státní mocí**. Tento definiční znak je spojen s právní závazností právní normy. Právní závaznost je v právní normě samé, vyplývá z její společenské podstaty. Spočívá v tom, že **právní norma stanoví právní povinnost** svému adresátovi a neponechává v tomto případě jeho vůli, jak se má zachovat v dané situaci. Z možných chování vybírá jedno (nebo alternativně některá) a stanoví je jako povinné. Chování subjektu, které je v rozporu s uloženým chováním, k němuž byl povinen, je protiprávní, **došlo k porušení práva**.

7.3 Struktura právní normy

Každá právní normy má svou vnitřní strukturu a tím i vlastní strukturální části. **Ve vztahu k právnímu řádu** jako celku je jeho **částí základní** (elementární). Právní normy v tomto smyslu můžeme označit stavebními kameny právního řádu. **Ve vnitřní struktuře** se právní

norma **člení** na podmiňující část a část podmíněnou, na hypotézu, dispozici a sankci, nebo na jednotlivé v ní obsažené normativní modality (příkazy, zákazy a dovolení). Tradičně se za prvky právní normy považují:

- **hypotéza**, tj. podmiňující skutková část,
- **dispozice**, tj. normativní část, která vyjadřuje, co má být, nastane-li hypotéza,
- **sankce**, tj. další podmíněnou část, která vyjadřuje, co má být, nastane-li hypotéza a nebude-li splněna dispozice.

Z vedených prvků právní normy, může chybět hypotéza a sankce, chybět však nemůže dispozice, ta je sama skutečnou právní normou, tj. příkazem, že něco má být.

Hypotéza stanoví **podmínky**, na základě, kterých se uplatní pravidlo chování obsaženo v dispozici. Příkladem nám poslouží občanský zákoník, kde je uvedeno, že zástavní právo vzniká na základě písemné smlouvy, dědické dohody nebo ze zákona

Dispozice obsahuje **pravidlo chování**, stanoví práva a povinnosti komu a jaká konkrétní práva a povinnosti subjektů právního vztahu pro případ, že nastaly skutečnosti stanovené v hypotéze právní normy. Například občanský zákoník uvádí, že ve smlouvě o zřízení zástavního práva se musí určit předmět zástavního práva, pohledávka, kterou zabezpečuje, nebo zástavní věřitel je povinen svěřenou mu zástavu pečlivě opatrovat, chránit jí před poškozením ztrátou a zničením

Sankce je **důsledek nesplnění povinnosti** stanovené v dispozici právní normy, tj. újma, která hrozí tomu, kdo má odpovědnost a nerespektoval povinnost uloženou právní normou. Například občanský zákoník stanoví, sjedná-li strany pro případ porušení smluvní povinnosti smluvní pokutu, je účastník, který tuto povinnost poruší zavázán pokutu zaplatit, i když oprávněnému účastníku porušení povinnosti nevznikne škoda. Existují **právní normy, které sankce neobsahují**, ani obsahovat nemohou, například **zákon o státním rozpočtu**, mezinárodní smlouva.

7.4 Druhy právních norem

V oblasti právního myšlení byly vytvořené různé **druhy právních norem**, tyto se staly **nástrojem právní regulace lidského chování**. Mezi hlediska třídění patří postavení právní normy v systému právní regulace:

- podle rozsahu upravovaných vztahů,
- podle způsobu vyjádření obsahu normy, její struktury,
- aplikované právně normativní modality, vztahů vůle adresátů a dispozice právní normy.

Mezi základní třídění právních norem patří třídění podle:

- **právní síly**,
- **teritoriálních hledisek**,
- **povahy hypotézy**,
- **povahy stanovených pravidel**.

Právní silou se rozumí taková vlastnost právní normy (právního předpisu), která ji činí nadřazenou jiné právní normě. Zavazuje právně své adresáty, tj. ukládat jim právní povinnosti a je oprávněná je vynutit.

Nejvyšší právní sílu, mají právní normy různé úrovně, tj. právní úrovně nejvyšší a základní právní síly. V České republice mají nejvyšší právní sílu jen ústavní zákony.

Podle právní síly se v právním řádu České republiky rozlišují právní předpisy **primární** (zákonné), jimiž jsou ústavní zákony, zákony, zákonná opatření Senátu. Ústava a ústavní zákony mají z hlediska práv úrovně nejvyšší právní sílu.

Podzákonné (sekundární) právní předpisy, jimiž jsou např. nařízení vlády, vyhlášky vydávané ministerstvy, popř. jinými správními ústředními úřady a obecně závazné vyhlášky vydané orgány územní samosprávy.

Podle **relativní** právní síly jsou to právní normy **originární** (původní) a právní normy **derivativní** (odvozené, delegované), které mohou být vydávány jen na základě právní normy originární a k jejímu provedení. Právní předpisy **originární jsou** právní předpisy primární tedy zákony.

Právní předpisy **derivativní** jsou (odvozené, delegované) nařízení vlády, vyhlášky ministerstev a jiných ústředních správních úřadů

Podle územně organizační struktury se právní předpisy třídí ve složených státech typu federace. V těch existuje zákonodárná pravomoc federální (spolková) a zákonodárná pravomoc členských států (zemí, kantonů, provincií atd.). Pravomoc vydávat právní předpisy je buď výlučná, tzn. že úprava některých věcí náleží výlučně do pravomoci federace a některých do výlučné pravomoci členských států.

V unitárním státě (nebo v členském státě státu složeného) je územně organizační struktura státu kritériem rozdělení právních předpisů na **celostátní** a **lokální**

Lokálními, jsou právní předpisy orgánů územní samosprávy obecně závazné vyhlášky obcí a krajů). V jejich vztahu platí požadavek souladu lokálních právních předpisů s celostátními právními předpisy

Podle povahy hypotézy se právní normy dělí na **obecné a speciální**. Toto rozlišování vyplývá z vnitřní struktury jevů označených hypotézou právní normy. Příkladem vztahu obecné a speciální právní normy jsou **obecná ustanovení** zákona č. 500/2004 Sb., správní řád ve znění pozdějších předpisů, **speciální ustanovení** např. z oblasti sociálního práva, kde např. je upravená lhůta pro oznámení rozhodnutí speciálně. Ve vzájemném vztahu obecné a speciální normy má **přednost** při použití vždy **norma speciální**

Rozlišení mezi právními normami **kogentními a dispozitivními**, souvisí se základním znakem **právní normy** a to vynutitelnosti. **Kogentní** (kategorické) normy zavazují subjekty

bezvýhradně. Kogentními právními normami jsou upraveny právní vztahy důležitého významu. Právní normy kogentního charakteru najdeme v oblasti ústavního, správního, trestního i procesního práva tedy práva veřejného.

Z povahy **dispozitivních** právních norem vyplývá, že účastníci právního vztahu mají na vůli, jak upraví svá práva a povinnosti. Dispozitivní právní normy jsou typické pro právo soukromé, např. právo občanské, pracovní.

Podle normativní modalit obsažené v právní normě lze normy členit na **přikazující, zakazující a dovolující**. Příkladem je ustanovení občanský zákoník, kdy věřitel může svou pohledávku i bez souhlasu dlužníka postoupit písemnou smlouvou jinému, zároveň přikazuje dlužníkovi, aby toto postoupení pohledávky strpěl, a každému zakazuje, aby věřiteli v možnosti postoupení pohledávky bránil.

7.5 Platnost, účinnost a působnost právní normy

Čas v právu sehrává důležitou skutečnost. Právní předpisy nabývají **platnosti dnem jejich vyhlášení ve Sbírce zákonů ČR**. Dnem vyhlášení právního předpisu je den rozeslání příslušné částky Sbírky zákonů ČR, uvedený v jejím záhlaví. Platností právní normy se rozumí skutečnost, že se stala součástí platného právního řádu

Ze zákona č. 309/1999 Sb., o **Sbírce zákonů ČR** a o **Sbírce mezinárodních smluv** ve znění pozdějších změn, vyplývá, že ve Sbírce zákonů ČR se vyhláší uveřejněním jejich plného znění **ústavní zákony, zákony, zákonná opatření Senátu, nařízení vlády, právní předpisy** vydávané ministerstvy, jinými ústředními správními úřady a Českou národní bankou, které se označují názvem „**vyhláška**“

Ve **Sbírce mezinárodních smluv** se vyhláší sdělení Ministerstva zahraničních věcí platné **mezinárodní smlouvy**, jimiž je Česká republika vázána, oznámení o výpovědi mezinárodních smluv, rozhodnutí přijatá mezinárodními orgány a orgány mezinárodních organizací, jimiž je Česká republika vázána. Mezinárodní smlouvy se vyhláší uveřejněním jejich plného znění.

Každá z částek Sbírky zákonů České republiky (dále jen Sb.) a Sbírky mezinárodních smluv (Sb. m. s.) obsahuje v záhlaví, vedle názvu příslušného publikačního prostředku, velký státní znak, kalendářní rok ve kterém je vydána a datum, v němž je rozeslána. Sbírka zákonů ČR se vydává v postupně číslovaných částkách označených pořadovými čísly, jejichž řada se uzavírá koncem každého kalendářního roku. Číslování stran Sbírky zákonů ČR se provádí od počátku kalendářního roku v souvislé řadě, která se uzavírá koncem každého kalendářního roku.

Ochrana názvu a citace. Název „**Sbírka zákonů**“ je dovoleno užívat pouze pro označení Sbírky zákonů ČR cit. zákona. Při citaci právních předpisů a dalších právních aktů, vyhlášených ve **Sbírce zákonů ČR**, se užívá zkratky „**Sb.**“. Název „**Sbírka mezinárodních smluv**“ je dovoleno užívat pouze pro označení Sbírky mezinárodních smluv podle tohoto

zákona. Při citaci mezinárodních smluv, oznámení o výpovědi mezinárodních smluv a rozhodnutí mezinárodních orgánů a vyhlášených ve **Sbírce mezinárodních smluv, se užívá zkratky „Sb. m. s.“**

Sbírku zákonů ČR a Sbírku mezinárodních smluv vydává, zajišťuje její tisk a distribuci Ministerstvo vnitra. Právní předpisy a další právní akty se vyhláší neprodleně, nejpozději do 30 dnů ode dne jejich doručení Ministerstvu vnitra. **Za formální správnost textů právních předpisů** a dalších aktů státních orgánů předaných k vyhlášení ve Sbírce zákonů ČR **odpovídá ten, kdo je Ministerstvu vnitra předložil. Za správnost textů mezinárodních smluv, oznámení o výpovědi mezinárodních smluv a o jiných skutečnostech důležitých pro provádění jednotlivých mezinárodních smluv nebo rozhodnutí mezinárodních orgánů a organizací, jakož i za správnost jejich překladu do českého jazyka předaných k vyhlášení ve Sbírce mezinárodních smluv odpovídá příslušné ministerstvo nebo jiný příslušný ústřední správní úřad** nebo Česká národní banka

Platnost mezinárodní smlouvy se řídí mezinárodním právem, proto je odkaz na prováděcí zákon spojen pouze s úpravou způsobu jejího vyhlášení, a to vyhlášení nejen mezinárodní smlouvy, která je součástí právního řádu, ale každé mezinárodní smlouvy.

Účinností právní normy se rozumí skutečnost, že se stala závaznou pro své subjekty, kterým vznikají práva a povinnosti. **Účinnosti nabývá právní norma v den, který příslušný právní předpis uvádí.** Mezi dnem, kdy se právní předpis stal platným a kdy nabyl účinnosti může uplynout určitá doba, která se nazývá legisvakance. Doba legisvakance může být různá, např. německý občanský zákoník (BGB) byl přijat roku 1896 a účinnosti nabyl po více než třech letech dne 1. ledna 1900.

Působnost právního předpisu rozlišujeme na **osobní, věcnou, časovou a místní.**

Osobní působnost, odpovídá na otázku, pro které subjekty právní předpis platí. Tato působnost má dvojí aspekt, řeší otázku platnosti právního předpisu pro cizí státní příslušníky a pro vlastní státní příslušníky v cizině a též to, zda je právní předpis adresován komukoli, anebo jen určitým skupinám subjektů, např. podnikatelům, vojákům, advokátům.

Zvláštní místo osobní působnosti má problematika **imunit a exempcí.** Na určitý, zákonem taxativně vymezený okruh osob se působnost některých právních norem nevztahuje. V důsledku diplomatické imunity nelze uplatnit působnost některých norem českého práva (zejména norem trestních) na diplomatické představitele jiných států. **Exempce** je vynětí osob z působnosti zákona, např. v trestním právu nelze po dobu trvání exempce některé osoby trestně stíhat (soudce Ústavního soudu).

Věcná působnost je v předmětu právního předpisu, ten má podobu **věci**, a pokud to jejich povaha připouští, **práva** nebo **jiné majetkové hodnoty.** Např. předmětem občanskoprávních vztahů mohou být též byty nebo nebytové prostory. Podstata věcí je dána její hmotnou povahou a samostatnou existencí. Dělení na **věci movité** nebo **nemovité** má právní význam. Nemovitostmi jsou pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem. Ostatní věci, které nelze zařadit pod pojem nemovitostí jsou věcmi movitými.

Působnost právní normy v čase je přesně ohraničena určením od kdy a do kdy, podle ní společenské vztahy mají být upravovány. Čas, ve kterém norma nabyla **platnost**, nemusí spadat v jedno s časem, ve kterém norma nabývá účinnosti. Počátek **časové působnosti** může být stanovena až po určitém čase od okamžiku, kdy nabyla platnosti.

Prostorová (místní) působnost právní normy se vztahuje k místu celého území, tj. v hranicích území státu, vzdušný prostor, pod i nad povrchem státního území (za součást státního území je nutné považovat sídlo zastupujícího úřadu, diplomatické mise v cizích státech).

7.6 Právní systém v České republice

Právní systém v ČR představuje **přehled** právních norem, kterými se Česká republika řídí. Jeho prvky jsou právní předpisy, které upravují právní vztahy mezi subjekty a určují předmět právní úpravy.

Utváření **odvětví** práva má dva aspekty logický a historický. Z **logicko-systematického** hlediska závisí na **kritériu**, které se použije. Z **historického** hlediska závisí **utváření odvětví** právní vědy na společenských podmínkách, etapě vývoje státu i na vědeckých tradicích. Právní normy právního řádu České republiky, lze třídit mj. na:

- Právo národní a právo mezinárodní,
- Právo veřejné a právo soukromé,
- Právo hmotné a právo procesní.

Právo národní obsahuje právní předpisy publikované ve Sbírce zákon České republiky, vyjadřuje obecně právní vztahy, které jsou závazné pro subjekty pobývající na území České republiky. **Právo mezinárodní** obsahuje mezinárodní smlouvy, kterými je Česká republika vázána, tyto mají přednost před právními předpisy národního práva. Jsou publikovány ve Sbírce mezinárodních smluv České republiky.

Členění právního systému, na právo veřejné a soukromé je, pro Českou republiku, významné. **Právo veřejné** prezentuje moc veřejnou, a to státní moc. Oprávnění mocí veřejné, tj. orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní, vystupovat vůči subjektům právního vztahu (fyzickým osobám, právníkům osobám) a vydávat **rozhodnutí (příkazy, zákazy)** o právech právem chráněných zájmech a povinnostech. **Právo veřejné obsahuje právní odvětví významného charakteru, kde stát stojí v roli oprávněného**, jde mj. o **právo ústavní, správní, daňové, finanční**, celní, trestní, sociálního zabezpečení. Ostatní subjekty jsou v roli podřízené, vládne zde **mezi subjekty nerovné postavení**.

Pro právo soukromé je charakteristická dispozice, tj. možnost se rozhodovat. V těchto vztazích subjekty **vystupují v rovném postavení**. Nikdo ze zúčastněných subjektů, a to ani stát, nemůže rozhodovat autoritativně. **Vzájemná práva a povinnosti upravují smlouvy. Právo soukromé obsahuje právní odvětví** tzv. dispozičního charakteru, jde např. o **občanské právo** (zásadního významu nabyl od 1.1.2014, obsahuje základní úpravu všech právních odvětví soukromého práva např. rodinného, pracovního), **korporační právo** (od 1.1.2014 nabyl účinnosti zákon o obchodních korporacích), pracovní právo.

Hmotné právo vyjadřuje obecně právní vztahy, kde právní normy vymezují práva a povinnosti subjektů právního vztahu (fyzické osoby, právnické osoby). Většina právních předpisů je hmotného práva např. vysokoškolský zákon, zákon o vodách, matriční zákon, stavební zákon).

Procesně právní normy stanoví postup orgánů veřejné moci, při vyřizování oprávněných zájmů a určení povinnosti subjektům právního vztahů. Výsledkem této činnosti je vydávání rozhodnutí (aktu aplikace práva) určitého druhu, určitému subjektu a určité působnosti. Procesním právním předpisem v České republice je občanský soudní řád (upravuje postup řízení před soudy ve věcech práva občanského včetně rodinného, ale i obchodního, pracovního), trestní řád, soudní řád správní, správní řád (upravuje postup správního řízení před správními orgány ve věcech služby veřejnosti – stavební povolení), daňový řád.

Na tomto místě je potřeba zmínit, že výše uvedené není vyčerpávající informací, důležitá jsou ještě i právní odvětví, např. právo Evropské unie, právo družstevní, právo životního prostředí, církevní právo. Právní systém je otevřeným celkem, některá odvětví vznikají jiná zanikají (např. korporatní právo).

ÚKOL K ZAMYŠLENÍ

Dovedli byste charakterizovat k čemu slouží právní systém? Které z odvětví považujete z Vašeho pohledu za nejdůležitější a proč.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Uspořádání prvků práva do jednotlivých odvětví práva přináší dotčeným subjektům orientaci v právních normách jednotlivých odvětví. Do právního systému práva řadíme právo mezinárodní a národní, právo soukromé a veřejné, právo procesní a hmotné

Kontinentální právo (evropské) se třídí na právo **veřejné** a právo **soukromé**. Odvětví práva veřejného prezentuje nadřízenost a podřízenost subjektů právního vztahu. V odvětvích soukromého práva mají právní subjekty rovné postavení.

Základem práva **veřejného** je právo **ústavní, právo správní, právo finanční, právo sociálního zabezpečení, trestní právo hmotné a procesní, živnostenské**. Stát je zde v roli oprávněného, ostatní subjekty mají postavení povinného.

Základem práva **soukromého** je například **občanské právo, obchodní, právo pracovní a právo rodinné**. Existují i právní odvětví smíšená, jako je např. **právo živnostenské**.

Veřejné právo:

Obsahem ústavního práva jsou normy o uspořádání státu, o nejvyšších orgánech státní moci a správy, o základních lidských právech a svobodách. **Správní právo**, obsahuje normy týkající se organizace a činnosti státního administrativního aparátu ve velmi širokých a rozmanitých oblastech. **Finanční právo** upravuje celou oblast financí státu zejména právní normy státního rozpočtu, daní, poplatků, celního práva aj. **Trestní (hmotné) právo** vymezuje jednání, která je třeba považovat za trestné činy a tresty za ně ukládané. **Trestní (procesní) právo** upravuje procesní postup orgánů činných v trestním řízení. **Živnostenské právo** upravuje podmínky živnostenského podnikání a kontrolu nad jejich dodržováním.

Soukromé právo

Občanské (hmotné) právo, obsahem je úprava majetkových vztahů fyzických i právnických osob. **Občanské procesní právo** stanoví postup soudu při projednávání věcí v civilním procesu. **Pracovní právo** upravuje pracovní vztahy a další, které s výkonem práce souvisejí. **Korporátní právo**, normy regulují postavení podnikatelů, obchodní závazkové vztahy a vztahy s podnikáním související. **Rodinné právo (je součástí občanského zákoníku)** upravuje vztahy v manželství, vztahy mezi rodiči a dětmi a vztahy vznikající při náhradní rodinné péči.

8 PRÁVNÍ VZTAHY

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Obsahem kapitoly, je zachycení jedné z důležitých oblasti práva, jakou jsou právní vztahy, dále je studentům předložen text k prvkům právního vztahu a objasnění subjektů, předmětu a obsahové stránce.

CÍLE KAPITOLY

Cílem kapitoly je uvést podrobnosti ke vzniku, změně a zániku právního vztahu, podat informace v podrobnostech o prvních právního vztahu, a též vysvětlit, za jakých podmínek dojde k citovaným aspektům.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Ke studiu dané kapitoly si vymezte 60 minut času.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Právní vztah, subjektivní právo, subjektivní povinnost, subjekt, právní skutečnosti, právní událost, smlouva, konsens, autonomie vůle, výkon práva, domněnka, fikce.

8.1 Vznik, změna a zánik právního vztahu

Právní vztahy patří k zásadním aspektům uplatňování práva v praxi, jsou společenské vztahy subjektů, kteří mají navzájem vůči sobě subjektivní práva a subjektivní povinnosti. Právní vztahy jsou vymezeny a upraveny právními normami. **Subjektivní právo** je oprávněním fyzické osoby nebo osoby právnické, určitým způsobem se chovat, může jít relativní nebo o absolutní právo.

Subjektivní právo relativní, působí určitému subjektu povinnosti, **např. právo věřitelovo vůči dlužníkovi** na splnění povinnosti splatit dluh. **Subjektivní právo absolutní**, je

takové právo, které působí vůči všem, (vůči neurčitému počtu subjektů povinnosti), **příkladem absolutního práva je právo vlastnické**, jemuž odpovídá povinnost kohokoli, vlastníkovo právo nerušit.

Subjektivní povinnost je míra určitého chování, k jehož dobrovolné uskutečnění (dobrovolně realizováno) na návrh oprávněného nebo i bez návrhu použije příslušný státní orgán státní donucovací moc (např. předvolání k jednání na úřadu).

Obecným **předpokladem vzniku, změny a zániku právního vztahu je právní norma a právní skutečností**. O právní normě již bylo pojednáno výše, tato část kapitoly se věnuje **právním skutečnostem** a v podrobnostech **prvkům právního vztahu**. Právními skutečnostmi jsou právně významné okolnosti, které způsobují vznik, změnu nebo zánik právních vztahů. **Právní skutečnosti** lze rozlišit podle toho, zda jsou či nejsou volným chováním subjektů právního vztahu. Skutečnosti, spočívající v lidském chování se rozlišují podle toho, zda toto chování, popř. jeho výsledek, je **s právními normami v souladu** (právní chování, např. zaplacení místního poplatku za psa), nebo **v rozporu s nimi** (protiprávní chování např. spáchání přestupku).

Právní skutečnosti lze třídit na **jednání volní**, kterým je **právní jednání** (např. vydání rozhodnutí správním orgánem a právní jednání učiněné subjekty např. podání žádosti o vydání cestovního pasu). Volným jednáním je též **protiprávní jednání**, tj. jednání v rozporu právem, jde o trestný čin, nebo spáchání přestupku.

Právními skutečnostmi jsou **události a stavy**, tyto **nejsou volným jednáním**, neboť žádný ze subjektů, je nemůže ovlivnit. Vzniknou, zaniknou bez projevu vůle subjektu, nezávisle na jeho vůli. **Událostmi a stavy** se rozumí právní událost a protiprávní stavy. Příkladem takové právní události je například dovršení věku 18 let, smrt, živelní pohroma.

Stát, státní moc ovlivňuje chování subjektů, má k tomu nástroje, **vyčleňuje** z celé složité soustavy společenských vztahů a chování, pouze **určité případy jednání lidí a spojuje s nimi určité právní následky**. Jen s určitým chováním je spojován vznik, změna nebo zánik právních vztahů. Z takového **jednání činí právní jednání**. Právní jednání je právní skutečností spočívající v chování v souladu s právními normami. Chování v souladu s právními normami je **projevem vůle**, může být uskutečněno **činností nebo nečinností**.

Individuální právní akty státních orgánů jsou právním jednáním, pokud zakládají, mění nebo ruší právní vztahy (konstitutivní akty aplikace práva, deklaratorní akty aplikace práva tj. rozhodnutí). **Úřední rozhodnutí** je rozhodnutí státního orgánu. Rozhodnutí vydávaná soudy se nazývají **rozsudek** nebo **usnesení**. Rozhodnutí vydávaná správními orgány, se nazývají **rozhodnutí, smír**.

Právní jednání je projev vůle směřující ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují. Vůli lze projevit jakýmkoliv způsobem, který umožňuje poznání jejího obsahu (tj. práv a povinností), může jít

například o **výslovný projev** (písemně nebo ústně) **nebo konkludentní projev** (zřetelným projevem vůle hluchoněmého člověka).

K platnosti právního jednání je nutné, **splnit náležitosti, kterými jsou**, náležitosti **subjektu**, náležitosti **vůle**, náležitosti **projevu**, náležitosti **poměru vůle a projevu**, náležitosti **předmětu**. Podle druhu provedení jednání může jít o **jednostranný, dvoustranný, vícestranný úkon**. Zvláštní místo mezi právními úkony má **smlouva**, která je základní právní skutečností v právu soukromém, veřejném i mezinárodním.

Protiprávní jednání spočívá v činnosti porušující právní povinnost. Následkem protiprávního jednání je právní odpovědnost toho, kdo se takového jednání dopustil (delikvent). Protiprávní jednání lze v teorii rozlišovat na trestné činy, přestupky. Jen závažné jednání, **jejichž znaky jsou uvedeny v trestním zákoně**, jsou trestána soudy po provedeném trestním řízení. V trestním právu se nutně projevují určité výrazné rysy, vyplývající z povahy práva, zejména se tu projevuje **jednota represe (trestání) a výchovy**. Trestným činem je pouze takový čin, jehož zákaz je uveden v trestním zákoně, aby jednání bylo trestným činem, musí vykazovat všechny znaky uvedené v zákoně. Stanovení této podmínky je v souladu s požadavky zachování zásady zákonnosti. Činem, jehož stupeň nebezpečnosti je pro společnost nepatrný, není trestným činem, i když jinak vykazuje znaky trestného činu, pak by šlo o přestupek.

Trestní právo vymezuje **trestný čin** tak, že výslovně stanoví požadavek, že **stupeň nebezpečnosti činu pro společnost musí být vyšší než nepatrný. Za spáchaný trestný čin ukládá trest po provedeném trestním řízení, soud**. Účelem trestu je chránit občanskou společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páčení trestné činnosti a vychovávat jej k tomu, aby vedl řádný život.

Přestupek je **protiprávní jednání společensky škodlivé**, jehož **znaky jsou stanoveny zákonem**, za které ukládá správní orgán na základě zákona a způsobem zákonem stanoveným sankci. Hodnoty a zájmy společnosti jsou chráněny často ustanovením jednak o správním deliktu, jednak o trestném činu. Hranice mezi trestnými činy a přestupkem je spatřována zejména v závažnosti přestupku i v rozdílném stupni společenské nebezpečnosti a škodlivosti.

Na rozdíl od jiných forem právní odpovědnosti zde vzniká zásadně odpovědnostní vztah mezi tím, kdo nesplnil povinnost (delikventem) na jedné straně a subjektem (zpravidla občanem), jemuž vznikla újma. Typické je, že oprávnění z odpovědnostního vztahu (oprávnění, které až dosud neměl), zde vzniká tomu subjektu (občanu nebo právnické osobě), komu bylo protiprávním jednáním porušeno právo. Odpovědnostní přestupky soukromoprávní povahy se liší od odpovědnosti za trestné činy, přestupky (odpovědnostní vztah tu vzniká mezi státem, správním orgánem a tím, kdo nesplnil povinnosti).

Rušiteli tady vzniká povinnost nést důsledky svého činu, újmu, která směřuje k obnovení porušených právních vztahů, popř. k poskytnutí odpovídajícího zadostiučinění (satisfakce). Spočívá např. v **povinnosti** nahradit způsobenou škodu, v povinnosti vrátit neoprávněně

získaný majetkový prospěch, v povinnosti odstranit vady věci, poskytnout přiměřenou slevu, zaplatit úroky z prodlení.

Odpovědnost za přestupky, postihované sankcemi typickými pro soukromoprávní metodu úpravy vztahů, se projevuje v různých formách např. odlišně je upravena odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku, odpovědnost za škodu podle zákoníku práce, podle zákona o obcích.

8.2 Události a stavy

Právní události jsou takové skutečnosti, na které se váže **vznik, změna nebo zánik právního vztahu a které nebyly vyvolány chováním osob** jimi dotčených. **Událostí** je např. povodeň, uplynutí času, nahodilá zkáza věci, narození i smrt člověka.

Právo spojuje s událostí právní následky buď tak, že již z toho taková skutečnost nastala, právní poměr vzniká, mění se nebo zaniká (například smrtí jednoho z manželů zaniká manželství, narozením vzniká právní poměr mezi rodiči a dětmi) nebo tak, že právní událost se musí setkat ještě s jinou právní skutečností, aby takový následek vyvolala. Takto např. uplynutím doby pohledávka (právo) nezaniká, dlužník se musí promlčení dovolat.

Protiprávní stavy jsou výsledky **nezaviněného chování nebo události**, které jsou v rozporu s právem. Právní norma ukládá někomu povinnost takový stav napravit nebo odstranit, např. je zaměstnavatel, který odpovídá za škodu vzniklou zaměstnanci při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s nimi v důsledku čehož došlo k pracovnímu úrazu nebo nemocí z povolání i tehdy, jestliže škodu nezavinil (pracovní úraz).

8.3 Prvky právního vztahu

O předpokladech vzniku, změny nebo zániku právního vztahu jste již informace získali, k těmto aspektům je nezbytné naplnit prvky a to **subjekty, předmět (objekt), obsah**.

Subjektem právního vztahu je **každý**, koho právo za subjekt povolává. Jde o fyzické osoby **např. občan, podnikající fyzická osoba**, právnické osoby, **subjekty hospodářské, politické, zájmové činnosti**. Zvláštním typem subjektu je stát, který jedná prostřednictvím státních orgánů.

Předmět právního vztahu je to, k čemu směřují vzájemná práva a povinnosti subjektů. Jsou **věci**, výsledky tvůrčí duševní činnosti, **práva**, chování a jeho **výsledky hodnoty lidské osobnosti**, hmotné objekty, které jsou živými tkáněmi, ale nelze je kvalifikovat jako věci (transplantát).

Obsah a jeho existenci jako prvku právního vztahu vychází z dispozice právní normy, jsou to **povinnosti a oprávnění subjektů**. **Oprávnění** (subjektivní právo) znamená právem upravenou možnost subjektu určitým způsobem se chovat (zdržet se) a požadovat k tomu odpovídající chování druhého subjektu, aby něco konal, dal nebo něco strpěl. Využití

oprávnění předpokládá určitou míru uvážení a projev vůle ze strany oprávněného v rámci jemu poskytované možnosti. **Povinnost** (subjektivní povinnost) je nutnost subjektu právního vztahu chovat se tak, jak jej k tomu právní norma zavazuje. Nesplní-li takovou povinnost dobrovolně, může být k tomu donucen státem. V právní teorii se rozlišují tyto druhy povinností:

- něco někomu dát,
- něco konat,
- něčeho se zdržet,
- něco strpět.

Práva a povinnosti jsou v právním vztahu vzájemně podmíněná. Oprávnění jednoho ze subjektu odpovídá povinnosti subjektu jiného. Skutečné **chování subjektu právního vztahu**, které je v souladu s oprávněním daným právní normou se nazývá **výkon práva**

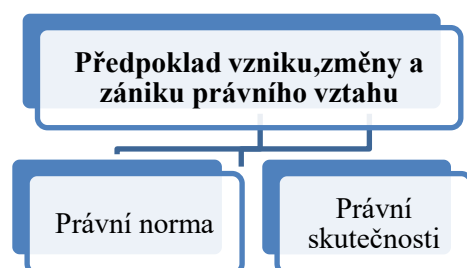
8.4 Právní domněnky, fikce

Právní domněnky (presumpce) jsou konstrukce stanovené právními normami, které vyvolávají právní následky bez ohledu na to, zda určitá skutečnost reálně existuje či nikoliv. Jde o konstrukce, které podle obecných zkušeností, na základě obecných (společenských nebo přírodních) zákonitostí mohou existovat, jejichž existence ale není v konkrétním případě prokázána

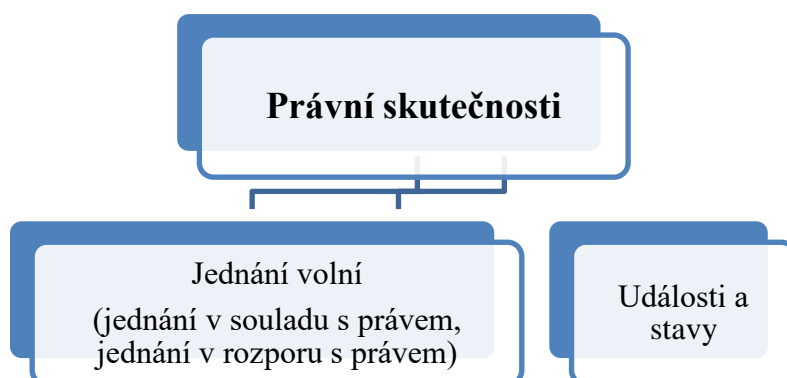
Vyvratitelné právní domněnky se považují za **existující právní skutečnosti, pokud není prokázán opak**. Právní normy dávají možnost subjektu, který chce zabránit účinkům určité právní domněnky, aby prokázal, že reálná skutečnost je jiná. Vyvratitelnou právní domněnkou je např. domněnka, že otcem dítěte narozeného vdané ženě je její manžel

U **nevyvratitelné právní domněnky** důkaz opaku není možný. Právními normami stanovená konstrukce má přednost před skutečným, reálným stavem. Nevyvratitelnou právní domněnkou je např. domněnka sjednání nevýhradního obchodního zastoupení, jestliže ve smlouvě není výslovně dohodnuto, že jde o obchodní zastoupení výhradní.

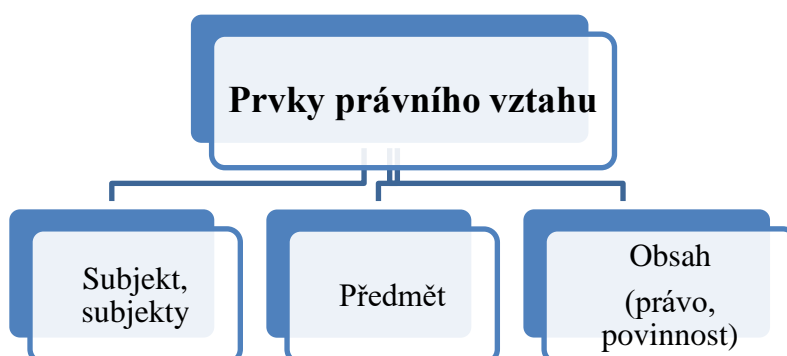
Právní fikce je konstrukcí, která se považuje za existující, i když je zřejmé, že neodpovídá skutečnosti. Právní fikcí je konstrukce, a to doručení písemnosti podle občanského soudního řádu, kdy písemnost považuje soud za doručenu i v případě, že adresát ji odmítne přijmout za předpokladu, že je o těchto důsledcích odmítnutí poučen. Nebo též oznámení rozhodnutí podle správního řádu, když účastník správního řízení odmítne poštovnímu doručovateli převzít listovní zásilku určenou do vlastních rukou.

Zdroj: vlastní

Zdroj: vlastní

Zdroj: vlastní

KONTROLNÍ OTÁZKY

Charakterizujte

- Právní vztahy, uveďte podrobnosti.
- Právní skutečnosti, pojem, třídění.
- Prvky právního vztahu, jmenujte je a rozveďte.
- Domněnka, fikce uveďte v čem se liší.

SHRNUTÍ KAPITOLY

V této kapitole jste získali informace o tom, co jsou právní vztahy. Právní vztahy jsou upraveny právními normami. Právní norma subjektům ukládá určitým způsobem regulovat chování, nastanou-li skutečnosti, v ní uvedené. Vztahy mezi subjekty se tedy stávají právními, jestliže jsou upraveny právními normami. V tomto případě subjekty právního vztahu mají práva a povinnosti, které vzniknou za určitých okolností (právních skutečností), stanovených právními normami.

9 SUBJEKTY PRÁVNÍHO VZTAHU A JEJICH ODPOVĚDNOST

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Obsahem kapitoly je uvedení přehledu subjektů práva, druhů, jejich práva a povinnosti a odpovědnosti. Subjekt je středem pozornosti předkládaného textu kapitoly, je nejdůležitějším aspektem právních vztahů.

CÍLE KAPITOLY

První část kapitoly je věnována fyzické osobě, jejímu postavení ve společnosti, **právní osobnosti, kterou je způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti a nikdo nemůže vzdát ani zčásti; učiní-li tak, nepřihlíží se k tomu. Dále pak svéprávnosti, kterou je způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem tedy právně jednat.** Institutem zastupování v právních vztazích je objasněn stav řešící nesoulad mezi právní subjektivitou a způsobilostí k právním úkonům je třetí částí kapitoly

Další část kapitoly je obecná charakteristika právní odpovědnosti, vychází z tvorby rovnováhy subjektivních práv a z toho vyplývající subjektivních povinností. Neoddělitelnou součástí právní odpovědnosti jsou prvky zaviněného porušení povinnosti a základy právní odpovědnosti. Ty objasňují co je objektem porušení právních povinností, kdo je subjektem a jeho objektivní a subjektivní stránkou.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Ke studium uvedené kapitoly budete potřebovat zhruba 1,45 hod.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Subjekt, právnická osoba, fyzická osoby, jednání, zastoupení, právní odpovědnost, úmysl, nedbalost, funkce právní odpovědnosti, prvky právní odpovědnosti, škodlivý následek, příčinný.

9.1 Obecná charakteristika

Je nepochybné, že nejcennější hodnotou člověka je svoboda a jeho přirozené právo dbát o vlastní rozvoj a štěstí, jakož i o rozvoj a štěstí své rodiny, způsobem, který nepoškozuje jiné. V občanské společnosti je všem bez rozdílu zajištěna rovnováha subjektivních práv a povinností. Takto stanovený obsah právních vztahů harmonizuje chod společenských procesů, harmonizuje život občanské společnosti se zajištěním subjektu nezbytnou míru právní bezpečnosti. Jedna ze základních zásad právní odpovědnosti stanoví, že **právní odpovědnost může být státní mocí uplatňována jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který stanoví zákon**. Hranice mezi právní odpovědností a jinými druhy odpovědnosti např. politické, mravní je **právně vymezena normativními akty**, taxativně. Rozsah a meze právní odpovědnosti nelze měnit jinak než zákonem, vždy v souladu s ústavním pořádkem, zejména v souladu s Listinou práv a svobod. Lze s jistotou konstatovat, že problematika odpovědnosti patří k nejsložitějším v právní vědě.

9.2 Kvalifikace subjektů právního vztahu

Právo v kontinentálním právním systému označuje **subjekty práva. Osoby fyzické a osoby právnické a stát** jsou subjekty právo tvornými, ale i subjekty jímž je právo adresováno a jsou povinny se jimi řídit.

Osobou fyzickou je člověk, je subjektem práva od svého narození do své smrti. Tuto právní vlastnost mu jako základní občanské právo zabezpečuje Listina základních práv a svobod v němž se praví, že „každý je způsobilý mít práva“. Člověk se subjektem práva stává již tím, že se narodí, za předpokladu, že se narodí živý.

Hlava II. s názvem Osoby, díl 1. ustanovení §15 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů (dále jen ObčZ) stanoví „**Právní osobnost je způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti. Svěprávnost je způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat)**“.

Právní osobnosti ani svěprávnosti se nikdo nemůže vzdát ani zčásti; učiní-li tak, nepřihlíží se k tomu. Práva může mít a vykonávat jen osoba. Povinnost lze uložit jen osobě a jen vůči ní lze plnění povinnosti vymáhat. Zřídí-li někdo právo nebo uloží-li povinnost tomu, co osobou není, přičte se právo nebo povinnost osobě, které podle povahy právního případu náleží.“ Občanem České republiky (ČR) je ten, kdo se v ČR narodil, kdo má zde trvalý pobyt a kdo získá statut azylanta.

Pozn.

Na tomto místě je potřeba zmínit problematiku omezení svěprávnosti.

Ustanovení § 55 a násl. ObčZ uvádí, že „k omezení svěprávnosti lze přistoupit jen v zájmu člověka, jehož se to týká, po jeho zhlédnutí a s plným uznáváním jeho práv a jeho osobní jedinečnosti. Přitom musí být důkladně vzaty v úvahu rozsah i stupeň neschopnosti člověka postarat se o vlastní záležitosti.“

Omezit svěprávnost člověka lze jen tehdy, hrozila-li by mu jinak závažná újma a nepostačí-li vzhledem k jeho zájmům mírnější a méně omezující opatření. Omezit svěprávnost člověka může jen soud.

Soud může v průběhu řízení o omezení svéprávnosti svěřit třetí osobě provedení určitých jednotlivých právních jednání nebo správu majetku, je-li to nutné, aby se zabránilo závažné újmě (opatrovník). **Změní-li se okolnosti, soud své rozhodnutí bezodkladně změní nebo zruší, a to i bez návrhu.**“

Právnícká osoba je subjekt od člověka odlišný, má právo **jednat svým jménem, může pro sebe nabývat práva a povinnosti a sám je odpověden svým majetkem.** Jde o uměle vytvořené subjekty, jejichž podstatu tvoří buď lidé nebo věci. Právnícké osoby se mohou sdružovat a vytvářet další právnícké osoby.

Ustanovení § 20 a násl. ObčZ vymezuje „**Právnícká osoba je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná. Právnícká osoba může bez zřetele na předmět své činnosti mít práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou.** Právnícké osoby veřejného práva podléhají zákonům, podle nichž byly zřízeny, zákon č. 128/2000 Sb., obecní zřízení ve znění pozdější předpisů, zákon č. 129/2000 Sb., krajské zřízení ve znění pozdější předpisů.

Právnícké osoby mají právní osobnost, v tomto ohledu důležitý je založení právnícké osoby. Ke zřízení právnícké osoby je potřebná písemná smlouva, nebo zakládací listina. Tím je právnícká osoba založena, ovšem k jejímu vzniku je třeba zápisu do veřejného rejstříku např. obchodního rejstříku. Teprve tímto zápisem je dovršen proces vzniku právnícké osoby a svéprávnosti, tj. je způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat). Do obchodního rejstříku, který vede příslušný „rejstříkový soud“ se zapisují zejména obchodní společnosti, do jiných rejstříků se zapisují nadace, zájmová sdružení, politické strany a hnutí, církve a náboženská sdružení, občanská sdružení. Právnícká osoba zaniká dnem, kdy bude proveden její výmaz z obchodního či jiného rejstříku.

Právnícké osoby rozlišují korporace, a to na soukromoprávní a veřejnoprávní korporace. **Soukromoprávní právnícké osoby** jsou **korporace**, tj. sdružením osob fyzických nebo popř. i právníckých, které je samo právníckou osobou odlišnou od osob, které ji tvoří. Korporacemi jsou např. obchodní společnosti a družstva. Za **veřejnoprávní právnícké osoby** se považují korporace, na které byly **státem přenesená působnost** v oblasti veřejného práva. Příkladem jsou územní samosprávné celky (obce, kraje), které jako veřejnoprávní korporace výslovně označuje čl. 101 odst. 3 Ústavy ČR. Veřejnoprávní korporace mohou vystupovat i jako právnícké osoby soukromého práva vstupují-li do soukromoprávních vztahů. Tak např. obec je právnícká osoba veřejného práva, neboť pověřená státem vykonává přenesenou působnost, ale jestliže však například něco kupuje nebo prodává, jestliže požaduje úvěr, pak v právních vztazích vystupuje jako právnícká osoba soukromého práva.

Právníckou osobou jsou **nadace a fondy**, které jsou tvořeny tzv. hmotným majetkem je jim vydělený a účelově vázaný majetek. Nadace a fondy mají způsobilost k právnímu jednání, tedy nabývat práva a povinnosti a nést odpovědnost.

Stát je svou podstatou **subjekt veřejného práva**, jako takový je subjekt právotvorný. Může vystupovat i do **soukromoprávních vztahů**, do těch může vstupovat i stát cizí. V takových

případech je stát subjektem soukromého práva. Své veřejnoprávní působení stát uskutečňuje svými orgány např. ministerstvo.

Jak bylo již uvedeno prvky právního vztahu představují jeho subjekty (účastníky), obsah (práva a povinnosti) a objekt (předmět). Postavení subjektů v právních vztazích zejména z hlediska jeho významného postavení si zaslouží zvýšenou pozornost. Subjekty právních vztahů mohou být účastníci a možní účastníci právního vztahu, mohou být zásadně v mezích stanovených právním systémem, jednak jednotliví občané, právnické osoby, stát, popř. jiné subjekty, kterým zákon takové postavení přiznává.

Právo přiznává subjektům právních vztahů způsobilost. **„Právní osobnost je způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti. Svéprávnost je způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat).**

Jak je výše uvedeno, **právní osobnost**, znamená způsobilost mít práva a povinnosti. U člověka **vzniká** právní subjektivita **narozením**, má ji však i počaté dítě (tzv. nasciturus), narodí-li se živé. Během života, bez ohledu na věk člověka, se způsobilost mít práva a povinnosti nemění a nemůže být jinak omezena. Z toho pohledu nezletilí a nesvéprávní mají právní osobnost a mohou být účastníky právních vztahů.

Od **právní osobnosti** je třeba důsledně odlišovat **svéprávnost**, ta spočívá v tom, že účastník právního vztahu může svým vlastním jednáním zakládat, měnit nebo rušit právní vztahy, tedy může svým jednáním nabývat práva či plnit povinnosti, mít odpovědnost za své činy. Například i malé dítě může být vlastníkem nemovitosti, neboť má způsobilost mít práva a povinnosti, ale nemůže platně uzavřít samo kupní smlouvu, kterou by vlastnictví k nemovitostem získalo, neboť samo nemá způsobilost k právním úkonům. Svým jednáním nemůže platně uzavřít smlouvu a nabývat tohoto vlastnického práva. Svéprávnosti nabývá člověk zletilostí, tj. **dovršením věku osmnácti let**.

Svéprávnost, je způsobilost právně relevantním způsobem, se chovat, tj. jednat v souladu se dotčenými právními normami, příp. může spočívat v opomenutí. Tzn. způsobilost svým vlastním jednáním v souladu s právními normami zakládat, měnit nebo rušit právní vztahy a nést za jednání odpovědnost. Svéprávnost k protiprávnímu jednání je způsobilost být právně odpovědný za vlastní protiprávní chování a nést následky důsledky za protiprávního jednání

9.3 Zastupování

Zastoupení je právní institut řešící možný nesoulad mezi právní subjektivitou a způsobilostí k právním úkonům. Z hlediska vzniku zastoupení rozeznává zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů (dále jen ObčZ), vymezuje **zastoupení zákonné**, které může vzniknout přímo ze zákona nebo rozhodnutím soudu a **zastoupení smluvní** (zmocnění), které vzniká dohodou mezi zástupcem a zastoupeným (zastoupení na

základě plné moci). Při zastoupení jedná zástupce, ale účinky z toho vznikají zastoupenému. Procesní předpisy (např. správní řád, daňový řád) upravují zastoupení pro řízení před soudem před státními orgány.

Zákonný zástupce jedná v případech, kdy není zastoupený způsobilý k určitému konkrétnímu jednání proto, že jeho způsobilost k právním úkonům je buď omezena anebo jí vůbec nemá. Zákonné zastoupení nezletilých upravuje ObčZ. Soud ustanoví zákonného zástupce (opatrovníka) osobám, jejichž způsobilost k právním úkonům byla omezena, nebo které jí byly zbaveny v řízení. V rámci zákonného **zastoupení** rozlišujeme zastoupení vzniklé **ze zákona** např. rodiče vůči svým nezletilým potomkům, a zastoupení na základě rozhodnutí soudu popř. správního orgánu o **ustanovení opatrovníka. svéprávnost**

Prokura je zvláštní plná moc udělována fyzické osobě právnickou osobou v podnikatelských vztazích. Prokurista je zmocněn ke všem právním úkonům, k nimž dochází při podnikatelské činnosti s výjimkou zcizování (např. darovací smlouva) a zatěžování nemovitostí (např. zástavní právo k nemovitosti). Zákon však umožňuje z vůle podnikatele rozsah prokury rozšířit i na zcizování majetku. Prokuru může udělit pouze právnická osoba zapsaná v obchodním rejstříku výlučně fyzické osobě příp. více fyzickým osobám, které mají trvalý pobyt v České republice. Udělení prokury se zapisuje do obchodního rejstříku, přičemž jeho zápis má konstitutivní účinky, tzn. že udělení prokury je účinné až ode dne zápisu, stejně tak je tomu i u zániku. Prokurista se podepisuje tak, že k obchodnímu jménu podnikatele připojí dodatek označující, že jedná jako prokurista, podepíše se prokurista, nebo per procuram, p. p. nebo p. p. a.).

Plná moc zanikne přímo v důsledku skutečností uvedených v zákoně (např. Obč.Z, správní řád), nebo z právních skutečností vyplývajících z povahy plné moci. Plná moc zanikne provedením úkonu, odvolání zmocnitelem, výpovědí zmocněncem, smrtí zmocněnce nebo uplynutím doby, na kterou byla plná moc udělena.

Odvolání plné moci je jednostranný právní úkon **zmocnitele** a výpověď plné moci jednostranný právní úkon **zmocněnce**. Právní vztah zastoupení zaniká též provedením úkonu (např. zápis do dalšího ročníku vysokoškolského studia), na který byla plná moc omezená, nebo dohodou anebo smrtí **zmocněnce**.

9.4 Právní odpovědnost

Právní odpovědnost je jedním druhem odpovědnosti ve společenské struktuře odpovědnosti člověka, nést důsledky za své činy. Odpovědnost má několik úrovní, je především problematikou právní, ale též etickou, ekonomickou, filozofickou, a v neposlední řadě i sociologickou.

Obecným znakem odpovědnosti je snést za protiprávní jednání, zákonem stanovenou újmu. Z dikce lze dovodit i funkci právní odpovědnosti a to např. **funkci preventivní** (výchova),

reparační (odčinit škodlivý následek), **satisfakční** (odčinit újmu nemajetkové povahy) a **represivní** (újma tam, kde došlo k závažnému úmyslnému porušení právní normy).

K porušení povinnosti dojde tehdy, jestliže ten, kdo byl k něčemu povinen, se choval jinak, než se chovat měl. **Právo spojuje s neplněním i porušením povinnosti určité právní následky.** Tak se spácháním trestného činu spojuje právo za jistých podmínek oprávnění soudu uložit pachateli trest a povinnost pachatele **strpět omezení a újmy spojené s výkonem trestu.**

Právní následky porušení povinnosti mohou být různé povahy, vždy ale směřují k tomu, aby k porušování povinnosti nedocházelo a aby pokud možno následky porušení povinnosti byly napraveny (reparovány) například **trvání původní povinnosti a možnost vynutit** (po splnění právem předepsaných náležitostí) splnění původní povinnosti, **vznik nové povinnosti** v důsledku zaviněného porušení původní povinnosti tím, komu nová sekundární povinnost vzniká.

Povaha chráněných hodnot a intenzita ochrany se projevuje i v tom, mezi kterými subjekty právní odpovědnosti vztah vzniká, zda mezi rušitelem a státem reprezentovaným státním orgánem (trestné činy, přestupky), či mezi rušitelem a tím, kdo je mu na základě právního poměru oprávněn uložit disciplinární sankce (disciplinární delikt), nebo mezi rušitelem a subjektem (fyzickou nebo právnickou osobou), jemuž vzniká újma (delikt, sankcionovaný soukromoprávní metodou úpravy, například náhrada škody podle občanského zákoníku).

Právní teorie dělí právní delikty jak už bylo zmíněno, na **trestné činy, správní delikty, disciplinární delikty, delikty z porušení povinností ve vztazích upravených soukromoprávní metodou úpravy.**

9.5 Prvky zaviněného porušení povinnosti

Základními prvky zaviněného porušení právní povinnosti jsou objekt deliktu (porušení povinnosti), subjekt deliktu, objektivní stránka deliktu, subjektivní stránka deliktu. **Objektem protiprávního jednání** jsou jevy a společenské vztahy, které jsou chráněny právem a proti nimž směřuje protiprávní a společensky škodlivé chování. **Subjektem protiprávního jednání** je ten, kdo se dopustil porušení právní povinnosti.

Základní prvky **objektivní stránky** porušení povinnosti je **jednání** na základě své vůle a to, protiprávního chování, **škodlivý následek** takového jednání a **příčinný vztah mezi jednáním a následkem.**

Subjektivní stránka deliktu zahrnuje znaky vnitřního charakteru týkající se duševního života toho, kdo se dopustil deliktu. Mezi formy a stupně zavinění patří **úmyslné jednání. Příímý úmysl**, kdy rušitel chtěl škodlivý následek způsobit, nebo **úmysl nepřímý**, kdy rušitel věděl, že škodlivý následek může způsobit a pro případ, že jej způsobí, s tím byl srozuměn a **jednání z nedbalosti. Nedbalost vědomá**, kdy rušitel sice nechtěl škodlivý následek způsobit, věděl však, že jej způsobit může a bez přiměřených důvodů spoléhal, že

jej nezpůsobí, nebo **nedbalost nevědomá**, kdy rušitel nevěděl, že svým jednáním takový škodlivý následek může způsobit, ač vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům o tom vědět měl a mohl.

KONTROLNÍ OTÁZKY

Charakterizujte následující pojmy:

- Subjekty právního vztahu, klasifikace.
- Svěpravnost, právní osobnost, uveďte podstatu.
- Zastupování v právních vztazích.
- Odpovědnost v právních vztazích.

ÚKOL K ZAMYŠLENÍ

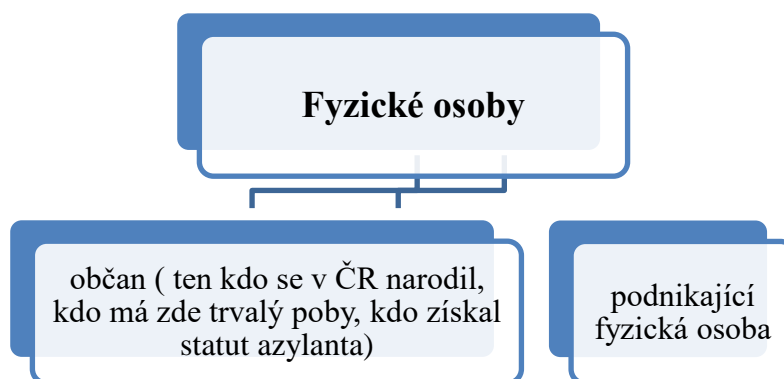
Právní odpovědnost, kdy nesete důsledky za své činy?

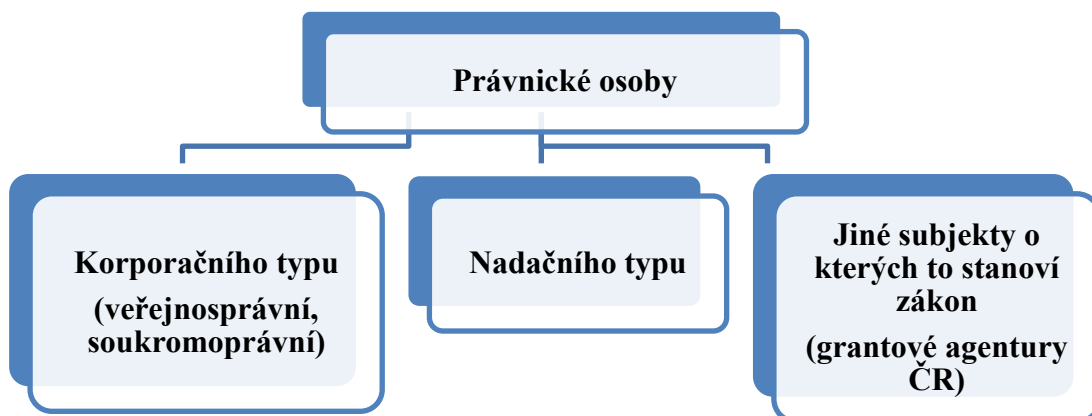
SHRNUTÍ KAPITOLY

Stanovený rámec práv a povinností člověka občana, právnických osob i státu, tedy subjektů, jak je právní teorie označuje, je těžištěm společenských vztahů. Kapitola je věnována z nejdůležitějších, a to subjektům. Mezi tyto patří fyzické osoby (občan fyzická osoba, podnikatel), právnické osoby, stát a azylant, pokud by byl přiznán statut. V další části je pojednání o vztazích spojených se zastupováním, a to jak zákonným zástupcem, tak i smluvním ujednáním.

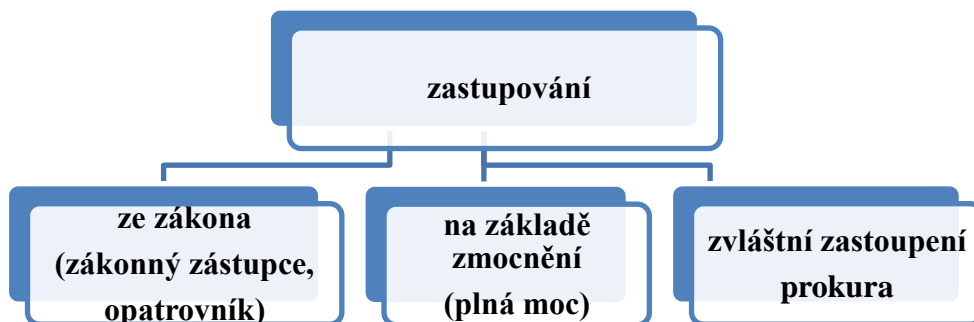
Závěr kapitoly je věnována odpovědnosti za právní úkony, podle mého soudu jde o jednu z podstatných skutečností, které rádi opomíjíme, ale jen do doby, než nastane situace, kdy máme povinnost se odpovědnosti podívat přímo do očí. Stanovený obsah kapitoly poslouží zájemci k získání přehledu o chodu společenských procesů ve vztahu k individu.

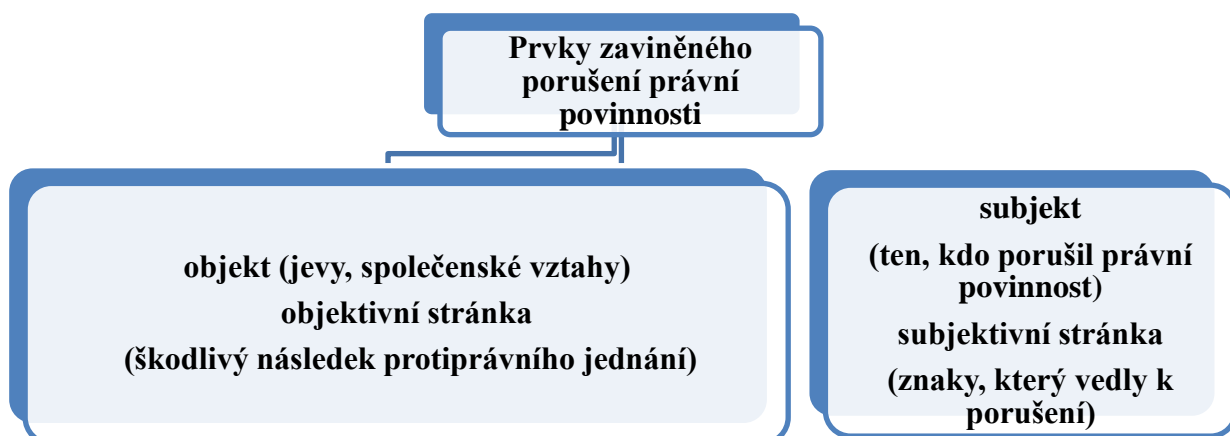
Zdroj: vlastní

Zdroj: vlastní

Zdroj: vlastní

Zdroj: vlastní

10 APLIKACE PRÁVA, INTERPRETACE PRÁVA

CÍLE KAPITOLY

Popsat a vysvětlit hlavní funkce aplikace a interpretace práva, jejich role při rozhodování

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Pro studium uvedené kapitoly si vymezte čas 60 min.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Realizace práva, aplikační proces, důkaz, extenzionální a intenzionální stránka dokazování, rozhodnutí, výrok, výklad práva, argumentace v právu, spor-disputace, analogie. Lhůta, doba, lhůta prostá, prekluzivní lhůta, promlčecí lhůta, lhůta pořádková, lhůta zákonná, lhůta soudcovská

10.1 Charakteristiky problematiky

Aplikace a interpretace práva je kapitolou, kde zaměření pozornosti studentů se soustředí na obeznámení se, s realizací práva v praxi vůči subjektům. **Aplikace práva** na konkrétní případy ať jde právní vztahy z hlediska pozitivního (tj. podání žádosti o dávku soc. péče, nebo sporného charakteru (řešení přestupku) je v pravomoci rozhodovat o nich příslušným správním orgánem. **Interpretace** (výklad) **právních předpisů v čase**, poznání práva patří nepochybně k uplatňování práva v praxi.

10.2 Aplikace práva státními orgány. Čas v právu jako právní skutečnost

Aplikovat právo náleží k formám **realizace práva** v občanské společnosti, lze tento institut chápat jako **způsob uskutečňování právní normy státním orgánem (soudy a správní orgány) při rozhodovací činnosti** vůči dotčeným subjektům, kterou uplatní orgány státní správy a státní moci.

Aplikační proces je postup oprávněného orgánu, který probíhá v několika fázích, a to zjištění skutkového stavu řešeného případu, zjištění právní normy, podle níž případ musí být řešen. Cílem je vydání **individuálního právního aktu**, tj. rozhodnutí ve věci.

Každý **akt aplikace práva** vydaný státním orgánem obsahuje **náležitosti**. V teorii se uvádějí tzv. **věcné a formální náležitosti**. Věcnými náležitostmi je **výroková část**, jádro rozhodnutí (soud o věci), určují se konkrétní práva a povinnosti subjektů (např. účastníků správního řízení), **odůvodnění** a **poučení o odvolání**. Formálními náležitostmi rozhodnutí jsou pak označení subjektu, který byl oprávněn rozhodnutí vydat, podpis oprávněného pracovníka, datum vyhotovení písemnosti, otisk kulatého razítka s malým státním znakem.

Akty aplikace práva orgánů státní moci a správních úřadů zakládají, mění nebo ruší konkrétní práva a povinnosti subjektů práva určených individuálně. **Akty aplikace práva** členíme podle právního následku, tedy která z aplikací práva nebo povinností jsou s konkrétní skutečností spojována. Můžeme je řadit podle **účinku** na ty, **které způsobují konstitutivní nebo deklaratorní účinky**.

Konstitutivní individuální právní akty, které zakládají mění se nebo ruší právní vztah, a to od momentu účinnosti vydaného rozhodnutí, do budoucna. S nimi se spojuje vznik nových povinností a práv (vstupuje do právního stavu účastníka a nově mu něco dává, mění či odebírá, ruší). Vzniká **nová právní situace**, která nebyla a působí od okamžiku vydání aktu. Konstitutivním aktem je např. **rozsudek** vyslovující rozvod manželství nebo **rozhodnutí** o povolení vykonávat odbornou veterinární činnost vydané příslušným orgánem

Deklaratorní individuální právní akty, legalizují právní skutečnost, která nastala a existuje, působí od momentu jejího vzniku. Akty deklaratorní **konstatují autoritativně existenci nebo neexistenci konkrétních právních vztahů**. Deklaratorní akty nic nemění, nic neruší na dosavadním právním vztahu, pouze legalizují právní nebí faktický stav. Výrok (výroková část) státního orgánu zavazuje dotčené subjekty od okamžiku, kdy zjištěná práva či povinnosti vznikly. Deklaratorním aktem je nap. rozsudek soudu o určení otcovství k dítěti, rozsudky zavazující k určitému plnění ve většině majetkových sporů.

Akty aplikace práva dělíme **podle podnětu**, z něhož byly vydány. **Z vnějšího podnětu**, státní orgán zahájí řízení dnem mu podání došlo. Podání učiní subjekt (účastník) právního vztahu například ústně do protokolu, písemně, datovou schránkou. **Z vlastní iniciativy**, správní úřad zahájí řízení bez návrhu z úřední moci a oznámí tuto skutečnost subjektu (účastníkovi) např. zahájení řízení o přestupku.

10.3 Interpretace práva

Poznání práva, právních institutů a důsledné zjištění skutkové podstaty (materiální pravdy), v určitém případě, lze dospět argumentací. K objasnění těchto skutečností slouží interpretace práva, předpokladem právní argumentace je poznání významu jazykových znaků vyjadřujících právní normu, tj. poznání právní normy. Cesta k tomuto poznání je **interpretace** právního předpisu. Interpretovat lze každý jazykový výraz, každý právní úkon, jednání, vyjádřený jazykem. Znat zákony neznamená znát jejich slova, ale pochopit jejich význam a působení. K objasnění všech těchto skutečností slouží interpretace práva.

Interpretaci právního předpisu lze dělit mj. na **autentický** (legální), kde jde o výklad obecně závazný, **výklad vědecký** (doktrinární), který je podáván právní vědou a ovlivňuje soudní, správní praxi, je však nezávazný. **Konstantním výkladem** se rozumí ustálený výklad určité právní normy, a to zejména při rozhodování správních orgánů a soudů. Jejím vytváření slouží například uveřejňování stanovisek Nejvyššího soudu a judikátů např. Nejvyššího správního soudu.

Metodou výkladu práva je postup, kterým se **směřuje k pravdivým** poznatkům a smyslu textu právní normy. Podle zvolených metod výkladů lze uvést výklad např. podle **rozsahu**. Takto může jít o **doslovný** výklad, který je charakterizován doslovností v interpretaci nebo **zuzující** výklad, popřípadě **rozšiřující (extenzivní)** výklad.

10.4 Analogie v právu

Analogie představuje **řešení případů** právní normou **neupraveného**. **Analogie zákona** spočívá v tom, že se na skutkovou podstatu zákonem neřešenou, se **analogicky vztáhne ustanovení jiného zákona upravujícího skutkovou podstatu podobnou**. Použití analogie se však nepřipouští **v některých právních odvětvích práva veřejného**, a to v oblasti práva veřejného odvětví trestního a finančního práva to je tam, kde skutkové podstaty jsou v zákoně vypočítány taxativně, jednoznačně, kategoricky.

10.5 Čas v právu jako právní skutečnost

Čas, sehrává v životě člověka, a nejen jeho, důležitou skutečnost, lze konstatovat, že právní skutečnosti jsou měřeny časem. Čas, uplynutí určité doby je **důležitým právním aspektem**, se kterým právní řád spojuje významné právní instituty. Na uplynutí určité doby jsou vázány významné právní instituty, jakými jsou:

- **promlčení,**
- **vydržení,**
- **prekluze**
- **prodlení.**

Časové určení představují **lhůty, doba**. **Lhůta** je vymezená zákony nebo je stanovená příslušným státním orgánem na základě zákona a v jeho mezích. Její dodržování, respektování je vynutitelné státním orgánem. **Doba** je dohodnutá zúčastněnými stranami z uzavřených smluv, nebo z jednostranných právních úkonů. Její nedodržení (prodlení s placením dohodnuté částky), je vymahatelné na základě podané žaloby, rozhodnutím soudu.

Čas v právním významu představuje lhůty, dobu a jiné časové určení. Význam v právu má z hlediska času **promlčení, vydržení, prekluze, prodlení**. **Lhůta** je časový úsek určený právními předpisy nebo rozhodnutím příslušného orgánu nebo na základě právního úkonu. **Doba** je časový úsek, na kterém se strany dohodnou při uskutečňování práv a povinností. Jinými právně relevantními časovými určeními jsou **časové úseky** určené jen přibližně či neurčitě (např. možnost odstoupit od uzavřené smlouvy „bez zbytečného odkladu“).

Lhůty v právu se člení **podle okolností**, které mají vliv na začátek běhu lhůt a **podle následků**, které jsou s jejich plynutím spojeny.

Podle okolností, které ovlivňují začátek běhu lhůt je to **objektivní lhůta**, rozhodující je **čas**, kdy právní skutečnost nastala a **subjektivní lhůta**, která zavazuje konkrétní subjekt. Druhou z okolností je **okamžik**, kdy se oprávněný subjekt o určité skutečnosti dozvěděl (např. v rozhodnutí správního orgánu je stanoveno, že oznámením rozhodnutí účastníkům správního řízení, je vykonatelné).

Podle právních následků, které jsou s plynutím lhůt spojeny, jsou to lhůty **prosté**, lhůty **prekluzivní**, lhůty **promlčecí** a lhůty **pořádkové**.

Lhůty prosté omezují **trvání subjektivních práv nebo povinností**, např. užívat vypůjčenou věc jen do uplynutí této lhůty. Lhůty, po jejichž marném uplynutí, může dojít ke vzniku práv a povinností např. u stanovení času, po němž nabude rozhodnutí právní moci a subjekty se jimi od této lhůty musí řídit.

Prekluzivní lhůty jsou lhůty, po jejichž marném uplynutím **právo zaniká** a nemůže být již uplatněno

Promlčecí lhůta je lhůtou, jejichž marné uplynutí nemá za následek zánik práva. **Právo** se pouze **oslabuje**, státní orgány nebo soudy projednávají věci i po promlčecí lhůtě. Nejde o lhůtu v pravém slova smyslu, je to vymezení zákonem doporučené doby, v níž má být určitý úkon proveden, aniž má její zmeškání zásadní význam i po uplynutí pořádkové lhůty lze úkon vykonat.

Lhůta pořádková je doporučená doba, ve které má být právní úkon proveden, aniž by její zmeškání mělo zásadní význam. Podle toho, kým jsou lhůty stanoveny, rozeznáváme lhůty zákonné a soudcovské.

Čas, jak bylo řečeno je významným právním aspektem, v tomto ohledu musí být stanovena též pravidla pro počítání času počátku a určení konce lhůty pro uplatnění nároku. Z hlediska práva **má čas dvojí význam**, a to **jako pevně stanovený čas datem a jako plynoucí čas, lhůta**. Lhůty mohou být stanoveny **podle dnů, týdnů, měsíců a let**. Výjimečně jsou stanoveny podle hodin, minut, vteřin, takové lhůty se počítají od okamžiku, kdy počaly běžet, do okamžiku, kdy skončily.

Lhůty počítané podle dní začínají dnem, který následuje po dni, ve které vznikne skutečnost rozhodující pro počátek běhu lhůty. Lhůty stanovené podle týdnů skončí v ten den posledního týdne lhůty, který se označením shoduje se dnem, kdy nastala skutečnost zakládající běh lhůty (například v pondělí). Lhůty stanovené podle měsíců a let skončí v ten den posledního měsíce lhůty, který se svým číslem shoduje se dnem, ve kterém nastala skutečnost zakládající běh lhůty.

OTÁZKY

Charakterizujte následující pojmy:

- Aplikační proces v právu.
- Interpretace práva, druhy a metody výkladu.
- Analogie v právu.
- Spor – disputace, dokazování, argumentace.
- Čas, lhůta, doba.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Aplikovat právní normy (právní předpis) při rozhodování o právech, právem chráněných zájmech a povinnostech subjektů je oprávněn státní orgán, například soudy, stavební úřad, živnostenský úřad. Aplikační proces patří mezi důležitou, sledovanou a kontrolovanou rozhodovací pravomoc státních orgánů. Vydáním individuálního aktu aplikace práva, tj. rozhodnutí mj. i zakládá, mění nebo ruší konkrétní práva a povinnosti subjektů. S aplikací práva souvisí druhá část kapitoly, kterou je interpretace práva. Výkladem práva dochází k poznání právního předpisu, různými formami, například jazykovými výrazy, vědeckým nebo historickým postojem.

Aplikace práva státními orgány je uplatnění právní normy při rozhodování o právech, právem chráněných zájmech a povinnostech subjektů. Aplikační proces je rozhodovací pravomoc oprávněných státních orgánů, kterým se zjišťuje skutečný stav dané věci, právní normu, podle níž má být případ řešen a konečně vydává individuální akt aplikace práva (rozhodnutí). Individuální akt aplikace práva (rozhodnutí) zakládá, mění nebo ruší konkrétní práva a povinnosti subjektů, nebo pouze deklaruje stav.

Interpretace práva je cesta k poznání právního předpisu, která se uskuteční například jazykovými výrazy, vyjevováním významu znaků. Z hlediska působení interpretace jde o výklad autentický, výklad vědecký a konstantní. Z pohledu metod výkladu právního předpisu na tomto místě uvádím výklad gramatický, logický nebo též historický.

Analogie je institutem, který má své určité místo v právu. Použití je možné pouze v případech řešení případů právní normou neupravených. Analogie v právu se nepřipouští v některých odvětvích práva jako je tomu například v právu trestním, kde skutkové podstaty jsou vypočítány taxativně.

Argumentace a právní spor a dokazování je problematika vzájemně spolu související. **Argumentací** se uvádí důvody pro nějaké tvrzení. **Důkazními prostředky v právu** se předkládá tvrzení, o němž není známo, zda je nebo není pravdivý, ve sporném procesu se zjišťuje objektivní pravda. V **právním sporu**, jsou základní podmínkou teze, kde se **zjišťuje pravdivost skutkových tvrzení a právní posouzení**.

Čas v právu je neobyčejně důležitou skutečností. Z hlediska právního významu rozlišujeme lhůtu, dobu a jiné časové určení. **Lhůtu** představuje časový úsek určen právními předpisy, rozhodnutím pověřených orgánů na základě zákonů. **Doba** je charakterizována časovým úsekem, který **sjednávají mezi sebou zúčastněné strany**. Časovým určením je časový úsek stanoven přibližně.

Klasifikace lhůt podle okolností, které ovlivňují počátek běhu lhůty a podle právních následků, které jsou se lhůtou spojeny. Počítání času souvisí s určením začátku a konce lhůty k uplatnění oprávněných nároků, ten je stanoven pevně datem, nebo lhůtou.

11 OBČANSKÉ PRÁVO

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Občanské právo je souhrn právních norem, jejichž předmětem je úprava společenských vztahů majetkové povahy, vznikající mezi fyzickými a právníckými osobami. Dále též vztahy upravující právo na ochranu osobnosti a práva autorská a vynálezecká. Občanské právo je odvětvím práva soukromého, dotýká se nás, každého, a to už od narození až do smrti.

CÍLE KAPITOLY

- Získat další vědomosti, z nejvýznamnějšího odvětví práva soukromého, jakým je občanské právo.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

2 hodiny

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Občanské právo, zásady, subjekt, zastupování, předmět, obsah právního vztahu, vlastnické právo, katastr nemovitostí, držba, věcná práva k cizí věci, právní úkony, odpovědnost za vady.

11.1 Obecně o občanském právu

Občanské právo je rozsáhlé odvětví práva tvoří občanské **právo hmotné a občanské právo procesní**. Občanské právo hmotné upravuje zejména otázky soukromého práva:

- **právo osobnostní,**
- **rodinné právo,**
- **práva věcná,**
- **závazková práva,**
- **právo dědické,**
- **práva osobně majetková (např. duševní vlastnictví).**

Občanské právo je souhrn právních norem, jejichž předmětem je úprava společenských vztahů majetkové povahy, vznikající mezi fyzickými a právníckými osobami, jakož i vztahů upravující

právo na ochranu osobnosti a práva autorská a vynálezecká. Žít čestně, neškodit druhým a každému dát, co mu patří, to je krédem občanského práva. Každý z nás by ve svém životě vůči ostatním, měl tohoto dbát pilíře.

Základním pramenem občanského práva hmotného je zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů (obsah toho významného právního předpisů tvoří přílohu č.1)

11.2 Zásady občanského práva

Občanské právo se opírá o obecné právní kategorie, které nazýváme **zásadami**. Zásady formulují výchozí charakteristické rysy a jsou fundamenty výstavby občanského práva z legislativního hlediska. Mezi zásadami občanského práva má své místo mj. **zásada rovnosti, zásada jistoty, zásada zákazu zneužití práv, zásada souladu práv s dobrými mravy, zásada prevence**. Vzájemným spolupůsobením a uplatňováním zásad občanského práva se tyto stávají prostředkem přispívajícím k dosažení dynamické rovnováhy všech zúčastněných zájmů uplatňovaných občanského práva i právního vědomí.

Zásada rovnosti se projevuje v rovnosti subjektů soukromoprávních vztahů jak v právech, tak i povinnostech způsobu **dávám, abys mi něco dal, dávám, abys pro mě něco vykonal, konám, abys mi něco dal, konám, abys pro mě něco vykonal**.

Zásada jistoty občanskoprávního vztahu, má konkrétní projevy například, že zákon nepůsobí zpětně, stát ochraňuje dobrou víru. Zákon a projev vůle má být vykládán tak, aby nebyl v právním vztahu poškozen ten ze subjektu, který jednal v dobré víře.

Zásada zákazu zneužití práv zakazuje takový výkon práv a povinností z občanskoprávních vztahů, který bez právního důvodu zasahuje do práv a oprávněných zájmů jiných.

Zásada souladu práv s dobrými mravy usiluje o to, dosáhnout jednoty mezi normami právními a normami morálními, je též jedním z prostředků dosažení spravedlivé úpravy právních poměrů subjektů občanského práva.

Zásada prevence požaduje předcházet ohrožování či porušování práv plynoucích z občanskoprávních vztahů.

11.3 Občanskoprávní skutečnosti

Občanskoprávní vztahy vznikají, mění se a zanikají jako následek určitých společenských a přírodních jevů, se kterými občanské právo tyto následky spojuje. Takové právně závazné jevy se nazývají **občanskoprávními skutečnostmi**.

Občanskoprávní skutečnosti mohou být subjektivními a objektivními skutečnostmi. **Subjektivní skutečnosti**, vycházejí z vůle člověka či jiné osoby a projevují se jako chování, které je právem **uznávané** a chování právem **zakázané**.

Právní události jsou přírodní a společenské jevy vznikající, měnící se, zanikající nezávislé na konkrétním lidském chování.

Nejčastějším a nefrekventovanějším právní skutečností v občanském právu jsou **právní úkony**. Právním úkonem je projev vůle směřující ke vzniku, změně nebo zániku těch práv a povinností, které předpisy občanského práva s takovým projevem spojují.

Vůli lze projevit jakýmkoliv způsobem, který umožňuje poznání jejího obsahu. Podle vyjadřovacích prostředků lze rozlišit **projev výslovný a projev konkludentní**.

K platnosti právních úkonů je nutné, aby byly splněny jejich náležitosti. Náležitosti **subjektu, vůle, projevu, poměru vůle a projevu a předmětu**.

11.4 Občanskoprávní vztah

Občanskoprávní vztah je společenský vztah regulovaný normami občanského práva, jehož účastníci jsou nositelé vzájemně spjatých práv a povinností a jejichž realizace je zajištěna pomocí státního donucení.

Předpokladem vzniku takového vztahu je existence **právního předpisu** a existence **právní skutečnosti**. Úprava občanskoprávních vztahů přispívá k naplňování občanských práv a svobod, jako je např. ochrana osobnosti a nedotknutelnosti vlastnictví.

Konkrétní občanskoprávní vztah vzniká, mění se nebo zaniká, jen jsou-li **splněny prvky a to subjekt, předmět a obsah**.

Subjektem občanského práva jsou **fyzické osoby, právnické osoby, stát**. V občanskoprávních vztazích jednají samostatně (osobně) nebo jsou zastupováni, a to formou **zastoupení zákonného nebo zastoupení smluvní**. Zvláštní **plnou mocí je prokura**, plná moc udělována fyzické osobě **obchodní společnosti** v podnikatelských vztazích.

Předmět občanskoprávního vztahu v občanském právu jsou **věci** a pokud to jejich povaha připouští, **práva** nebo **jiné majetkové hodnoty**. Za věc v právním smyslu se obvykle považují hmotné předměty s určitým samostatným určením a ovladatelné přírodní síly, které slouží potřebám lidí. **Předmětem** občanskoprávních vztahů mohou být též věci. **Věci jsou movité a nemovité**. Nemovitosti jsou pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem. Dělení věcí na movité a nemovité má zásadní právní význam v řadě směrů.

Obsahem občanskoprávních vztahů jsou **subjektivní práva**, tedy míra možnosti daná právem subjektu a **subjektivní povinnosti**, tj. míra nutného chování normami občanského práva předepsaná pro zúčastněné subjekty. Obsahovou stránku občanskoprávního vztahu tvoří i **nárok**, kterým se rozumí vlastnost subjektivního práva spočívající v jeho vynutitelnosti státní mocí.

11.5 Věcná práva

Oblast věcných práv je rozsáhlou materií, občanský zákoník této problematice věnuje téměř 1000 paragrafových ustanovení. V tomto ohledu, bude v textu věnována pozornost pouze vybraným aspektům věcných práva. **Věcná práva jsou práva týkající se hmotné věci, jejichž cílem je hospodářské ovládní věci.** Charakteristickým rysem věcných práva je, že se týkají hmotné věci a že subjektivní práva, která z nich vyplývají, směřují vždy proti všem ostatním subjektům. Věcná práva se tvoří **právo vlastnické a věcná práva k věci cizí.**

Vlastnické právo představuje mj. **vlastnictví, spoluvlastnictví, držba, společné jmění manželů.** Věcnými právy k věci cizí, jsou mj. **věcná břemena (služebnosti), právo zastavní, právo zadržovací, správu cizího majetku i svěřenecký fond.**

Právo vlastnické je základním výsostným věcným právem, **je to subjektivní právo absolutní, které působí proti všem.** Předmětem vlastnického práva může být jakákoliv věc v právním smyslu. **Vlastník je oprávněn předmět svého vlastnictví věc držet u sebe, věc užívat a brát z ní plody (užitky) a věc disponovat.**

Právo věc držet u sebe znamená faktické nakládání s věcí. Je základní oprávnění vlastníka, které je významným předpokladem realizace ostatních oprávnění vlastníka. Zvláštností u držby je, že právo držby může existovat i odděleně od vlastnictví, což samo o sobě nezpůsobí zánik vlastnického práva (k zániku vlastnického práva by mohlo dojít též vydržením).

Věc užívat a brát z ní plody (užitky), v sobě zahrnuje nejen oprávnění doslovně užívat a požívat plody a užitky, ale i věc spotřebovat, v krajním případě i zničit. Vlastník může užívat věc podle svého záměru a případnou mu do vlastnictví i požitky věci, např. ovoce ze stromů, mláďata zvířat, stejně jako nájemné a úroky ze vkladů.

Právo s věcí nakládat (dispozice) vlastník může věc zcizit, prodat, darovat, přenechat jinému k užívání, např. dát do pronájmu, zapůjčit, zastavit věc. Vlastník může svou věc znehodnotit i opustit, pokud to není v rozporu se zákonem, příp. právní normou stanovenou povinností (například pečovat o věc).

Vedle práva převést věc na jiného, některé dispoziční úkony podléhají evidenci státem (např. při převodu nemovitostí na základě kupní smlouvy, podléhá tato evidenci vkladu vlastnického práva do katastru nemovitostí, o tom rozhodne katastrální úřad).

Každý vlastník má právo na ochranu proti neoprávněnému zásahu do jeho vlastnického práva před soudem. K tomu účelu má vlastník možnost využít dvou druhů žalob, a to **žalobu záporní** (negatorní) a **je proti tomu, kdo vlastníku brání v nakládání s věcí,** ale i proti tomu, kdo k dané věci uplatňuje právo, které mu nepřísluší a **žalobu o vydání věci** tzv. indikační žalobu. **Žalovaným** je ten, kdo má věc fakticky ve své moci a odmítá ji bez právem uznaného důvodu vlastníku vrátit. **Žalobcem** je ten, kdo se svého práva domáhá.

Vlastník věci se musí zdržet všeho, čím by nad míru přiměřenou poměrům obtěžoval jiného nebo čím by vážně ohrožoval výkon jeho práv. **Ve veřejném zájmu lze věc vyvlastnit nebo vlastnické právo omezit**, nelze-li dosáhnout účelu jinak. Takový krok může být uskutečněn jen na základě zákona, jen pro tento účel a vždy **za náhradu**. Vlastnictví není jen právem, ale zároveň i závazkem. Svého vlastnického práva nesmí vlastník věci zneužít na újmu práv druhých nebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy.

Výkon vlastnického práva nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad mírou stanovenou právními předpisy. Vlastnictví není neomezeným právem, **vlastník věci je zavázán chovat se tak, aby výkonem vlastnického práva neohrožoval nebo nad míru přiměřenou poměrům neobtěžoval jiné osoby ve výkonu jejich práv**.

Vlastnické právo lze vzniká převodem vlastnictví nap. kupní, darovací, směnnou nebo jinou smlouvou, nebo **přechodem vlastnictví** např. dědictvím. Vlastnictví lze získat též rozhodnutím státního orgánu, např. **přechod vlastnictví** z rozhodnutí soudu o zrušení podílového spoluvlastnictví, nebo rozhodnutím správního orgánu o vyvlastnění. Nabytí vlastnického práva lze na základě jiných skutečností stanovených zákonem a to **vydržením**.

Vydržením vlastnictví se **oprávněný držitel** stává vlastníkem věci, má-li v nepřetržité držbě **po dobu tří let věc movitou a po dobu deseti let věc nemovitou**. Vydržení je jednou ze skutečností, na jejímž základě lze nabýt vlastnické právo ze zákona jak k věcem movitým, tak k nemovitým za podmínek stanovených zákonem, kdy musí jít o **oprávněnou držbu**.

Držbu vymezuje občanský zákoník, stanoví též ochranu. **Držba** se může vyskytovat ve dvou podobách, a to jako součást obsahu vlastnického práva nebo jako samostatné právo, kdy jejím subjektem je osoba od vlastníka odlišná. Držba, která přísluší subjektu odlišnému od vlastníka, vyžaduje dvou základních aspektů, fakticky ovládá věc určitá osoba, nakládá s ní tj. chová se k ní s úmyslem mít ji pro sebe. Držitelem je ten, kdo s věcí nakládá jako s vlastní nebo kdo vykonává právo pro sebe a **je v dobré víře**. Dobrá víra má podstatný význam při posuzování oprávněné držby, je to **důvodné přesvědčení držitele, že mu věc patří**. Oprávněným držitelem **nemůže být osoba, která se zmocní cizí věci tím, že si ji přivlastní nezákonným způsobem** (krádeží, zpronevěrou, podvodem), oprávněným držitelem nemůže být ani osoba, která věc získá za podezřelých okolností pod cenou. V případě, kdy vlastník prokázal své vlastnické právo a dožaduje se vydání věci, oprávněný držitel musí věc vrátit, má nárok, pokud věc zhodnotil, na náhradu nákladů, které účelně vynaložil v době, kdy měl věc v držení.

Oprávněný držitel má vůči vlastníkovi nárok na náhradu nákladů, které účelně vynaložil na věc po dobu oprávněné držby, a to v rozsahu odpovídajícím zhodnocení věci ke dni jejího vrácení. Obvyklé náklady související s údržbou a provozem se nenahrazují.

Neoprávněným držitelem je osoba, která se zřetelem k okolnostem **není v dobré víře, že jí věc nebo právo náleží, přesto s ní nakládá jako s vlastní**. V tomto případě jde o **neoprávněnou držbu**. Neoprávněný držitel nemůže získat věc vydržením a musí tuto vždy

vydat vlastníkovi. Neoprávněný držitel je povinen vždy vydat věc vlastníkovi spolu s jejími plody a užitky a nahradit škodu, která neoprávněnou držbou vznikla. Je oprávněn odpočítat si náklady nutné pro údržbu a provoz věci.

Z hlediska času je důležitý nabytí věcí, a to nejen v souvislosti s daňovým právem. **Oka-mžik nabytí** vlastnictví stanoví zákon **zvláště pro věci movité a nemovité**. Věc **movitá** přechází na nabyvatele např. předáním a **převzetím věci**. Při převodu **nemovité věci** na základě smlouvy dojde k nabytí vlastnictví až **vkladem práv k nemovitostem do katastru nemovitostí, na základě pravomocného rozhodnutí katastrálního úřadu o povolení vkladu**.

K zániku vlastnických práv může dojít na základě vůle dosavadního vlastníka **převodem práva**, tj. právním úkonem, smlouvou, nezávisle na vůli dosavadního vlastníka nebo **přechodem práva**, na základě právní události, a to například smrtí vlastníka, zkázou, ztrátou věci. K zániku věci dojde **na základě rozhodnutí státního orgánu** formou vyvlastnění, **ze zákona** například v trestním řízení, trest propadnutí věci nebo trest propadnutí majetku.

Omezení vlastnického práva je možné **zákonnou formou**, a to v případě **stavu nouze**, a nebo v **naléhavém veřejném zájmu**.

Druhým případem omezení vlastnického práva je **vlastní dispozice a rozhodnutí vlastníka věci**. Pro vlastníka vzniká povinnost něco strpět, něčeho se zdržet nebo něco konat (chůze a jízda jiných subjektů po pozemku vlastníka).

Mezi druhy vlastnictví patří **spoluvlastnictví**. O hospodaření se společnou věcí rozhodují spoluvlastníci, a to podle velikosti spoluvlastnických podílů. **Podílové spoluvlastnictví** je hlavním kritériem míry účasti spoluvlastníka na právech a povinnostech ze spoluvlastnického vztahu.

Společné jmění manželů (SJM) je **zvláštním druhem vlastnictví**, může vzniknout **jen mezi manžely**. Společné jmění manželů tvoří majetek nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství. **Výjimkou z této zásady** je majetek získaný jedním z manželů dědictvím nebo darem, nabytý majetek jedním z manželů je majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela. Dále věci, které podle své povahy **slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů** nebo věci vydané v rámci předpisů o restituci majetku jednoho z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství nebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka.

Věci, které pocházejí ze společného jmění manželů užívají oba manželé společně a mají i povinnost společně hradit náklady spojené s udržováním a užíváním těchto věcí. Obvyklou správu majetku náležejícího do společného jmění manželů může vykonávat každý z manželů. Během manželství mohou manželé uzavřít písemnou dohodu ve formě notářského zápisu, podle níž **rozšíří, nebo naopak zúží** zákonem stanovený **rozsah SJM**.

Obsahem SJM jsou vzájemná práva a povinnosti manželů v jejich majetkovém vztahu. Míra účasti každého z manželů ke **společnému majetku** není vyjádřena žádným podílem.

11.6 Věcná práva k věci cizí

Obdobně, jak je uvedeno u věcných práv, jsou i věcná práva k věci cizí obsáhlou materií. V této podkapitole bude věnována pozornost problematice **zástavní právo, věcná břemena a zadržovací právo**, která podle autorky, je postačující k získání přehledu o problematice, kdy jiný subjekt má právo na cizí věc.

Věcná práva k věci cizí jsou institutem, kdy za určitých okolností stanovených zákonem nebo dohodou má oprávněný subjekt nárok na uspokojení oprávněných potřeb z cizí věci. Věcnými právy k cizí věci jsou **zástavní právo, věcná břemena a zadržovací právo**.

Zástavní právo

Zástavní právo je důležitým institutem soukromého práva a slouží k zajištění pohledávky. Představuje **funkci zajišťovací a funkci uhrazovací**. Ustanovení § 1309 a násl. ObčZ, stanoví, že při zajištění dluhu zástavním právem vznikne **věřiteli** oprávnění, nesplní-li zástavní **dlužník** dluh řádně a včas, uspokojit se z výtěžku zpeněžení zástavy do ujednané výše, a není-li tato ujednána, do výše pohledávky s příslušenstvím ke dni zpeněžení zástavy.

Zástavní právo lze zřídit i k věci, k níž zástavnímu dlužníku vznikne vlastnické právo teprve v budoucnu. **Je-li taková věc zapsána ve veřejném seznamu nebo v rejstříku zástav**, запиše se k ní zástavní právo, pokud s tím vlastník věci souhlasí.“ Dle ustanovení §1328 Obč.Z, **zástavní právo k cennému papíru** vznikne jeho odevzdáním zástavnímu věřiteli. Určí-li tak zástavní smlouva, vznikne zástavní právo k cennému papíru tím, že zástavce nebo zástavní věřitel předá cenný papír a stejnopis zástavní smlouvy třetí osobě, aby pro ně zástavu opatrovala“

Vznik zástavního práva je vázán na písemnou zástavní smlouvu, schválení dědické dohody nebo vyplývá ze zákona. **Právo** vzniku a zániku zástavního práva k nemovitostem se zapisuje do katastru nemovitosti, **je-li zástavou nemovitá věc, která nepodléhá zápisu do veřejného seznamu. Zástavní právo zanikne** mj., jestliže zanikne zajištěná pohledávka, dohodou stran, vzdá-li se zástavní věřitel zástavního práva, nebo zničením zástavy, a nebo uplynutí času, na které bylo zástavní právo k věci sjednáno. **Zástavní věřitel** má vůči **zástavci** právo na náhradu nutných nákladů vynaložených při výkonu zástavního práva

Věcná břemena

Věcná břemena jsou spjata pouze s vlastnictvím určité nemovitosti. **Vlastník** nemovité věci má povinnost něco strpět, něčeho se zdržet nebo něco konat. **Práva z věcného břemene jsou spojena** s vlastnictvím určité věci k určité osobě.

V rámci obecného ustanovení o služebnostech, jak je vymezeno ustanovením §1257 a násl. ObčZ. „věc může být zatížena služebností, která postihuje vlastníka věci jako věcné právo tak, že musí ve prospěch jiného něco trpět nebo něčeho se zdržet (např. právo pastvy, právo

na vodu). **Vlastník (povinný ze služebnosti)** může zatížit svůj pozemek služebností **ve prospěch jiného (oprávněný ze služebnosti)** svého pozemku.

Dle ustanovení § 1263 ObčZ, **oprávněná osoba nese náklad** na zachování a opravy věci, která je pro služebnost určena. Užívá-li však věci i ten, kdo je služebností obtížen, je povinen na náklad poměrně přispívat, anebo se užívání zdržet.

Služebnost zahrnuje vše, co je nutné k jejímu výkonu. Není-li obsah nebo rozsah služebnosti určen, posoudí se podle místní zvyklosti“ **Služebnost se nabývá** na základě smlouvy, porízením pro případ smrti, děděním, rozhodnutí státního orgánu, vydržením, popřípadě ze zákona. Zřizuje-li se právním jednáním služebnost k věci zapsané ve veřejném seznamu, vzniká zápisem do takového seznamu

Vzniká-li služebnost k věci nemovité, zapsané do veřejného seznamu na základě jiné právní skutečnosti, zapíše se do veřejného seznamu i v takovém případě. O vkladu rozhodne příslušný katastrální úřad.

Zánik věcného břemene se uskuteční smlouvou, smrtí osoby, zánikem nemovitosti, rozhodnutím soudu. Právo z věcného břemene se zapisuje do katastru nemovitostí u příslušného Katastrálního úřadu.

Zadržovací právo umožňuje tomu, kdo by byl jinak povinen vydat **movitou věc**, tuto věc zdržet a **zajistit** svou **splatnou pohledávku** vůči tomu, komu by jinak byl povinen věc vydat. Zadržovací právo umožňuje věřiteli uspokojit se přednostně z výtěžku zadržované věci při výkonu soudního rozhodnutí před jinými věřiteli.

V souladu s ustanovením § 1395 Obč.Z je uvedeno, že ten, kdo má povinnost vydat cizí movitou věc, kterou má u sebe, může ji ze své vůle zdržet k zajištění splatného dluhu osoby, jíž by jinak měl věc vydat.

Zadržovací právo vznikne na základě jednostranného právního úkonů, tj. vyhotovením písemností věřitele o zadržení dlužníkovy věci, právo zadržovací **zanikne zaplatí-li** dlužník dluh. Ten, kdo zdržel cizí věc, **vyrozumí dlužníka o jejím zadržení a jeho důvodu**. Má-li věřitel věc u sebe na základě smlouvy uzavřené v písemné formě, vyžaduje i vyrozumění písemnou formou.

Jak je uvedeno v ustanovení § 1397, **věřitel je povinen pečovat o zadrženou věc jako řádný hospodář a má proti dlužníku právo na náhradu nákladů jako řádný držitel**. Užívat zadrženou věc může věřitel jen se souhlasem dlužníka a způsobem pro dlužníka neškodným. Není-li jiného ujednání, započte se prospěch z věci na náhradu nákladů.

Zadržovací právo **zanikne zánikem zajištěného dluhu nebo zadržené věci**, nebo **vzdá-li se věřitel zadržovacího práva** jednostranně či ujednáním s vlastníkem zadržené věci, nebo dostane-li se věc trvale z moci věřitele, anebo **dá-li se věřiteli dostatečná jistota**.

OTÁZKY

Charakterizujte následující pojmy:

- Pojem občanského práva.
 - Zásady občanského práva.
 - Občanskoprávní skutečnosti.
 - Vznik, změna a zánik občanskoprávního vztahu.
 - Věcná práva.
 - Věcná práva k věci cizí.
 - Zástavní právo, vznik a zánik.
 - Věcné břemeno, vznik a zánik.
 - Zadržovací právo, vznik a zánik.
-

SHRNUTÍ KAPITOLY

Občanské právo je odvětvím práva, které se dotýká každého z nás, umět vymezit pojmy, znát základní principy majetkových vztahů znamená určit svoje místo, práva a povinnosti v tomto nejdůležitějším odvětví soukromého práva

V kapitole je pojednání o základních aspektech občanského práva. Jsou zde prezentovány zásady, na kterých je postaveno občanské právo, dominuje za všechny zásada „**každému, co mu náleží**“. Další část kapitoly objasňuje občanskoprávní skutečnosti z hlediska skutečnosti subjektivních i objektivních, na to navazuje občanskoprávní vztah, jeho předpoklady a prvky, které mají za následek jeho vznik změnu i zánik. Kapitola se věnuje věcným právům i právům k věcem cizím.

12 SHRnutí

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Obsahem kapitoly je přehled materie, která je předmětem výkladu k úspěšnému zvládnutí a realizace zkoušky

CÍLE KAPITOLY

Předložit studentům nezbytné informace o právech a povinnostech občana a člověka. Znalosti o základních institucích práva jsou potřebné a nezbytné každému z nás. Podle autorky, nutné pro vysokoškolský vzdělaného člověka. Prostudování materie, ujasnění si pojmů, a získání informací tohoto charakteru přispěje jednoznačně k jistotě uplatnit svá práva v praktickém životě a mít argumenty svá práva prosadit. Samozřejmě být si též vědom svých povinností, se kterými zcela jistě v každodenním životě zákonitě studenti setkají.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Ke studiu uvedeného, je potřeba se k jednotlivým kapitolám vrátit, získané znalosti porovnat a zjistit, jak jste na tom s vědomostmi, které jste průběžně nastudovali, to si vyžádá cca 4 hodiny. Doporučuji, až se dostanete nakonec textu, aspoň zběžně se seznámte s textem občanského zákoníku, je k dispozici na internetu

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Ústavní právo, Ústava České republiky, ústavní pořádek, státnost, rovnoprávnost, svrchovanost, volební právo, Parlament, státní moc, veřejná služba, kraj, obec, referendum, demokracie, základní práva a svobody, svoboda, rovnost, právo na život, nedotknutelnost osoby, jejího soukromí, lidská důstojnost, politická práva.

Pramen práva, právní systémy, zákony a jiné normativní akty, právní obyčej, precedens, normativní smlouva, zákonodárné akty, zákonná opatření Senátu, mezinárodní smlouvy.

Právní norma (právní předpis), hypotéza, dispozice, sankce, platnost a účinnost právní normy, působnost právní normy, derogační klauzule.

Právní vztah, subjektivní právo, subjektivní povinnost, právní skutečnosti, právní událost, smlouva, konsens, autonomie vůle, výkon práva, domněnka, fikce.

Realizace práva, **aplikační proces**, důkaz, extenzionální a intenzionální stránka dokazování, rozhodnutí, výroková část, odůvodnění, poučení, argumentace v právu, analogie. Lhůta, doba, lhůta prostá, prekluzivní lhůta, promlčecí lhůta, lhůta pořádková, lhůta zákonná, lhůta soudcovská.

Občanské právo, zásady občanského práva, subjekt, zastupování, předmět, obsah právního vztahu, vlastnické právo, katastr nemovitostí, držba, věcná práva k cizí věci, právní úkony, odpovědnost za vady.

12.1 Charakteristika

Právo, s tímto pojmem se každý z nás setkává snad každodenně. Dovolím si tvrdit, že každý dovede osvětlit pojem právo ze svého pohledu a podle zkušeností. Obecně, lze právo charakterizovat jako společenský normativní systém tvořený pravidly společenského chování nazývaný **právním řádem**. Právo představuje soubor obecně závazných pravidel chování, regulující společenské vztahy stanovené a vynutitelné oprávněnými orgány státu s mocí právo vynutit.

Právo je vytvářeno státem, orgány státní moci. V našich podmínkách právní normy vznikají zákonodárnou činností orgánů státní moci Parlament České republiky. Právní normy jsou publikovány ve Sbírce zákonů České republiky, ty pak tvoří **právní řád** České republiky. Právo jako systém právních norem je potřeba považovat za systém otevřený, jsme toho svědky, jakou frekvencí se právní normy novelizují. Lidské chování ve společnosti se neustále vyvíjí, vznikají nové právní normy, mění se nebo i jiné zanikají, v tomto ohledu je systémem cíleným, neboť cílevědomě působí na společnost. Právo je produktem občanské společnosti.

Výrazem suverenity státu a postavení občanů v demokratickém státu sehrává důležitou roli **ústavní právo**. Datum 1. leden 1993 se stal pro Českou republiku mezníkem, stala se samostatným, svrchovaným, suverénním státem se samostatným právním řádem. S tímto datem souvisela řada významných zvláštností. Zejména došlo ke změně v ústavním právu, které bylo **a je tvořeno ústavněprávními normami**. V tomto rozhodném období nabyly účinnosti ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, dále ústavní zákon č. 4/1993 Sb., kterým byl řešen vztah právního řádu k právním předpisům federace, které platily na území České republiky a dalšími ústavními zákony, které byly schváleny Poslaneckou sněmovnou po roce 1993. **Ústavní právo je autonomní odvětví práva tvoří samostatný obor práva.**

Důležitou roli v ústavním právu má **Ústava České republiky**, je výrazem **suverenity státu** a jako **základ práva veřejného** a **Listina základních práv a svobod** jako **základ práva soukromého**, tvoří ústavní pořádek českého státu. **Ústavní zákony** tvoří prvotní právní předpisy nejvyšší právní síly. **Od zákonů běžných se liší názvem**, způsobem schvalování v Parlamentu České republiky (kvalifikovanou třípětinovou většinou), a **právní silou**. Obsahem ústavních zákonů jsou **stanovená práva a povinnosti v nejzávažnějších právních vztazích s respektováním zásad**.

Zásada rovnoprávnosti je jednou z významných a nejdůležitějších, znamená to, že nikdo z občanů ani dalších jednotlivců nemohou být zvýhodňováni ani diskriminováni. Každý občan má rovné postavení v právech i povinnostech. Povinnosti jim mohou být ukládány pouze na základě zákona.

Základní práva a svobody vymezuje jednak autonomní prostory jednotlivce chráněné před zásahy státní moci (liberální stát), jednak možnosti jednotlivce podílet se na správě veřejných věcí (demokratický stát), popř. i úkoly státu poskytovat jednotlivci nějaká plnění (sociální stát). Základní práva a svobody vytvářejí základ pro postavení jednotlivce ve státě, staly se základem soukromého práva

Právo je systém společenských příkazů. Charakteristickým aspektem práva je **moc** tj. moc příkazy **dávat** a moc **vynutit** jejich splnění. Touto mocí práva se rozumí **moc státní**. Znakem práva se stává **stát** jako subjekt právo tvorný a zároveň jako subjekt mající možnost splnění právního příkazu vynutit a zároveň jediný subjekt povoláný k tomu je vynucovat. Právo je společenský systém dynamický a cílený, kterému není lhostejné, co se ve společnosti děje, ale pomocí příkazů reguluje společenské vztahy s mocí právo vynutit. K dosažení konkrétního účelu a v určitém společenském (obecném) veřejném zájmu vydává právní předpis a stává se pramenem práva.

Právo je společenský systém, za jehož principy je považováno na základě moci stanovit práva a povinnosti subjektů. Znakem práva je závaznost právních příkazů a vynutitelnost jejich zákazů. Pramenem práva jsou zdroje, z nichž společnost poznává obsah práva. **Pramen práva reprezentuje oprávnění a tomu odpovídající povinnost stanovenou a vynutitelnou státem.**

Prameny práva se v různých světových kulturách odlišují a tyto se pak řadí do jednotlivých právních kultur **kontinentálně evropský právní systém**, který je charakterizován právem psaným, např. okruhem práva francouzského, rakouského, německého aj., **angloamerickým právním systémem**, který je právem nepsaným, precedenty a právními obyčeji, **islámský systém** pak náboženstvím, zde pramenem právem je korán.

Právní norma (právní předpis) je základním prvkem celého právního řádu státu. Její dominantní postavení vyjadřuje definice, **obecně závazné pravidlo chování stanovené, vynutitelné a sankcionované státní moci**. Funkce právní normy je především **regulace chování, kontroly** dodržování vytýčených cílů a neposlední řadě **výchovy**, tj. v motivaci jedince i celé občanské společnosti k dodržování právního řádu státu. Právní norma hlediska vnitřní strukturu obsahuje, hypotézu, dispoziční a sankci. Její působnost je soustředěná na subjekty, teritorium, předmět a čas, ve kterém je nezbytné tuto respektovat a dodržovat.

Významná subjektivní práva se jsou základní lidská a občanská práva. **Právní vztah** jako právní následek vzniká, mění se nebo zaniká vždy z nějakého důvodu, na jehož základě se určité subjekty práva stávají subjekty konkrétního právního vztahu, tj. **vznikají mezi nimi práva a povinnosti určitého obsahu, týkají se určitého předmětu.**

Obecným **předpokladem vzniku právního vztahu je právní norma**. Právní norma se uplatňuje, **nastanou-li skutečnosti** v hypotéze normy předvídané. Ze samotné právní normy nevznikají právní vztahy, k tomu je potřeba dalšího předpokladu, nastanou-li skutečnosti. **Okolnosti, které způsobují vznik, změnu nebo zánik právních vztahů**, a tím vyvolávají určité právní následky, se nazývají v právní teorii **právními skutečnostmi**

Subjekty práva, právního vztahu jsou jedním z důležitých prvků právního vztahu, jsou středem pozornosti. **Nejcennější hodnotou člověka je svoboda** a jeho přirozené právo dbát o vlastní rozvoj

a štěstí, jakož i o rozvoj a štěstí své rodiny, způsobem, který nepoškozuje jiné. V demokratické společnosti je všem subjektům **zajištěna rovnováha subjektivních práv a povinností**. Takto stanovený obsah právních vztahů harmonizuje chod společenských procesů, harmonizuje život společnosti a zajišťuje individuální nezbytnou míru právní bezpečnosti.

Osoby fyzické (přirozené), **osoby právnické**, jimiž mohou být i orgány státu, pokud nevystupují ve veřejnoprávním mocenském postavení, ale jako subjekty práva soukromého a **stát**. **Osobou fyzickou** je člověk, je subjektem práva od svého narození do své smrti. Tuto právní vlastnost mu jako základní občanské právo zabezpečuje Listina základních práv a svobod v němž se praví, že „každý je způsobilý mít práva“.

Právnická osoba je subjekt od člověka odlišný, má právo **jednat svým jménem, na vlastní úče, může pro sebe nabývat práva a povinnosti a sám je odpověden svým majetkem**. Jde o uměle vytvořené subjekty, jejichž podstatu tvoří buď lidé nebo věci. Právnické osoby se mohou sdružovat a vytvářet další právnické osoby. **Právnické osoby** rozlišují korporace, a to na soukromoprávní a veřejnoprávní korporace. **Soukromoprávní právnické osoby** jsou **korporace**, tj. sdružením osob fyzických nebo popř. i právnických, které je samo právnickou osobou odlišnou od osob, které ji tvoří. Korporacemi jsou např. obchodní společnosti a družstva.

Za **veřejnoprávní právnické osoby** se považují korporace, kterým je svěřená působnost v oblasti veřejného práva. **Územní samosprávné celky, které jako veřejnoprávní korporace výslovně označuje čl. 101 odst. 3 Ústavy ČR**. Veřejnoprávní korporace mohou vystupovat i jako právnické osoby soukromého práva vstupují do soukromoprávních vztahů. Tak např. obec je právnická osoba veřejného práva, neboť pověřená státem vykonává **přenesenou působnost**, ale jestliže však např. něco kupuje nebo prodává, jestliže požaduje úvěr apod. v právních vztazích vystupuje jako právnická osoba soukromého práva.

Stěžejní zásada právní odpovědnosti, tj. zákonnost stanoví, že **právní odpovědnost může být státní mocí uplatňována jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který stanoví zákon**. Odtud plyne to, že hranice mezi odpovědností právní a jinými druhy odpovědnosti (politické, mravní, aj.) **je právně vymezena normativními akty** kategoricky, jednoznačně, taxativně. Rozsah a meze právní odpovědnosti nelze měnit jinak než zákonem, a to v souladu s ústavním pořádkem, včetně souladu s Listinou práv a svobod. Problematika odpovědnosti patří k nejsložitějším v právní vědě.

Aplikace práva a interpretace práva, je uplatněním teorie práva v praxi, a to samotnými občany, právnickými osobami při podání i jednání před orgány státu. **Aplikace práva a interpretace státními orgány** je uplatnění právní normy **při rozhodování o právech, právech chráněných zájmech a povinnostech subjektů**. Aplikace a interpretace je proces v **rozhodovací činnosti**, která v rámci tohoto řízení **zjišťuje skutečný stav dané věci, právní normu**, podle níž má být případ řešen a vydáno rozhodnutí. Tedy individuální akt aplikace práva, **kteřý zakládá, mění nebo ruší konkrétní práva a povinnosti subjektů**, nebo pouze deklaruje stav. Interpretace práva je cesta k poznání právního předpisu, která se uskuteční např. jazykovými výrazy.

Občanské právo je odvětvím práva, které se dotýká každého z nás, umět vymežit pojmy, znát základní principy majetkových vztahů znamená určit svoje místo, práva a povinnosti v tomto nejdůležitějším odvětví soukromého práva. Občanské právo je **souhrn právních norem, jejichž předmětem je úprava společenských vztahů majetkové povahy, vznikající mezi fyzickými a právnickými osobami, jakož i vztahů upravujících právo na ochranu osobnosti a práva autorská a**

vynálezecká. Občanské právo je odvětvím práva, které se dotýká každého z nás, a to už od narození.

V každém významném odvětví práva jsou to zásady, kterými se subjekty řídí, uplatňují je a respektují je. Mezi zásadami, na kterých je postaveno občanské právo, dominuje za všechny zásada „**každému, co mu náleží**“. Občanskoprávní vztahy, jeho předpoklady a prvky, tj. subjekty, předmět právního vztahu a práva a povinnosti, mají za následek vznik změnu i zánik těchto vztahů.

Výklad v občanském právu věnuje pozornost věcným právům, jak již z definice vyplývá. **Výsostným věcným právem je vlastnictví k věci, právu nebo jiné majetkové hodnotě.** Věcná práva k věci cizí. Věcná práva k věci cizí jsou institutem, kdy za určitých okolností stanovených zákonem nebo dohodou má oprávněný subjekt nárok na uspokojení oprávněných potřeb, z cizí věci. Věcnými právy k cizí věci jsou **zástavní právo, věcná břemena a zadržovací právo.**

Jistě se mnou budete souhlasit, že právo, jeho role a poslání, stanovení pravidel chování přispívá k tomu, aby péče o kulturní památky, lidové umění, český jazyk a literaturu, zachování rozmanitosti přírodních druhů, patřily nadále k předním povinnostem nejen celé občanské společnosti, ale i státu a jeho orgánům

OTÁZKY

Charakterizujte (výběr otázek pro zopakování):

1. Státní moc
2. Ústavní soud
3. Nejvyšší kontrolní úřad jeho postavení, působnost, organizační struktura
4. Česká národní banka, postavení, působnost a organizační struktura
5. Hospodářská, sociální a kulturní práva
6. Základní svobody člověka a občana
7. Prameny práva v ČR
8. Prvky právní normy, její struktura právní normy, platnost právní normy, účinnost právní normy a působnost právní normy
9. Právní skutečnosti, pojem, třídění, prvky právního vztahu
10. Subjekty právního vztahu, klasifikace
11. Zastupování subjektů v právních vztazích
12. Odpovědnost v právních vztazích
13. Aplikační proces v právu

14. Interpretace práva, druhy a metody výkladu, analogie v právu
15. Čas v právu
16. Pojem občanského práva, zásady občanského práva
17. Občanskoprávní skutečnosti,
18. Vznik, změna a zánik občanskoprávního vztahu
19. Věcná práva,
20. Věcná práva k věci cizí

NEZAPOMEŇTE NA ODPOČINEK

Studijní opora je na konci s představením témat, je potřeba si udělat čas na odpočinek a vstřebat ji.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Studiem této kapitoly jste získali přehled o obsahové stránce jednotlivých kapitolou. Teď je potřeba vrátit se k jednotlivým tématům a ověřit, které z kapitol se musíte ještě projít, abyste zjistili rozsah vědomosti a znalosti. Které z kladených otázek si budete nemůžete zodpovědět, nerozumíte jim. Právo je obsáhlá, složitá a mnohdy komplikovaná problematika. Nabízím možnost osobní konzultace a diskuzi, postačí mi napsat e-mail.

Vážené studentky,

Vážení studenti,

závěr studijní opory je nejen shrnutím problematiky, která je předmětem Vašeho studia, ale podklad pro zvládnutí uzavřít předmět zkouškou.

SHRNUTÍ STUDIJNÍ OPORY

Cílem této studijní opory nebylo a není vytvořit ucelený text, který by komplexně pojednával o právní disciplíně a ani to nelze. Jejím cílem poskytnout přehled pro vstup do problematiky, která je předmětem.

Úvodní kapitola je věnována obecné povědomosti o ústavním právu státovědy a právu, které již tradičně patří k předmětu výuky práva na vysokých školách. Ve studijní opoře má své místo ústavní právo České republiky, které objasňuje pojmy práva tohoto odvětví. Ústavní právo je samostatným odvětvím v systému práva České republiky. Předmětem ústavního práva je souhrn právních norem nejvyšší právní síly, upravující:

- **základní právní vztahy,**
- **základní principy uspořádání státu,**
- **pravomoci státních orgánů,**
- **občanská a lidská práva a svobody.**

Ústavní právo ČR zahrnuje v sobě soubor právních norem nejvyšší právní síly, je vědním oborem a učební disciplínou. Státní moc je koncipována jako služba veřejnosti, tj. subjektům (fyzickým osobám, právnickým osobám). Státní orgány mohou své pravomoci uplatňovat jen pokud to zákon dovolí, jen v případech, v mezích a způsoby, které jsou zákonem stanoveny. Na rozdíl od státních orgánů, jejichž moc je vymezena a omezena, občané jsou svobodní ve svém jednání, mají dispoziční právo. Jen **na základě zákona lze stanovit zákazy a příkazy občanům**. V právním státě platí pravidlo, že **vše, co není právním předpisem občanům zakázáno, je jim dovoleno**. Každý má jistotu, že se může proti zásahům do svých základních svobod a lidských práv dovolávat ochrany u nezávislé moci soudní. Ústavní zakotvení, že základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci, je znakem právního státu. **Lid je zdrojem veškeré státní moci**, vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní. Atributy právního státu jsou obsaženy v normách ústavních zákonů, které tvoří **ústavní pořádek státu**. Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na účtě k právům a svobodám člověka a občana.

Moc výkonná v ČR vymezuje působnost **prezidenta republiky, vlády České republiky** a neposlední řadě **státního zastupitelství**. Moc zákonodárná je svěřena v Ústavě České republiky i působnost Parlamentu, ten má výlučné právo přijímat zákony. Hlavní oblastí vyhrazenou pro zákonnou úpravu je ochrana základních práv a svobod. Parlament může vykonávat své pravomoci pouze jako celek.

Součástí státní moci je moc soudní. Podstatou je výkon soudní moci, soudnictví a s tím související soustava soudů, soudci, přísedící, jejich jmenování, vedení procesního řízení a rozhodování (rozsudku). Postavení zvláštního soudu má podle Ústavy České republiky **Ústavní soud, který je soudním orgánem ochrany ústavnosti** a není zařazen do soudní soustavy.

Ústavní právo věnuje pozornost nezávislým orgánům, jakým je Nejvyšší kontrolní úřad. Představitelem je prezident Nejvyššího kontrolního úřadu. Předmětem činnosti Nejvyššího kontrolního úřadu je kontrola hospodaření se státním majetkem a plnění státního rozpočtu.

Své místo v Ústavě ČR má Česká národní banka, která je ústřední bankou státu. Hlavním cílem její činnosti je péče o cenovou stabilitu. Představitelem banky je guvernér, rozhodovací pravomoci má bankovní rada, jmenována a odvolávána prezidentem republiky

Ústavní právo věnuje významnou pozornost územním samosprávným celkům. **Obec je základním článkem územní samosprávy.** Samosprávné kompetence svěřené orgánům zajišťuje výkon samosprávy, který nemůže být omezován výkonem samosprávy vyššího územního samosprávného celku nebo jiného orgánu veřejné správy. **Hlavním úkolem územních celků je ochrana oprávněných zájmů občanů.**

Klíčovou problematikou ústavního práva každého státu jsou základní práva a svobody a jejich ukotvení do odvětví práva. Úprava základních práv a svobod občanů v našich podmínkách vymezuje jednak autonomní prostory jednotlivce chráněné před zásahy státní moci (liberální stát), jednak možnosti jednotlivce podílet se na správě veřejných věcí (demokratický stát), popř. i úkoly státu poskytovat jednotlivci nějaká plnění (sociální stát).

Základní práva a svobody, vytvářejí základ pro postavení jednotlivce. Listina základních práv a svobod tvoří základ soukromého práva.

Základní funkci Listiny základních práv a svobod je omezení státní moci. **Státní moc může být uplatňována jen v případech a v mezích stanovených zákonem a způsobem, který zákon stanoví.** Jedinec tak má zajištěný autonomní prostory, kde se může i ve společnosti státně organizované svobodně rozvíjet jako jedinečná osobnost.

Ještě více povinnost státu vyniká u práv hospodářských, sociálních a kulturních. V tomto případě jde o funkci nároku na pomoc, příspěví ze strany státu v souladu s jeho možnostmi a postavením. Funkcí základních práv a svobod je zajištění účasti jednotlivce na správě věcí veřejných, a to vytvoření takových podmínek, aby se na jejím fungování mohl jedinec rovnoprávně s ostatními podílet.

Další z kapitol je věnována obecné charakteristice práva a pramenům práva. Předkládá též informaci o pramenech práva v České republice. Část této kapitoly představuje **právo v systému společenských příkazů, zákazů, nařízení.** Charakteristickým aspektem práva je **moc** tj. moc příkazy dávat a moc vynutit jejich splnění, touto mocí práva se rozumí **moc státní.** Právo je společenský systém dynamický a cílený, kterému není lhostejné, co se ve společnosti děje, ale pomocí příkazů reguluje společenské vztahy s mocí právo vynutit. K dosažení konkrétního účelu a v určitém společenském (obecném) zájmu vydává oprávněný orgán státu právní předpis a stává se pramenem práva. **Pramen práva je vyjádření práva v konkrétní právní formě.** Představuje povinnost a tomu odpovídající oprávnění, stanovené v právní normě. Pramenem práva jsou zdroje, z nichž společnost poznává obsah práva, reprezentuje oprávnění a tomu odpovídající povinnost stanovenou a vynutitelnou státem.

Výklad ve studijní opoře je věnován právní normě. Právní norma je **obecně závazné pravidlo chování stanovené, vynutitelné a sankcionované státní mocí.** Právní normou je chráněno právo a oprávněné zájmy subjektů právního vztahu ve státě. Splnění povinnosti subjektů stanovené právní normou je zajišťováno státním donucením. Ve vnitřní **strukturu se právní norma člení** na podmiňující část a část podmíněnou, **na hypotézu, dispozici a sankci**, tedy jednotlivé v ní obsažené normativní modalitě (příkazy, zákazy a dovození). Za prvky právní normy se považují **hypotéza**, tj. podmiňující skutková část, **dispozice**, tj. normativní část, která vyjadřuje, co má být, nastane-li

hypotéza a **sankce**, tj. další podmíněnou část, která vyjadřuje, co má být, nastane-li hypotéza a nebude-li splněna dispozice. V oblasti právního myšlení se vytvořily různé **druhy právních norem**, tyto se staly **nástrojem právní regulace lidského chování**. Mezi hlediska třídění patří postavení právní normy v systému právní regulace, a to podle rozsahu upravovaných vztahů, podle způsobu vyjádření obsahu normy, její struktury, vztahů vůle adresátů a dispozice právní normy. Právní **předpisy nabývají platnosti dnem jejich vyhlášení ve Sbírce zákonů České republiky**. Platností právní normy se rozumí skutečnost, že se stala součástí platného právního řádu. **Platnost mezinárodní smlouvy** se řídí mezinárodním právem, proto je odkaz na prováděcí zákon spojen pouze s úpravou působnosti jejího vyhlášení, a to vyhlášení mezinárodní smlouvy, která je součástí právního řádu. **Účinností právní normy** se rozumí skutečnost, že se stala závaznou pro své subjekty, kterým vznikají práva a povinnosti. Účinností nabývá právní norma v den, který příslušný právní předpis uvádí.

Systém práva (právní řád) je **struktura uspořádání**. V tomto ohledu jde např. o **právo veřejné** (finanční právo, ústavní právo, správní právo, aj.) a **právo soukromé** (rodinné, občanské, obchodní, právo hmotné (zákony, kde jsou stanovená práva a povinnosti), právo procesní (kde je stanoven postup oprávněného orgánů rozhodnout věc např. podle správního řádu, daňového řádu).

Právní vztahy jsou společenské vztahy subjektů, kteří mají navzájem vůči sobě subjektivní práva a subjektivní povinnosti. Právní vztahy jsou upraveny právními normami. **Subjektivní právo** je oprávněním fyzické osoby nebo osoby právnické, určitým způsobem se chovat. **Subjektivní povinnost** je míra určitého chování, k jehož uskutečnění, nebylo-li učiněno dobrovolně, na návrh oprávněného nebo i bez návrhu, použije příslušný státní orgán státní donucovací moc. Obecným předpokladem vzniku právního vztahu je právní norma a právní skutečnosti. Právními skutečnostmi jsou právně významné okolnosti, které způsobují vznik, změnu nebo zánik právních vztahů. **Právní skutečnosti rozlišujeme** podle toho, zda jsou nebo nejsou volním chováním subjektů právního vztahu. Skutečnosti, spočívající v lidském chování se rozlišují podle toho, zda toto chování, popřípadě jeho výsledek, je **s právními normami v souladu** (právní chování), nebo **v rozporu s nimi** (protiprávní chování). Prvky právního vztahu jsou subjekty, předmět (objekt), obsah. Subjektem právního vztahu je každý, koho právo za subjekt povolává. Jde o **fyzické osoby** např. občan, právnické osoby, **subjekty hospodářské, politické, zájmové činnosti**.

Zvláštním typem subjektu je **stát**, který jedná prostřednictvím státních orgánů. **Obsah** a jeho existenci jako prvku právního vztahu odvozujeme z dispozice právní normy, jsou to **povinnosti a oprávnění subjektů**. V demokratické společnosti je vytvořena **určitá rovnováha subjektivních práv a povinností**. Základem takto vytvářených aspektů právních vztahů a ústavního pořádku jsou základní práva a svobody občanů. **Právo upravuje jenom ty společenské vztahy, za které člověk může nést právní odpovědnost**.

Jednou z forem **realizace práva** ve společnosti je **aplikace práva**. Je to **způsob uskutečňování právní normy státním orgánem (soudy a správní orgány) při rozhodovací činnosti vůči dotčeným subjektům, jehož výsledkem je vydání individuálního právního aktu**.

Odvětví práva občanského se dotýká každého, a to v různých činnostech např. věcného práva, práva k věci cizí, dědického práva, závazkového práva a práva osobnostního. Občanské právo je souhrn právních norem, jejichž předmětem je úprava **společenských vztahů majetkové povahy, vznikající mezi fyzickými a právnickými osobami, jakož i vztahů upravující právo na ochranu osob-**

nosti a práva autorská a vynálezecká. Občanské právo je odvětvím práva, které se dotýká každého z nás, od narození. Občanské právo se opírá o obecné právní **zásady**, které formulují výchozí charakteristické rysy a jsou fundamenty výstavby občanského práva z legislativního hlediska. Mezi zásadami občanského práva má své místo **zásada rovnosti, zásada jistoty, zásada zákazu zneužití práv, zásada souladu práv s dobrými mravy, zásada prevence.** Obsahem občanskoprávních vztahů jsou **subjektivní práva**, tedy míra možnosti daná právem subjektu a **subjektivní povinnosti**, tj. míra nutného chování normami občanského práva předepsaná pro zúčastněné subjekty. Obsahovou stránku občanskoprávního vztahu tvoří i **nárok**, kterým se rozumí vlastnost subjektivního práva spočívající v jeho vynutitelnosti státní mocí, případně svépomocí oprávněného

Jednu z částí občanského práva představují věcná práva. Věcná práva **jsou práva týkající se hmotné věci, jejichž cílem je hospodářské ovládnutí věci.** Charakteristickým rysem je, že se vždy týkají hmotné věci a že subjektivní práva, která z nich vyplývají, směřují vždy proti všem ostatním subjektům. Věcným právem je **právo vlastnické a věcná práva k věci cizí.** Předmětem vlastnického práva může být jakákoliv věc v právním smyslu. **Vlastník je oprávněn předmět svého vlastnictví věc držet u sebe, věc užívat a brát z ní plody (užitky) a věc disponovat. Vlastnické právo lze vzniká převodem vlastnictví, např. kupní, darovací nebo jinou smlouvou, nebo přechodem vlastnictví, např. dědictvím. Vlastnictví lze získat též rozhodnutím státního orgánu, např. přechod vlastnictví z rozhodnutí soudu o zrušení podílového spoluvlastnictví, nebo rozhodnutím správního orgánu o vyvlastnění. Nabytí vlastnického práva lze na základě jiných skutečností stanovených zákonem a to vydržením. Omezení vlastnického práva je možné zákonnou formou, a to v případě stavu nouze, anebo v naléhavém veřejném zájmu.**

Věcná práva k věci cizí jsou institutem, kdy za určitých okolností stanovených zákonem nebo dohodou má oprávněný subjekt nárok na uspokojení oprávněných potřeb z cizí věci. Věcnými právy k cizí věci jsou mj. **zástavní právo, věcná břemena (služebnost), zadržovací právo.**

LITERATURA

ASPI automatizovaný systém právních předpisů

BARTÁK, K. Průvodce Evropskou unií. Praha: MZV ČR, 2000. ISBN 80-85864-92-4.

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné 1. Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, [ISBN 978-80-7478-326-5](#). S. 231–232.

ELIÁŠ, K. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, [ISBN 978-80-7208-922-2](#). S. 80.

GERLOCH, A., HŘEBEJK, J., ZOUBEK, V. Ústavní systém České republiky-základy českého ústavního práva. Prospektrum, Praha 1994. ISBN 80-85431-85-8.

HŘEBEJK, J. Ústavní pořádek České republiky. Právník, 5/1993.

KALINOVÁ, M., KOTOUČOVÁ, J., ŠVARC, Z. *Obchodní právo*. Praha: VŠE, 2001. ISBN 80-245-0252-6.

KLOKOČKA, V., WAGNEROVÁ, E. *Ústavy států Evropské unie*. Praha: Linde, 1997. ISBN 80-7201-056-5.

KNAPP, V. *Velké právní systémy (Úvod do srovnávací právní vědy)*. 1. Vyd. Praha: C. H. Beck, 1996. ISBN 80-7179-089-3.

KNAPP, V. *Teorie práva*. Plzeň: ZČU, 1994. ISBN 80-7082-140-X.

KNAPP, V. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-028-1.

LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, [ISBN 978-80-7400-529-9](#). S. 181.

MADAR, Z. *Slovník českého práva*, Linde, Praha 1999. ISBN 80-7201-150-2.

MELZER, F.; TÉGL, P. *Občanský zákoník – velký komentář*. 1. vyd. Praha: Leges, 2013. 720 s. [ISBN 978-80-87576-73-1](#). S. 313.

PALA, K., VŠIANSKÝ, J. *Slovník českých synonym*. NLN, Praha 2001. ISBN 80-7106-450-5.

PAVLÍČEK, V., HŘEBEJK, J. *Ústava a ústavní řád České republiky*. 1. díl. Ústavní systém. Linde, Praha 1994. ISBN 80-85647-38-9.

PAVLÍČEK, V., HŘEBEJK, J., KNAPP, V., KOSTEČKA, J., SOVÁK, Z. *Ústava a ústavní řád České republiky*. 2. díl. Práva a svobody. Linde, Praha 1996. ISBN 80-7201-000-X.

RAYMOND, Wacks. *Law: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2008. [ISBN 978-0-19-921496-9](#). S. 9. (angl.)

SALAČ, J. Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000. ISBN 80-7179-349-3.

SCHELLE, K. *Základy práva*. Brno: MU, 1992. ISBN 80-210-0462-2.

SPIRIT, M. a kol. *Právo – vybrané otázky*. VŠE, Praha 1992. ISBN 80-7079-266-3.

ŠÍMA, A., SUK, M. *Základy práva pro střední a vyšší odborné školy*. 1. vydání. C. H. Beck, Praha 1997. ISBN 80-7179-098-2.

ŠMEJKAL, V., KADLČÁK, R., URBAN, L. *Průvodce podnikatele Evropskou unií*. Praha: MZV ČR, 2000. ISBN 80-85864-83-5.

ŠVARC, Z. a kol. *Základy soukromého práva*. Praha: 1998. ISBN 80-7175-061-1.

ŠVARC, Z. *Vybrané otázky práva mezinárodního obchodu*. Praha: VŠE, 1998. ISBN 80-7079-882-3.

TÝČ, V. *Vnitrostátní aplikace mezinárodních smluv v ústavním systému Československa*. In: *Aktuální otázky českého a československého konstitucionalismu*. AUB, Iuridica, svazek I 17 Brno: MU, 1993.

VANĚČEK, V. *Dějiny státu a práva v Československu*. 3. vydání. Praha: Orbis, 1975. ISBN 11-087-75.

WRÓBLEWSKI, J. *Zagadnienia teorii wykladni prawa ludowego*. Warszawa 1959.

ZDOBINSKÝ, S. a kol. *Československé pozbývání státního občanství*.

www.zakony.cz

Ústavní zákon publikovaný pod č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č.1/1993 Sb., Ústava ČR ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů

Sdělení č. 14/2000 Sb. m. s., o Evropské sociální chartě

Vyhláška č. 506/1990 Sb., úmluva o nucené nebo povinné práci

Sdělení č. 209/1992 Sb., úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 143/1988 Sb., o Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.

Sdělení č. 181/1999 Sb., Evropská charta místní samosprávy.

Studijní opory:

SCISKALOVÁ, M. *Právo vybrané kapitoly*. L:\sciskalo\public\e-learning

SCISKALOVA, M. *Právo vybrané kapitoly*. Karviná: SÚ OPF, 2002. 294 s. ISBN 80-7248-163-0.

SCISKALOVÁ, M. „Základy práva“ Karviná 2006,

SCISKALOVÁ, M. GONGOL, T. „Základy práva „Karviná 2007

PŘEHLED DOSTUPNÝCH IKON

	Čas potřebný ke studiu		Cíle kapitoly
	Klíčová slova		Nezapomeňte na odpočinek
	Průvodce studiem		Průvodce textem
	Rychlý náhled		Shrnutí
	Tutoriály		Definice
	K zapamatování		Případová studie
	Řešená úloha		Věta
	Kontrolní otázka		Korespondenční úkol
	Odpovědi		Otázky
	Samostatný úkol		Další zdroje
	Pro zájemce		Úkol k zamyšlení

Název: Právo
Autor: **Marie Sciskalová**
Vydavatel: Slezská univerzita v Opavě
Fakulta veřejných politik v Opavě
Určeno: studentům SU FVP Opava
Počet stran: 11810

Tato publikace neprošla jazykovou úpravou.

Otázky a odpovědi „studijní opory“

1. Uveďte, co je předmět ústavního práva.
3. Vyjmenujte subjekty ústavního práva
4. Ústavní právo je považováno za vedoucí právní odvětví. Ostatní právní předpisy musejí být v souladu s normami ústavního práva. Orgán státu, který ochraňuje ústavnost je:
 - a) Poslanecká sněmovna
 - b) Nejvyšší kontrolní úřad
 - c) Ústavní soud
5. Ústavu ČR uvozuje preambule. Je pravda, že obsahuje dvě části, z toho jedna představuje část historickou
ANO NE
6. Vyjmenujte alespoň 4 státní symboly ČR.
7. Ústavní zákony tvoří prvotní právní předpisy, které mají nejvyšší právní sílu. Od zákonů se odlišují některými skutečnostmi. Jmenujte alespoň jednu z nich.
8. Uveďte, kdy Poslanecká sněmovna rozhoduje společně se Senátem.
9. Pojem suspenzivní veto prezidenta republiky znamená pravomoc vrátit přijatý zákon?
ANO NE
10. Podpis ústavních činitelů pod přijatým zákonem garantuje dvě důležité skutečnosti – uveďte je:
11. Prezident republiky má Ústavou ČR dány rozhodovací pravomoci. Vyjmenujte alespoň jednu, ve které jde o jeho osobní právo a jednu, ve které jde o rozhodovací pravomoci s kontrasignací.
12. Podle Ústavy ČR má zákonodárnou iniciativu:
 - a) poslanec, skupina poslanců, Senát, vláda, zastupitelstvo vyššího samosprávného celku
 - b) poslanec, skupina poslanců, Senát, vláda, zastupitelstvo obce

13. Parlament je oprávněn vyhlásit válečný stav ve dvou případech, uveďte je:

14. Podle Ústavy ČR má právo interpelovat vládu nebo její členy:

- a) senátor (senátoři)
- b) poslanec (poslanci)

15. Aktivní volební právo je volit a pasivní volební právo, je právo být volen?

ANO NE

16. Politická rozhodnutí ve státě vycházejí z vůle většiny, rozhodování většiny nemusí dbát na názory menšiny?

ANO NE

17. Mandát poslance nebo senátora vzniká

- a) jeho zvolením
- b) složením slibu

18. Mandát poslance nebo senátora zaniká

- a) odepřením slibu
- b) uplynutím volebního období
- c) vzdáním se mandátu
- d) odstoupením

19. Časová působnost právní normy má velký význam. Uveďte tento význam.

20. Prezident republiky podle čl. 59 Ústavy skládá slib

- a) do rukou předsedy Senátu
- b) do rukou předsedy Poslanecké sněmovny

21. Prezident republiky rozhoduje mj. o udělení milosti. Definujte tento pojem

22. Jmenování členové vlády skládají slib do rukou prezidenta republiky.

ANO NE

23. Právní normy mj. dělíme i podle druhu, vyjmenujte alespoň dva druhy právních norem.

24. Prameny práva v ČR jsou:

- a) normativní akty

- b) zákony
- c) rozhodnutí soudů

25. V oblasti práva se setkáváme s pojmem Egiuty, charakterizujte stručně tento pojem.

26. Právní úkon musí mít náležitosti mj. náležitosti projevu, kterými je určitost, srozumitelnost a forma.

Definujte pojem srozumitelnost.

27. Mezi prvky právní normy patří dispozice, uveďte podrobnosti.

28. Právním vztahem je společenský vztah subjektů, který je upraven právními normami. Jak se nazývají okolnosti, které způsobují vznik, změnu nebo zánik právních vztahů, a tím vyvolávají určité právní následky?

29. Uveďte alespoň dva z druhů protiprávní jednání

30. Zařaďte pojmy: veřejnoprávní korporace, soukromoprávní korporace, nadace.

31. Součástí svrchovanosti ČR je svrchovanost vnitřní. Uveďte jeden z projevu vnitřní svrchovanosti státu.

32. Nabývání a pozbývání státního občanství ČR stanoví:

- a) ústava
- b) zákon

33. V ČR jsou oceňovány vynikající občanské zásluhy o budování svobodné demokratické společnosti, výsledky práce, úsilí o obranu vlasti a jiné výjimečné činy. Právo udělovat nebo propůjčovat vyznamenání náleží prezidentovi republiky. Uveďte jeden z druhů vyznamenání.

34. Subjektivní právo relativní povahy je takové, které působí vůči všem, tj. vůči neurčitému počtu subjektů.

Souhlasíte s tímto tvrzením?

ANO Ne

35. Právní vztahy jsou tvořeny prvky, vyjmenujte je:

36. Právní události zařadíme mezi právní jednání, a to konkrétně chování v souladu s právními předpisy.
pravda?

ANO NE

37. Prameny nepsaného práva jsou:

- a) soudní a správní precedenty (precedenční právo, soudcovské právo),
- b) právní obyčej

c) právní předpis

38. Právní obyčej je pramenem práva. Charakteristickým rysem je:

a) dlouhodobé respektování určitého chování na určitém území

b) úloha státních orgánů, aby aplikovaly obyčejová pravidla

39. Islámský právní systém je v porovnání se systémem kontinentálním a angloamerickým systémem historicky

nejmladším. Uveďte, co je pro tento systém typické.

40. Co rozumíte pod pojmem kolizní právní normy.

41. Právním vztahem je společenský vztah subjektů, kteří mají navzájem subjektivní práva a subjektivní povinnosti. Souhlasíte s tím, že obecným předpokladem vzniku právního vztahu je subjekt předmět a obsah?

ANO NE

42. K platnosti právních úkonů je nutné, aby byly splněny jejich náležitosti. Jsou těmito náležitostmi subjektu, vůle projevu, poměr vůle a předmětu?

ANO NE

43. Předmětem právních vztahů jsou mj. i věci, uveďte hlavní dělení věci:

Odpověď věci hmotné, nehmotné nebo movité a nemovité.

44. Materiální znaky právní normy jsou regulativnost, právní závaznost, obecnost a vynutitelnost

ANO NE

45. Právní úkon je projev vůle subjektu právního vztahu. Jmenujte jeden z druhů právních úkon

Správné odpovědi:

1. Demokratická, autokratická pružná, flexibilní – tuhá, rigidní.

2. Základní právní principy, uspořádání státu, pravomoci státních orgánů, základní práva a svobody

3. Občané, stát, fyzické osoby, právnické osoby

4. c) Ústavní soud

5. ANO

6. Velký a malý státní znak, státní barvy, státní vlajka, vlajka prezidenta republiky, státní pečeť, státní hymna

7. Názvem, způsobem přijímání, právní silou.
8. Při volbě prezidenta republiky společně na schůzi obou komor
9. ANO
10. Ověřuje věcnou správnost, proceduru přijetí a charakter dokumentu
11. Udělovat amnestií, milost, udělení vyznamenání, Jmenování prezidenta NKÚ, ČNB, soudce
12. a) poslanec, skupina poslanců, Senát, vláda, zastupitelstvo vyššího samosprávného celku
13. Jde-li o napadení ČR, je-li nutné plnit mezinárodní závazky o společné obraně
14. b) poslanec (poslanci)
15. ANO
16. NE
17. a) jeho zvolením
18. a) odepřením slibu, b) uplynutím volebního období, c) vzdáním se mandátu
19. Časová působnost právní normy má velký význam. Určuje počátek platnosti právní normy i její účinnost
20. Počátek platnosti právní normy.
20. b) do rukou předsedy Poslanecké sněmovny
21. prezident republiky uděluje milost jednotlivci.
22. ANO
23. Dispozitivní, kogentní, blanketní, příkazující.
24. a) normativní akty, b) zákony
25. Spravedlnost
26. Lze definovat obsah.
27. Pravidlo chování.
28. Okolnosti, které způsobují vznik, změnu nebo zánik právních vztahů, a tím vyvolávají určité právní následky se nazývají v právní teorii právními skutečnostmi.
29. Trestné činy, správní přestupky, disciplinární delikty

30. Právnické osoby
31. Stanovit moc ve státě, schvalovat zákony
32. b) zákon
33. Řády a medaile
34. Ne
35. Subjekt, předmět (objekt), obsah.
36. NE
37. a) soudní a správní precedenty (precedenční právo, soudcovské právo), b) právní obyčej
38. a) dlouhodobé respektování určitého chování na určitém území
39. Úzké sepětí s islámským náboženstvím, je systémem nejobtížněji adaptabilním na moderní vývoj společnosti. Islámské země se historicky vyvíjely pod vlivem islámu a jejich obyvatelstvo tvoří většinou muslimové. Jediným zákonodárcem v islámském pojetí je Bůh a jediným islámským božím právem je šaría. Islámské právo se rozlišuje (obdobně jako islám sám) na právo sunnitské, tj. ortodoxní, a šíitské, tj. heterodoxní, které platí toliko v Iránu a v Iráku.
40. Regulace vztahů s mezinárodním prvkem Kolizní norma neupravuje dotčený společenský vztah, nýbrž odkazuje na právní řád, který tyto skutečnosti upravuje.
41. NE
42. ANO
43. Věci hmotné, nehmotné nebo movité a nemovité.
44. ANO
45. Jednostranný, dvoustranný

Tabulka č. 1 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů

Obsah občanského zákoníku
<u>ČÁST PRVNÍ OBECNÁ ČÁST (§ 1-654)</u>
• <u>HLAVA I PŘEDMĚT ÚPRAVY A JEJÍ ZÁKLADNÍ ZÁSADY (§ 1-14)</u>
• <u>HLAVA II OSOBY (§ 15-435)</u>
• <u>HLAVA III ZASTOUPENÍ (§ 436-488)</u>
• <u>HLAVA IV VĚCI A JEJICH ROZDĚLENÍ (§ 489-544)</u>
• <u>HLAVA V PRÁVNÍ SKUTEČNOSTI (§ 545-654)</u>
<u>ČÁST DRUHÁ RODINNÉ PRÁVO (§ 655-975)</u>
• <u>HLAVA I MANŽELSTVÍ (§ 655-770)</u>
• <u>HLAVA II PŘÍBUZENSTVÍ A ŠVAGROVSTVÍ (§ 771-927)</u>
• <u>HLAVA III PORUČENSTVÍ A JINÉ FORMY PÉČE O DÍTĚ (§ 928-975)</u>
<u>ČÁST TŘETÍ ABSOLUTNÍ MAJETKOVÁ PRÁVA (§ 976-1720)</u>
• <u>HLAVA I VŠEOBECNÁ USTANOVENÍ (§ 976-978)</u>
• <u>HLAVA II VĚCNÁ PRÁVA (§ 979-1474)</u>
• <u>HLAVA III DĚDICKÉ PRÁVO (§ 1475-1720)</u>
<u>ČÁST ČTVRTÁ RELATIVNÍ MAJETKOVÁ PRÁVA (§ 1721-3014)</u>
• <u>HLAVA I VŠEOBECNÁ USTANOVENÍ O ZÁVAZCÍCH (§ 1721-2054)</u>
• <u>HLAVA II ZÁVAZKY Z PRÁVNÍCH JEDNÁNÍ (§ 2055-2893)</u>
• <u>HLAVA III ZÁVAZKY Z DELIKTŮ (§ 2894-2990)</u>
• <u>HLAVA IV ZÁVAZKY Z JINÝCH PRÁVNÍCH DŮVODŮ (§ 2991-3014)</u>
<u>ČÁST PÁTÁ USTANOVENÍ SPOLEČNÁ, PŘECHODNÁ A ZÁVĚREČNÁ (§ 3015-3081)</u>
• <u>HLAVA I USTANOVENÍ SPOLEČNÁ (§ 3015-3027)</u>
• <u>HLAVA II USTANOVENÍ PŘECHODNÁ A ZÁVĚREČNÁ (§ 3028-3081)</u>